

LANDSBYFØLELSEN

ET CASESTUDIE AF KØBENHAVNS FØDEVAREFÆLLESSKAB
OM BETYDNINGEN AF LOKALE FÆLLESSKABER FOR DEN
SENMODERNE STEDTILKNYTNING

KBH
FF

KBH
FF

KBH
FF

KBH
FF

KBH
FF

KBH
FF

KBH
FF

KBH
FF

København

Frederiksberg

Kastrup

Tårnby

Indholdsfortegnelse

1	Indledning: Senmoderne stedtilknytning	3
1.1	Formål	4
2	Undersøgelsens case: Københavns Fødevarefællesskab.....	5
3	Det kvalitative undersøgelsesdesign	8
3.1	Casestudiet.....	8
3.2	Videnskabsteoretisk perspektiv.....	9
3.3	Indsamling af empiri	10
3.4	Præsentation af informanter.....	15
4	Teoretisk perspektiv	17
4.1	Globalization and Belonging.....	18
4.2	Mobilitet.....	20
4.3	Lokale fællesskaber.....	22
4.4	Refleksivitet	24
5	Analyse.....	29
5.1	Stedbundne erfaringer.....	30
5.2	'Adrh jeg skal ud af Vesterbro, jeg får rysteture'.....	38
5.3	En landsby i byen	45
5.4	'Det taler fuldstændig ned i hjertekulen'	53
6	Konklusion: Interesseorienteret stedtilknytning.....	64
7	Perspektivering	69
8	Abstract.....	72
9	Litteraturliste	74
10	Bilag 1: Interviewguide	78

Vedlagt specialet er en CD-rom med interviewudskrifter, som ikke er til offentliggørelse. Informanterne er kun anonymiseret på navn i interviewudskrifterne, mens de er yderligere anonymiseret i selve specialet.

Jeg sender en særlig tak til de hjælpsomme mennesker fra lokalafdelingerne af Københavns Fødevarefællesskab på Vesterbro, Østerbro og Islands Brygge, der har deltaget i interview til undersøgelsen.

Specialets forfatter:

Anette Gravgaard Christensen – studerende ved By, Bolig og Bosætning på Aalborg Universitet København. BA i Sociologi fra Københavns Universitet.

1 Indledning: Senmoderne stedtilknytning

Grundlæggende for denne undersøgelse er en interesse for dynamikker relateret til stedtilknytning i det senmoderne liv. Hvordan kan vi i en senmoderne kontekst forstå relationen mellem individ og sted, og skabes der for det mobile globaliserede individ en tilknytning til sted i hverdagslivet? Det er der flere forskellige teorier om. I lyset af de seneste samfundsforandringer med globaliseringsprocesser og fremvæksten af vidtrækkende kommunikationsteknologier har flere teoretikere fremhævet den øgede mobilitet og dens betydning for det senmoderne liv. Den mest udbredte antagelse er, at denne mobilitet har gjort, at sociale relationer ikke længere er bundet til steder og lokale geografiske kontekster, men i højere grad struktureret på tværs af geografiske afstande og i en global kontekst. Heri ligger også antagelsen, at individet dermed i mindre grad involverer sig lokalt, og at de socialt integrerende, geografisk baserede fællesskaber dermed smuldrer (Jørgensen, 2008).

Det er i høj grad i den senmoderne by, at tesen om individets *løsrivelse* fra sted og lokale fællesskaber står stærkt, og det er en udbredt forståelse, at det senmoderne individ pga. den øgede mobilitet ikke udvikler stærke former for stedtilknytning. Men flere teoretikere stiller spørgsmålstegn ved denne antagelse om mobilitetens negative konsekvenser for stedtilknytning. Nyere tilgange fokuserer på, at folks relation til sted *har* ændret sig pga. den øgede mobilitet, men at dette ikke nødvendigvis står i modsætning til en tilknytning til sted (Fallov, Jørgensen, & Knudsen, 2013; Savage, Longhurst, & Bagnall, 2005).

Savage og medforfattere beskæftiger sig særligt med mobilitetens betydning for middelklassens stedtilknytning og har på denne baggrund udviklet en teori om et refleksivt tilhørsforhold, de kalder *elective belonging* (2005). Her føler folk, de hører til det sted, som de har *valgt* at bo, når det biografisk giver mening for dem at bo der. Når de refleksivt kan indskrive bostedet i et personligt narrativ om identitet og livsstil på baggrund af bostedets kvaliteter. Ligeså grundlæggende for disse narrativer er en udfoldelse af en mobil fortælling og bostedets relationer til andre steder. På denne måde finder Savage et al., at det refleksive tilhørsforhold inkorporerer mobiliteten, der ikke udgør en hæmsko for stærke følelser omkring sted. De skriver sig samtidig op imod den klassiske forståelse af en tæt sammenhæng mellem geografisk bundne sociale relationer og stedtilknytning, hvor de finder, at middelklassen i stigende grad er knyttet til stedet gennem æstetiske og symbolske kvaliteter, men ikke er socialt knyttet til steder: *'The meaning of place and belonging is defined not in terms of 'face-to-face'-community, but in terms of their networked relationships with other locations'* (Savage et al., 2005, s.106). De mener, at i det omfang middelklassen involverer sig i sociale relationer omkring bostedet, er der tale om distancerede strategiske relationer. Generelt søger middelklassen ikke lokale fællesskaber, hvilket ikke er i modsætning til deres stedtilknytning, hvor de refleksivt skaber tilknytning til det *tilvalgte* sted.

Problemfelt

I København i dag ser man tendenser med foreningsdannelser, som grundlæggende bygger på et lokalt forankret engagement. Københavns Fødevarerfællesskab er en indkøbsforening, som er medlemsejet og medlemsdrevet med ca. 2000 medlemmer i 9 lokalafdelinger i København. Foreningens formål er at gøre økologiske og lokalt producerede fødevarer tilgængelige for alle og derigennem være en del af en bæredygtig fremtid. Som et af deres 10 grundprincipper har

foreningen et ønske om at være drevet af et lokalt frivilligt fællesskab. Fødevarerfællesskabet vil være mere end fødevarer og fungere som en platform for positive tiltag i 'det nærområde, hvor vi bor og arbejder' og herigennem understøtte et lokalt fællesskab (Københavns Fødevarerfællesskab, 2015c).

En sådan forening, som er organiseret med lokalafdelinger i de bydele, hvor folk bor, taler dermed imod tesen om individets *løsrivelse* fra sted og lokale fællesskaber, og indikerer et stedbundet engagement, der ikke 'lider' under en senmoderne mobilitet. Foreningen er derfor en oplagt case til at undersøge, hvordan vi skal forstå folks involvering i lokale fællesskaber i det senmoderne byliv i lyset af teorierne om det senmoderne individs distancering fra stedbundne fællesskaber. Med Københavns Fødevarerfællesskab som case søger jeg gennem interviews med foreningens medlemmer at belyse, hvilken rolle medlemmernes engagement i foreningen spiller for deres tilknytning til det sted, de bor, i konteksten af deres generelle hverdagsliv.

I forlængelse heraf vil det være helt centralt at undersøge, hvordan medlemmerne af Københavns Fødevarerfællesskab er knyttet til sted, og hvordan denne stedtilknytning samt deres engagement i foreningen kan ses i lyset af Savage og medforfatteres teori om middelklassens stedtilknytning og sociale distance fra sted. Jeg stiller i denne kontekst spørgsmålstejn ved forklaringskraften af *elective belonging* i forhold til den betydning, der tillægges mobilitet og lokale sociale forbindelser.

Det er min hypotese, at man kan se medlemskabet i Københavns Fødevarerfællesskab som en måde at skabe en meningsfyldt relation til sted. Her bliver deltagelsen i et værdibaseret lokalt fællesskab medskaber af den meningsfyldte relation til bostedet i kraft af de lokale sociale praksisser og foreningens sag. Jeg vil undersøge, hvordan et sådan perspektiv har forklaringskraft og om der på baggrund af denne undersøgelse kan udledes en anden form for senmoderne stedtilknytning, hvor man dyrker interesser og sociale relationer det sted, man bor.

1.1 Formål

Formålet med specialet er mere grundlæggende at undersøge, hvilken betydning lokale fællesskaber har for det senmoderne mobile individs oplevelse af tilknytning til sted, og her har jeg valgt Københavns Fødevarerfællesskab som case. Det kan formuleres som følgende forskningsspørgsmål:

- Hvilken rolle spiller medlemmernes engagement i foreningen Københavns Fødevarerfællesskab for deres tilknytning til det sted, de bor?

Heri ligger spørgsmålet, om Københavns Fødevarerfællesskab i kraft af at være et lokalt fællesskab, spiller en rolle for informantens tilknytning til sted. Herigennem undersøger jeg om perspektivet, om en anden form for senmoderne stedtilknytning, kan underbygges med Københavns Fødevarerfællesskab som case.

2 Undersøgelsens case: Københavns Fødevarerfællesskab

Københavns Fødevarerfællesskab (KBHFF) er en indkøbsforening, stiftet i 2008, som er medlemsejet og medlemsdrevet. Foreningen køber lokalt producerede og økologiske grøntsager fra en række forskellige økologiske producenter på Sjælland, Fyn og Øerne. De distribueres, gennem medlemmernes egen frivillige arbejdskraft, ud til videresalg til medlemmerne i lokalafdelingerne i de forskellige bydele i København. Foreningens formål er at gøre økologiske og lokalt producerede fødevarer tilgængelige for alle og derigennem være en del af en bæredygtig fremtid. Foreningen er ikke profitsøgende, og overskud går til at understøtte foreningens formål og 'godgørende sociale projekter i byen omkring os' (Københavns Fødevarerfællesskab, 2015d). 10 grundprincipper blev vedtaget i foreningen i 2010, som klarlægger, at foreningen ønsker, at deres udbud af fødevarer skal være dyrket og produceret økologisk og så lokalt som praktisk muligt. De skal udbydes sæsonbaseret og distribueres på en måde, der støtter fair og direkte handel, ved at sikre, at der er færrest mulige led mellem køberne og producenterne. Foreningen prioriterer at være miljøvenlig, formidle og fremme viden om fødevarer og økologi og sikre, at foreningen er økonomisk bæredygtig og selvstændig, så den ikke er sårbar over for skiftende prioriteringer fra forskellige offentlige og private instanser. Samtidig skal foreningen være økonomisk transparent i dens arbejde for at gøre økologi tilgængeligt og sikre den ugentlige grøntsagspose til 100 kr. (Københavns Fødevarerfællesskab, 2015a). Foreningen har udover en fælles sag i økologiske fødevarer også et eksplicit ønske om at styrke en bestemt form for fællesskab – det lokale fællesskab knyttet til et nærområde, udtrykt i det 10'ende grundprincip.

Fødevarerfællesskabet skal rumme og opmuntre til mere end blot at levere billige og gode fødevarer. Vi arbejder for, at fødevarerfællesskabet skal være en platform, hvorigennem medlemmerne sammen kan skabe positive tiltag med udgangspunkt i det nærområde, hvor vi bor og arbejder. En sådan platform skal gøre det muligt for de enkelte medlemmer at finde sammen og organisere sig omkring deres fælles behov, mål og interesser og således få det lokale fællesskab til at blomstre.

(Københavns Fødevarerfællesskab, 2015a)

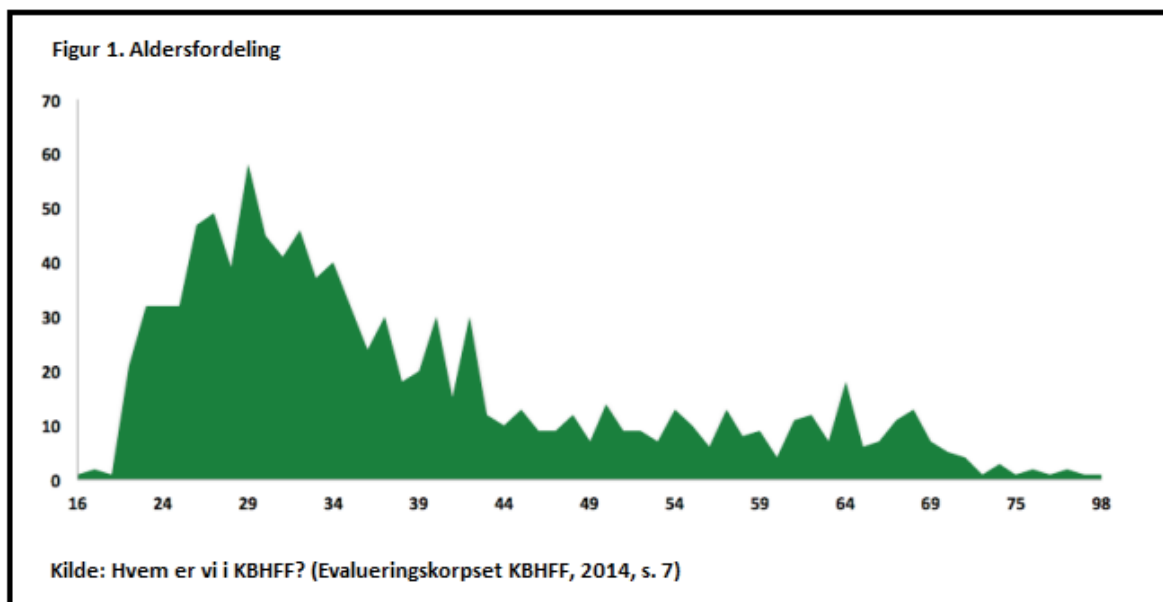
Organisering

KBHFF har i skrivende stund 9 lokalafdelinger, men da der er tale om en forening, hvor alt drives på frivillig basis, så er nye lokalafdelinger kontinuerligt under udvikling, mens andre er under afvikling¹ (Københavns Fødevarerfællesskab, 2015b). Alle medlemmer er forpligtet til 3 frivillige timer om måneden. KBHFF har ikke en decideret medlemsdatabase, og det er derfor svært at være sikker på antallet af medlemmer og der foregår ikke nogen registrering af de frivillige timer. Man har tidligere estimeret, at der er ca. 1000-1200 medlemmer, der er aktive og yder deres frivillige timer. Dette tal er dog usikkert, men på niveauet af posesalg kan man se, at der med en høj grad af stabilitet bliver solgt ca. 500 poser om måneden (ØkoHub KBHFF, 2014). Pr. 1. januar 2015 er der indført et årligt medlemskontingent på 50 kr. for at dække udgifter til lokaler, biler, uforudsete udgifter og freelanceansættelser. Kontingentet skal betales første gang, man bestiller en pose i et kalenderår, hvilket betyder, at man nu i foreningen kan se, hvor mange

¹ En omstændighed som beviser sig selv, idet den 10'ende lokalafdeling på Frederiksberg i den periode jeg har foretaget undersøgelsen, er blevet midlertidigt lukket.

aktive medlemmer der er, hvis man går ud fra, at de alle bestiller poser. Medlemstallet blev på denne baggrund lige knap 1900 i 2015, hvilket vil sige, at 1900 personer har købt minimum 1 pose i 2015 eller er nyindmeldte medlemmer (KBHFF, personlig kommunikation, 14. jan. 2016).

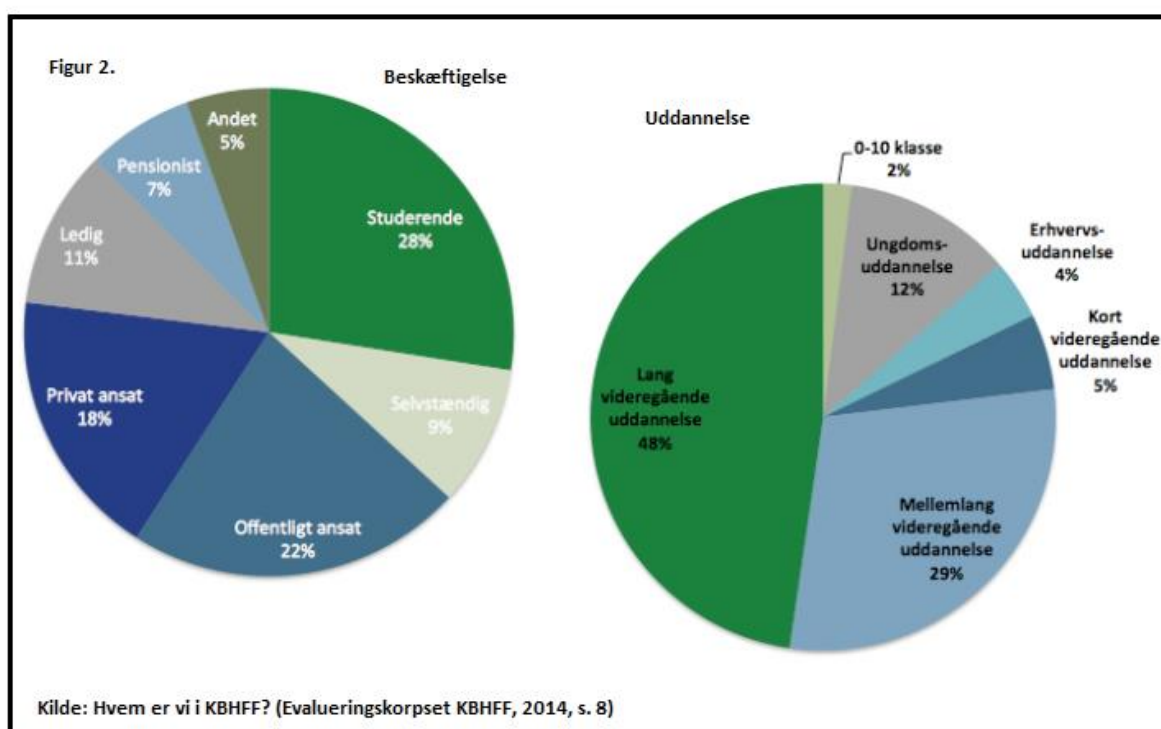
Foreningen har en bestyrelse, hvis opgave er at spille ind med foreningens mere langsigtede strategiske planlægning, mens koordinering og driftsansvar i foreningen ligger i 5 centrale arbejdsgrupper, der beskæftiger sig med distribution, indkøb, økonomi, kommunikation og arrangementer. Lokalafdelingerne står for at organisere alt det praktiske arbejde, der er forbundet med at distribuere de økologiske grøntsager ud til medlemmerne hver uge. Det sker i alle lokalafdelinger hver onsdag eftermiddag, idet det er her, der leveres grøntsager fra producenterne. Alle lokalafdelinger har en lokal butiksgruppe, som er tovholder for, hvad der sker i lokalafdelingen, og som er bindeled til de centrale arbejdsgrupper. Der er meget stor grad af autonomi på lokalafdelingsniveauet, hvor hver lokalafdeling selv bestemmer, hvordan de vil organisere deres butik, vagtplan og møder. Derfor kan de fra hovedkontoret ikke sige, hvordan hverdagen fungerer i den enkelte lokalafdeling. Det lokale arbejde består mere konkret i at modtage grøntsagerne fra lokallageret og pakke dem i poser til de medlemmer, som har bestilt, og i det hele taget at afvikle butiksvagten med modtagning, pakning, løssalg, kasseafregning ved posesalg, introduktion af nye medlemmer, eventuelle fællesspisninger og oprydning. De fleste medlemmer lægger deres 3 timer i onsdagsvagtstrukturen, men der er også medlemmer, der er aktive i lokale arbejdsgrupper, de centrale arbejdsgrupper eller forskellige initiativgrupper, hvilket gør det muligt at ligge sine frivillige timer uden for onsdagsvagten (Københavns Fødevarerfællesskab, 2015e).

Medlemmerne

Foreningen har en initiativgruppe, der hedder Evalueringsskorpset, som igangsætter undersøgelser blandt foreningens medlemmer. Denne gruppe lavede i januar 2014 en spørgeskemaundersøgelse med knap 1000 besvarelser, der mandede ud i rapporten 'Hvem er vi i KBHFF?', som giver en karakteristik af medlemmerne både generelt og på lokalafdelingsniveau

(Evalueringsskorpset KBHFF, 2014). De følgende beskrivelser gælder altså de medlemmer, der deltog i denne undersøgelse. Aldersfordelingen i figur 1. viser en koncentration omkring de 20-45-årige. Medlemmerne er i høj grad kvinder, med en andel på omkring 75 %. Dette kan dog dække over familier/par, hvor det er den kvindelige halvdel, der har meldt familien ind. Da ca. 40 % er børnefamilier, er dette en meget mulig forklaring på skævheden idet man også kan se at 71 % deler posen 2 eller flere (Evalueringsskorpset KBHFF, 2014, s.5). 55 % af medlemmerne køber posen enten hver uge eller hver anden uge, mens 20 % køber ca. hver tredje uge eller 1 gang om måneden. Fødevarerfællesskabet består af mange nye medlemmer, hvor 65 % af medlemmerne havde været medlem i mindre end 2 år. Dette viser en stor udskiftning af medlemmerne, men flere af de interviewpersoner, jeg har talt med, har også haft meget svært ved at huske, præcis hvornår de blev medlem, så der er også en vis usikkerhed.

I figur 2. kan man se medlemmernes beskæftigelse og uddannelsesniveau. 28 % af medlemmerne har angivet studerende som beskæftigelse, mens 18 % står uden for arbejdsmarkedet som ledige eller pensionerede, mens 49 % er tilknyttet arbejdsmarkedet. Medlemmerne er i overvejende grad veluddannede, hvor 77 % har en lang eller mellemlang videregående uddannelse. Her skal man dog huske, at det høje uddannelsesniveau gælder dem, der har deltaget i medlemsundersøgelsen, og ikke nødvendigvis repræsenterer uddannelsesniveauet for de aktive medlemmer i foreningen generelt. En rigtig spændende hovedkonklusion fra medlemsundersøgelsen var, at der var stor forskellighed i medlems sammensætningen i lokalafdelingerne. Men jeg har valgt ikke at gå ind i disse fund i medlemsundersøgelsen, idet svarprocenten var meget varierende i de forskellige lokalafdelinger.

På baggrund af denne beskrivelse af KBHFF vil nu gå videre til at præsentere casestudiets konkrete undersøgelsesdesign.

3 Det kvalitative undersøgelsesdesign

Dette kapitel præsenterer undersøgelsesdesignet og de metodiske overvejelser omkring tilrettelæggelsen af undersøgelsen. Jeg beskriver indledningsvist casestudiet som undersøgelsesdesign, mulighederne for generalisering af undersøgelsen, samt hvordan undersøgelsens kvalitet er søgt etableret. Herefter redegør jeg for undersøgelsens videnskabsteoretiske perspektiv. Dette danner ramme for empiriindsamlingen, hvor jeg præsenterer interviewformen, interviewguidens temaer, udvælgelseskriterier for interviewpersoner, rekrutteringen i lokalafdelingerne samt bearbejdningsstrategier for empirien. Som det sidste i kapitlet præsenteres undersøgelsens informanter samt en vurdering af, om de tilhører middelklassen.

3.1 Casestudiet

Når man undersøger en case, undersøger man en særlig social sammenhæng i en mere generel betydning. Man forudsætter her, at det undersøgte er en case på noget, og et casestudie indebærer dermed ofte en hypotese (Antoft, Jacobsen, Jørgensen, & Kristiansen, 2007, s.31). Det gælder i denne undersøgelse, hvor hypotesen om individets *sociale løsrivelse* fra sted og lokale fællesskaber er central, og hvor KBHFF er valgt, fordi denne forening indikerer et stedbundet socialt engagement, der tilsyneladende taler imod denne tese. Der tages derfor udgangspunkt i det teoritestende casestudie, da formålet med casestudiet er at videreudvikle og udfordre eksisterende teorier. Formålet med casestudiet er her, at reformulere eksisterende teori i form af en præcisering, nuancering eller videreudvikling af begreber og teoretiske sammenhænge eller at bidrage til at identificere grænsebetingelser for en teoris gyldighedsområde. Når man arbejder med teoritestende cases, arbejder man dermed implicit komparativt, idet casen diskuteres i relation til et generelt, teoretisk gyldighedsområde (Antoft et al., 2007, s. 41-42). Man undersøger i et casestudie et fænomen i den sociale kontekst, hvor fænomenet udfolder sig, og det gælder ofte, at grænsen mellem fænomen og kontekst ikke fremstår klart og tydeligt. I forhold til udvælgelsen af hvilke elementer, der skal studeres, og hvordan, har det betydning at casevalget er teoretisk forankret. Afgrænsningerne af casen tager dermed sit afsæt i elementerne i de valgte teorier, og denne deduktive tilgang sætter rammerne for hvilke fortolkningsmuligheder, der gør sig mulige. I denne undersøgelse undersøges stedtilknytning i kontekst af KBHFF, hvor jeg antager, at der er en sammenhæng mellem de to. Der er dermed en sandsynlighed for, at andre elementer, der har betydning for informanternes stedsrelation eller deres medlemskab af foreningen, falder uden for rammerne af temaerne defineret i empiriindsamlingen. Her er det vigtigt, at man gør sig konsekvenserne af casestudiets empiriske afgrænsning klart.

Generaliserbarhed

I en videnskabsteoretisk sammenhæng betegner generalisering den proces, hvorved en eller flere enkeltstående konstateringer almengøres. Generaliserbarhed i kvalitative casestudier opnås ved analytisk generaliserbarhed. Her etableres undersøgelsens almene gyldighed ved, at der benyttes en teoretisk ramme til sammenligning af de empiriske fund, således at der bliver en vekselvirkning mellem empirien og de teoretiske forståelser på området. Dette betyder, at jeg kan generalisere mine resultater til de teoretiske forståelser, der gør sig gældende inden for

problemfeltet (Halkier, 2001, s.56). Dette er naturligvis oplagt i et teoritestende casestudie, og dette vil jeg gøre løbende i undersøgelsen.

Kvalitet i kvalitative undersøgelser

Undersøgelsens samlede kvalitet etableres ved at leve op til nogle generelle håndværksmæssige kriterier om analytisk og fremstillingsmæssig konsistens samt metodologisk transparens (Olsen, 2003, s.2). Dette kapitel søger særligt at etablere den metodologiske transparens, der afspejler, at gyldigheden og pålideligheden af undersøgelsens resultater er søgt etableret i tilrettelæggelsen af undersøgelsen. For at sikre undersøgelsens gyldighed, validiteten, er det vigtigt at arbejde systematisk med alle dele af undersøgelsens design, så man som forsker undersøger det, undersøgelsen har til formål at undersøge, samt at analysen og fortolkningen opnår en gyldighed i forhold til de anvendte teoretiske begreber og det praktiske felt (Halkier, 2001, s.56-57). Jeg mener at have etableret en konsistent undersøgelse, hvor der ikke er interne modsætninger i problemstillingen, videnskabsteoretisk tilgang, den metodologiske formgivning og proces samt de valgte teorier og analyse (Olsen, 2003, s.3).

3.2 Videnskabsteoretisk perspektiv

Som grundlag for undersøgelsen har jeg valgt at anvende videnskabsteoretiske perspektiver fra fænomenologien og konstruktivismen. Fænomenologien opfatter den menneskelige erfaring som det grundlæggende, og man skal som forsker '*gå til sagen selv*' for at erkende den, fordi det talte eller gjorte udtrykker menneskets erfaringsbase. På baggrund af dette perspektiv stilles der i en interviewsituation som udgangspunkt åbne og opfølgende spørgsmål, og man er meget opmærksom på ikke at stille ledende spørgsmål, så man så vidt muligt får kontekstuelle udsagn om informantens erfaringsbase, der ikke er påvirket af interviewerens (Brinkmann & Tanggaard, 2010, s.185; Halkier, 2001, s.45). Det mere grundlæggende i et konstruktivistisk perspektiv er forståelsen af, at sproget er medskaber af virkeligheden, idet vi italesætter vores erfaringer og bruger sproget til at definere fænomenerne i erfaringen. Det betyder, at der ikke er nogen given og entydig sammenhæng mellem det sproglige udtryk og et menneskes erfaringsbase om et fænomen, og at der vil være uendelige variationer af kontekstbestemte konstruerede sproglige versioner af virkeligheden. Man skal derfor medtænke forskeren som medskaber af den sproglige situation, hvor empirien om den menneskelige erfaring skabes og fortolkes (Brinkmann & Tanggaard, 2010, s.263; Halkier, 2001, s.46). Denne medskabelse forstås ikke som en bias, man skal kompensere for, hvor det antages, at empirien "*ødelægges*" ved at lede informanten over i nogle bestemte refleksioner eller ved at udfordre deres udsagn. Det ses tværtimod som en ressource, at meningsforhandling indgår i interviewsituationen (Tanggaard, 2003).

Disse perspektiver repræsenterer yderpunkter i forhold til den metodologiske diskussion om, hvorvidt fænomener har *en essens*, eller om alt er *socialt konstrueret*. Jeg placerer mig i en mellemposition, og denne måde at kombinere videnskabsteoretiske perspektiver baserer jeg særligt på det mere postmoderne perspektiv i Halkiers pragmatiske tilgang (Brinkmann & Tanggaard, 2010, s.31; Halkier, 2001). Mellempositionen indebærer, at jeg tillægger individet en erfaringsbase, der relaterer sig til oplevelser af essentielle fænomener og kobler det med forståelsen af, at den sproglige fremstilling af denne erfaringsbase ikke i sig selv er neutral og ubesmittet. Flere har påpeget, at man inden for den fænomenologiske tradition overser, at

forskeren aldrig har adgang til en ubesmittet menneskelig erfaring og mening, men kun til en forståelse heraf, som formidles i en intersubjektiv situation, der eksempelvis kan være påvirket af magtrelationer, men at det ikke gør fremstillingen mindre valid (Christensen, 1995, s.17; Tanggaard, 2003). Mellempositionen har betydning for, hvilke metodiske greb man kan anvende i en interviewsituation. Som forsker kan man, i sit forsøg på at komme et fænomen nærmere, både stille åbne spørgsmål med opfølgning og mere fortolkende, ledende og kontrasterende spørgsmål til informantens udsagn. Denne medskabelse er med til bringe empirien et andet sted hen, end hvis man havde fokuseret på udelukkende kontekstuelle udsagn om et fænomen, idet der bringes aspekter frem om fænomenet, som ikke eksisterede før interviewsituationen (Brinkmann & Tanggaard, 2010, s.31). Det er en styrke, jeg mener, er i overensstemmelse med undersøgelsens fokus på refleksivitet, som vil blive udfoldet i teorikapitlet. Når man har anvendt en medskabende interviewstrategi, skal man efterfølgende i analysen være særligt opmærksom på konsekvenserne af sit eget indspil i fortolkningen af empirien (Halkier, 2001, s.48).

3.3 Indsamling af empiri

Interviewformen

Jeg ønsker i empiriindsamlingen at opnå nogle dybere og mere personspecifikke perspektiver på medlemmernes engagement i KBHFF og deres relation til det sted, de bor, og det kvalitative interview giver mulighed for at indhente rige og detaljerede beskrivelser fra interviewpersonerne. Jeg har valgt, at alle interview skal udføres som ansigts-til-ansigts-interview, da jeg mener den direkte intersubjektive kontakt er vigtig for at skabe den nødvendige tillid for meningsforhandling, og dermed i særlig grad for at tage hensyn til den medskabende interviewstrategi. Opbyggelse af tillid i interviewsituationen er et vigtigt element, som søges etableret i første del af interviewet (Brinkmann & Tanggaard, 2010, s. 423). Efter den indledende briefing om interviewets formål vælger jeg at stille nogle baggrundsspørgsmål om folks alder, bosituation og sociale baggrund. Denne etablering af baggrundsoplysninger anvendes som referencepunkt, et element som efter min vurdering er brugbart, når man tager en mere aktiv interviewerrolle, idet det hjælper én til at få en indledende forståelse af i hvilken kontekst, man skal fortolke informantens udsagn og bedst få informanten til at forklare sig (Brinkmann & Tanggaard, 2010, s. 33). For at etablere tillid mellem interviewer og informant stilles herefter et eller flere indledende spørgsmål, der giver anledning til, at informanten åbner med at fortælle en konkret historie (Brinkmann & Tanggaard, 2010, s.41). I denne undersøgelse giver det mening, at det handler om det naturlige anknytningspunkt for undersøgelsen, KBHFF, mens spørgsmål om bohistorie og sted kommer ind senere.

Det er min generelle oplevelse, at mange ikke ønsker, at interviewet foregår i deres hjem. Derfor har jeg ikke presset på for at det skulle ske, da jeg ikke mente, at interviewet i nogen særlig grad behøvede denne setting. 4 informanter er interviewet på en café efter deres valg og derfor som ofte lige i nærheden af deres bopæl. 3 er interviewet i deres hjem, mens 2 er interviewet på deres arbejde. Alle interviewene er optaget, og optagelsen har fået lov at løbe stort set indtil, jeg har rejst mig, da det er min erfaring, at informanten ofte under briefinggen reflekterer og kommenterer over interviewets temaer på et mere ubundet niveau. Længden af interviewet var planlagt til 45 minutter, så man i mødet med informanten kunne holde det under time, og interviewene har varet mellem 40-60 minutter ekskl. briefing.

Interviewguidens temaer

For at kunne besvare undersøgelsens forskningsspørgsmål: 'Hvilken rolle spiller medlemmernes engagement i foreningen KBHFF for deres tilknytning til det sted, de bor?' er der flere niveauer, der skal afdækkes i interviewet. Det er nødvendigt at finde ud af, hvad informantens relation er til det sted, de bor, og hvori deres tilknytning til stedet mere kvalitativt består, for at kunne vurdere, hvilken betydning engagementet i KBHFF spiller. Samtidig skal jeg finde ud af, hvori deres engagement i foreningen består, både i forhold til motivation og mere konkret involvering. Grundlæggende skal jeg derfor definere nogle parametre for at komme nærmere en forståelse af *informantens engagement i KBHFF* og deres *stedsrelation* og for at koble disse to ting i forhold til forståelsen af *lokale fællesskaber og stedtilknytning*.

Med hensyn til *informantens engagement i KBHFF* er det vigtigt at finde ud af, hvilken mening informanten tillægger foreningen og foreningens sag om økologi og bæredygtighed. Derudover skal informantens forhold til den helt konkrete involvering i foreningsarbejdet undersøges samt hvilke kvaliteter, der forbindes hermed. Det er her meget relevant at inddrage informantens erfaringer med foreningsdeltagelse fra andre sammenhænge og andre steder.

Informantens stedsrelation vil jeg komme nærmere ved at spørge ind til informantens bohistorie og valg af nuværende bosted, for at give plads til det biografiske narrativ omkring bostedsvalget. Bostedsvalget og informantens opfattelse af bostedet vil blive uddybet gennem spørgsmål til stedets fysiske, symbolske og sociale karakteristika. Derudover vil jeg særligt spørge ind til mobiliteten i hverdagslivet for at forstå bostedets relation til andre steder i informantens liv.

For at forstå *lokale fællesskaber og stedtilknytning* er det samlet set vigtigt at finde ud af på *hvilken måde*, informanten er knyttet til sted. Er de knyttet til andre mennesker – venner, familie, netværk – eller stedet og dets kvaliteter, eller begge dele. Derfor skal der også særligt spørges ind til informantens sociale relationer og deres sociale engagement omkring bostedet, og hvordan dette knytter an til engagementet i KBHFF.

Interviewet er lagt an som et semistruktureret interview med en forholdsvis styret interviewguide for at nå omkring de tre hovedtemaer, hvor der dog blevet taget højde for, at disse emner overlapper forskelligt for forskellige mennesker, og at nogen eksempelvis havde fortalt om alle deres sociale relationer, når man nåede til denne del af interviewet. Interviewguiden er testet i undersøgelsens første interview, hvorefter der er lavet justeringer til andet interview med en tilføjelse af flere uddybende spørgsmål om særligt KBHFF og justering af rækkefølgen af spørgsmålene. Efter andet interview er effekten af justeringerne vurderet, og interviewguiden er tilpasset til sin endelige form, som kan ses i Bilag 1.

Kriterier for informantudvælgelse

I kvalitative interviewundersøgelser af denne slags med et begrænset antal af informanter, søger man som udgangspunkt at rekruttere informanter, der repræsenterer forskelle i de baggrundskarakteristika, der ofte spiller en rolle, som eksempelvis alder og køn samt mere undersøgelsesspecifikke kriterier, der kan have betydning. Jeg har på den baggrund opstillet en række kriterier som sigtemål for min rekruttering.

Det aktive medlem - Grundkriteriet er, at medlemmet er aktivt og lægger de påkrævede frivillige timer samt modtager grøntsagsposen jævnligt. De måtte gerne have været medlem minimum et halvt års tid, så de kunne udtale sig om både hvorfor og hvordan det foregår, og havde gjort sig nogle erfaringer med deltagelsen. En variation, jeg her stødte på, var folk som bor i bofællesskaber, og som deler vagterne, og hvis aktivitet derfor var mindre hyppig.

Klasse - Muligheden for at undersøge teorien om, at *middelklassen* i mindre grad engagerer sig socialt, men har deres egen måde at skabe stedtilknytning, er vigtig for undersøgelsen. For at kunne gå i kødet herpå, skal søge nogle informanter, som ville kunne defineres som en klar middelklassegruppe. Dette element er dog ret svært at sikre, men som karakteristikken af medlemmerne indikerer, så er det generelle uddannelsesniveau i foreningen højt (Evalueringskorpset KBHFF, 2014). Dermed vil det sandsynligvis være mere reglen end undtagelsen, at medlemmerne tilhører middelklassen. Jeg vil til sidst i kapitlet specificere den operationalisering af middelklassen, som jeg har anvendt og vise hvordan jeg har vurderet undersøgelsens informanter.

Beskæftigelse - Jeg har valgt i videst mulig omfang at undgå at rekruttere studerende, fordi jeg ønskede at ramme en specifik middelklassegruppe, som er etableret på arbejdsmarkedet med faste bindinger i hverdagslivet.

Bosted - Informanten skal som udgangspunkt helst bo i samme bydel som lokalafdelingen, så der er et klart sammenfald mellem det område, der udgør det 'lokale' omkring bosted, og området, hvor lokalafdelingen ligger.

Køn og alder - Jeg har prøvet at sikre en fordeling på køn og alder, der er i overensstemmelse med undersøgelsens case, og derfor vil give det bedste indblik i, hvad medlemskabet handler om. Jeg er gået efter en andel på 75 % kvinder, som de udgør i KBHFF, og medlemmer, som jeg har vurderet til at ligge i aldersgruppen 25-45 år, fordi denne gruppe udgør størstedelen af medlemmerne (Evalueringskorpset KBHFF, 2014).

Familiesituation - Jeg har forsøgt at rekruttere både folk med og uden børn, fordi disse to grupper ofte tegner sig for nogle forskellige mobilitetsmønstre og forskellige typer af bindinger i hverdagslivet, og det er vigtigt at få begge perspektiver repræsenteret.

Type og niveau af engagement - Jeg har søgt at rekruttere folk, som var lokalt engageret, fremfor folk der var engageret centralt, for at sikre at koblingen til sted er tydelig. Jeg har derfor ikke taget så meget hensyn til, hvor stort deres engagement var, men ønsket at rekruttere folk, der er i lokale arbejdsgrupper eller som tager butiksvagter i deres lokalafdeling.

Lokalafdelinger

Jeg har valgt at begrænse rekrutteringen af interviewpersoner til tre lokalafdelinger, fremfor at rekruttere bredt i alle foreningens lokalafdelinger. Det har jeg gjort, fordi der fremstår et tydeligere komparativt element, når man begrænser informanterne til at komme fra færre lokalafdelinger. Hermed bliver det muligt at få indblik i forskelle, der knytter sig til den specifikke afdeling, men også i individuelle variationer, fordi man har flere informanter fra hvert sted. Man vil derfor kunne tage med i betragtning, hvordan organiseringen af vagtstrukturen og størrelsen af lokalafdelingen, påvirker folks oplevelse af medlemskabet i foreningen. Derudover relaterer

lokalafdelingerne sig som nævnt til en bydel, som er et centralt niveau, når vi beskæftiger os med stedtilknytning, og de forskelle, der kunne relatere sig til forskelle mellem områderne, såsom bydelskarakteristika, prisniveauet og historie, vil også træde tydeligere frem på denne baggrund.

Med disse overvejelser in mente har jeg udvalgt lokalafdelingerne på Islands Brygge, Vesterbro og Østerbro. I disse tre lokalafdelinger er der forskel i organiseringen af vagtstrukturen, hvor Islands Brygge og Østerbro har teamstruktur, mens Vesterbro har laugstruktur. Laugstruktur i stedet for en teamstruktur betyder, at fremfor at opdele det i teams der tager forskellige åbningsdage på en måned, så er det opdelt i laug, der varetager forskelle opgaver på tværs af åbningsdagene. Det er en måde at organisere vagter, hvor folk arbejder mere på tværs, hvor teamstrukturen er centreret mere omkring teamet. De tre lokalafdelinger varierer også i størrelsen, og det kan være afgørende for arbejdsbelastningen, de sociale muligheder og professionaliseringsgraden af afdelingen. Østerbro er en meget stor lokalafdeling, hvor der ikke er problemer med dækning af vagterne, mens Vesterbro og Islands Brygge er mindre og i højere grad oplever dette problem.

Derudover udgør de tre bydele, Islands Brygge, Vesterbro og Østerbro, områder af København, som i forhold til den sociale sammensætning ligner hinanden. Det er nogle meget etnisk danske områder, og prisniveauet generelt set relaterer sig til et niveau for middelklassen og den højere middelklasse. Jeg har valgt tre områder, der ligner hinanden på denne måde, for at sikre et fokus på den middelklassegruppe, der behandles i Savage og medforfatteres teori. Bydelens placering i København betyder også, at forskellige mobilitetsmønstre vil komme i spil. I forhold til karakteren af bydelene og bydelens historie er der forskelle som måske vil kunne knytte an til nogle forskelligartede symbolske tilhørsforhold. Disse områder har også en høj flyttefrekvens, hvor omkring 10 % af bydelens beboere udskiftes på årsbasis, hvilket gør sig gældende for de fleste af brokvarterne (Københavns Kommune, 2014).

Da det ikke viste sig muligt for mig at få hjælp til at rekruttere i foreningen, er rekrutteringen mere konkret foregået ved, at jeg har taget ud i en lokalafdeling om onsdagen og henvendt mig til medlemmer, der kom for at hente deres grøntsagspose. Det gjorde, at jeg kunne støtte mig til visuelle indtryk og sikre, at flere af udvælgelseskriterierne blev overholdt end gennem eksempelvis rekruttering Facebook-grupper. Alder og køn er forholdsvis tilgængeligt visuelt, mens klasse, familiesituation og beskæftigelse har været overladt mere til et generelt indtryk af personen. Hvor lang tid personen havde været medlem, har været overladt til tilfældighederne, men her har jeg brugt mit indtryk af medlemmets ageren i lokalafdelingen som input. Efter kontakten har jeg spurgt til, om personen boede i området og aktivt tog vagter.

I ét tilfælde er jeg kommet til at rekruttere et medlem, som ikke boede i samme område som lokalafdelingen. Men jeg valgte at medtage denne informant alligevel, fordi jeg mente, at det kunne bidrage med andre nuancer, hvilket aldrig er skadeligt i kvalitative undersøgelser. Sigtet har været, at rekruttere mellem 2-4 informanter i hver af de tre lokalafdelinger, i et estimat af, at ca. 10 interview ville være realistisk at gennemarbejde i undersøgelsen. Jeg oplevede, da jeg kom til de sidste interview et naturligt møtningspunkt, hvor jeg ikke følte, at der kom væsentligt nye perspektiver frem (Brinkmann & Tanggaard, 2010, s.32). Dermed synes rammerne for den

designede undersøgelse at være blevet opfyldt på en tilfredsstillende måde på baggrund af de 9 gennemførte interviews.

Transskription

Interviewene er alle transskriberet i talesprogsstil, hvor de som udgangspunkt ikke er justeret for sproglige fortællelser, dobbelttale osv. Dette er gjort for at bevare en så instinktiv fornemmelse af folks formulering af de berørte emner i forhold til eksempelvis tøven versus klarhed af omtale. I forbindelse med citater er passagerne gennemlyttet igen og sprogligt finjusteret for læsevenlighed på en måde, der er så tro mod informantens formulering som muligt. Tidspunktet for citatet er angivet omtrentligt på hele minuttal.

Analysestrategi

Idet interviewene som nævnt har fulgt en forholdsvis styret interviewguide, har der ikke været det store behov for indledende bearbejdning af empirien i form af kodning, idet de samme betydningstemaer har været det samme sted i de fleste interview. Analyseprocessen er derfor gået mere direkte til at finde mønstre i informanternes betydningsdannelse på tværs af temaerne i interviewene. I empiriindsamlingen betyder den medskabende interviewstrategi som tidligere nævnt, at man skal være mere opmærksom i analysen på sit indspil som interviewer, hvis man eksempelvis har introduceret ledende påstande eller tolket på informantens udsagn. Dette er vigtigt for at sikre gyldigheden af undersøgelsens resultater og den analytiske og fremstillingsmæssige konsistens. Jeg har derfor valgt at vise længere interviewpassager, hvor interviewerens rolle som medskaber er tydelig, og været omhyggelig med ikke at selekttere citater uden en sådan kontekst. Et eksempel herpå, er spørgsmålet der stilles om, hvad det betyder for informanten, at KBHFF er organiseret med lokalafdelinger, der hvor man bor, hvor der tillægsspørges, om det er en praktisk eller social dimension. Det sidste gør det til et ledende spørgsmål, der bringer informantens tanker ind i nogle bestemte rammer, hvor svaret forholder sig til netop disse to dimensioner af betydning. Ved at minde læseren om, at det er sådan spørgsmålet er stillet, klargør man rammerne for fortolkningen, hvor det også er hensigtsmæssigt at vise, hvordan flere informanter har reageret forskelligt på ledende påstande, for at synliggøre de forskellige reaktioner, der kommer på en sådan baggrund.

Som det sidste i dette kapitel vil jeg nu præsentere undersøgelsens 9 informanter og min vurdering af om de tilhører middelklassen.

3.4 Præsentation af informanter

	<i>Medl. KBHFF</i>	<i>Uddannelse og Beskæftigelse</i>	<i>Bosted og bofæller</i>	<i>Bohistorie</i>
<i>Tanja,</i> 35 år	4-5 år, Vesterbro	Design teknolog, Arbejder som regissør	Sydhavnen, 9 år, lejebolig Bor med kæreste og datter på 1 år	Opvokset i Odense. Boet i Herning, Kina, og i Odense af flere omgange. Boet i København i nuværende boligforening i 9 år
<i>Sofie,</i> 30 år	3-4 år, Vesterbro	Kandidat i Pædagogik, Arbejder på en døgninstitution	Vesterbro, 4-5 år, lejebolig, Bor med en veninde	Opvokset i Næstved. Boet i København i 8 år. Nørrebro, Amager og Frederiksberg før Vesterbro.
<i>Torben,</i> 39 år	7 mdr., Vesterbro	Kandidat i Statskundskab, Arbejder med politikerbetjening	Vesterbro, 20 år, andelslejlighed i 3 år Bor med kæreste og søn på 2 år	Opvokset i Dianalund. Boet i København i 20 år, hele tiden på Vesterbro
<i>Simone,</i> 33 år	8 mdr., Vesterbro	Kandidat i Psykologi, Arbejder som psykolog	Vesterbro, 2,5 år, andelslejlighed Ingen bofæller	Opvokset på Frederiksberg. Boet i Sydhavnen, på Østerbro, 7 år på Nørrebro før Vesterbro.
<i>Albert,</i> 29 år	2 år, Østerbro	Kandidat i administration, Arbejder hos KK	Østerbro, 2 år, lejebolig Bor i kollektiv	Opvokset nær Paris. Boet flere steder i Frankrig. Boet i København i 2 år
<i>Søren,</i> 35 år	2,5 år, Østerbro	HTX, Arbejder med film	Østerbro, 10 år, andelslejlighed i 2 år Bor med kone og døtre på 8 og 11 år	Opvokset i landsby nær Faxe. Boet på Frederiksberg i 1,5 år før Østerbro i 10 år
<i>Gitte,</i> 35 år	3 år, Østerbro 2 år, Nørrebro	Farmaceut, Arbejder som IT-konsulent	Østerbro, 15 år, lejebolig Bor med mand og søn på 9 år	Opvokset i landsby nær Køge. Boet 2 år i Nordjylland, flyttede til Østerbro til nuværende lejlighed.
<i>Lone,</i> 38 år	3-4 år, Islands Brygge	Alternativ terapeut, Selvstændig	Islands Brygge, 8 år, ejebolig Bor med mand og søn på 1 år	Opvokset i landsby nær Roskilde. Boet i lejlighed i Valby i 10 år. Derfra flyttet til nuværende lejlighed.
<i>Bettina,</i> 41 år	1,5 år, Islands Brygge	Multimedie-designer, Arbejder som vagt	Islands Brygge, 2 år, andelslejlighed Bor med en ven	Opvokset i Grønland og landsby i Aalborg. Flyttede til Amager som 20 årig. Boet 5 år i Hedehusene. Derfra til nuværende lejlighed.

Hvem er middelklassen?

Jeg har valgt, at afgøre dette på baggrund af en operationalisering af begrebet middelklasse, idet det er et definitionsspørgsmål, hvordan man inddeler klasser, og på hvilken baggrund. Jeg har valgt at anvende en nyere dansk analyse, der er lavet i forbindelse med en debatbog om det danske klassesamfund (Olsen, Juul, Andersen, & Ploug, 2012). Her inddeles befolkningen i 5 sociale klasser på baggrund af uddannelse, beskæftigelse og indkomst (Juul, 2012).

- *Den højere middelklasse* defineres som selvstændige, topledere, personer med kort, mellem eller lang videregående uddannelse med indkomst mellem 734.000-1,1 mio. kr. før skat, samt personer med lang videregående uddannelse uanset indkomst.
- *Middelklassen* defineres som selvstændige, topledere samt personer, som har en kort eller mellemlang videregående uddannelse med en indkomst under 734.000 kr.
- *Arbejderklassen* defineres blot ved udelukkelsesmetoden som personer med erhvervsfaglig uddannelse eller ufaglærte, som ikke er i en af de øvre klasser.

Selvom jeg ikke har viden om deres økonomiske forhold, kan jeg på baggrund af denne definition vurdere, om undersøgelsens informanter tilhører middelklassen ud fra deres uddannelse og nuværende beskæftigelse. Idet Sofie, Simone, Torben og Albert alle har kandidatuddannelser, er de per definitionen højere middelklasse uanset indkomst. Tanja har en kort videregående uddannelse, Gitte en mellemlang, og Lise er selvstændig, og de er derfor sandsynligvis, afhængig af deres indkomst, middelklasse eller højere middelklasse. Bettina har også en kort videregående uddannelse, som hun dog aldrig har brugt, og hun arbejder nu i en ufaglært stilling som vagt. Hun er derfor på grænsen til at defineres som arbejderklasse, men idet hun har en videregående uddannelse, så er hun middelklasse. Søren har en gymnasial uddannelse som sidst gennemførte uddannelse og falder derfor ved nærlæsning i arbejderklassen, men idet hans kone er sygeplejerske, ville han i statistikken klart blive defineret som middelklasse. Ud fra at han arbejder med digital efterarbejde på film og tidligere har lavet hjemmesidedesign, noget der normalvis ville svare til en kunstnerisk uddannelse eller en kort videregående uddannelse, vil jeg vurdere, at Søren også er middelklasse. Samlet er vurderingen dermed, at alle informanterne, på baggrund af denne operationalisering, falder inden for en klart defineret middelklassegruppe.

Hermed har jeg præsenteret undersøgelsesdesignet og vil gå over til at behandle de teoretiske perspektiver i undersøgelsen.

4 Teoretisk perspektiv

Jeg vil i dette afsnit præsentere de forskellige teorier om stedtilknytning, mobilitet og lokale fællesskaber, som er grundlæggende for perspektivet i denne undersøgelse. Jeg vil starte kapitlet med at placere teorierne og deres problemfelt i en bredere kontekst og afslutte kapitlet med en opsamling.

Modernitetsudviklingen

Samfundsvidenskaberne har på flere niveauer beskæftiget sig med konsekvenserne af modernitetsudviklingen, hvor eksempelvis Simmel for mere end 100 år siden undersøgte blaserthed i storbyen som følge af urbaniseringen (Simmel, 1997). Som nævnt indledningsvis har der været et særligt fokus på opløsningen af de traditionelle geografisk baserede fællesskaber og flere teoretikere diskuteret betydningen af de seneste samfundsforandringer med globaliseringsprocesser og fremvæksten af vidtrækkende kommunikationsteknologier. Den mest udbredte antagelse er, at globaliseringen har gjort, at sociale relationer ikke længere er bundet til steder og lokale geografiske kontekster. De er i højere grad struktureret på tværs af geografiske afstande og i en global kontekst, og det antages, at de socialt integrerende, geografisk baserede fællesskaber som konsekvens heraf smuldrer (Jørgensen, 2008). Bauman har blandt andet analyseret de negative konsekvenser af samfundsudviklingen med teorier om den flydende modernitet og fællesskab, hvor det postmoderne menneske skyr forpligtelser, og hvor den manglende sociale integration rammer socialt skævt (Bauman, 2002). Castells fremhæver med sin analyse af informationsalderen, at det sociale sted har ændret sig og etableres i strømme i netværkssamfundet, for dem der formår at hægte sig på (eks. Castells, 1996). Blandt de mere positive modernitetsteoretikere som eksempelvis Giddens, finder man et fokus på, at fællesskaber i dag antager nye former. Derfor er der ikke nødvendigvis tale om en mindre mængde fællesskab i det senmoderne samfund, men der er altså i mindre grad tale om de stedbundne ansigt-til-ansigt-fællesskaber (eks. Giddens, 1994).

Særligt for disse teorier om globaliseringen er et fokus på de nedbrydelige mekanismer knyttet til den øgede mobilitet. Men en nyere strømning af globaliseringsteoretikere er skeptiske over for denne tolkning af mobilitet og har fornyet debatten om globaliseringens betydning, med Urry og mobilitetsparadigmet i front (Sheller & Urry, 2006; Urry, 2000). De mener, at man skal se sammenhænge på en grundlæggende anderledes måde, hvor man tager mobilitetens betydning mere alvorligt og placerer det i centrum af en forståelse af det senmoderne liv. I en global verden karakteriseret af virtuel kommunikation, institutionel deregulering og de hurtigt flydende strømme af kapital, objekter og mennesker, der bevæger sig over store afstande, menes det sociale liv slet ikke at kunne defineres indenfor klart afgrænsede steder (Urry, 2000). Derfor står tesen om individets *løsrivelse* fra sted og lokale fællesskaber fortsat stærkt, og det er en udbredt forståelse, at det senmoderne individ på denne baggrund ikke udvikler stærke former for stedtilknytning, fordi den øgede mobilitet opløser individets relation til sted i den klassiske forstand. Flere teoretikere stiller dog spørgsmålstejn ved denne antagelse om mobilitetens konsekvenser for stedtilknytning. Nyere tilgange fokuserer på, at folks relation til sted *har* ændret sig pga. den øgede mobilitet, men at dette ikke nødvendigvis står i modsætning til en tilknytning til sted (Falloo et al., 2013; Savage et al., 2005).

Jeg har taget udgangspunkt i Savage, Longhurst og Bagnalls undersøgelse *Globalization and Belonging* (2005), hvor de på baggrund af et studie i England udvikler teorien om middelklassens *elective belonging*. Jeg har valgt at forholde mig til denne teori, fordi den er et interessant nyere bidrag til at forstå, hvordan der for individet skabes en tilknytning til sted i det mobile globaliserede senmoderne liv. Jeg vil derfor udfolde denne teori mere i dybden og diskutere teori og perspektiver, der relaterer sig til forskellige elementer heraf.

4.1 Globalization and Belonging

Savage et al. (2005) skriver sig i deres undersøgelse ind i debatten om betydningen af de globale forandringer på lokalt plan, hvor de argumenterer for et fortsat fokus på territorialitet og dets betydning for det senmoderne individ. Savage et al. mener, i kontrast til Urry og mobilitetsparadigmet, at der i en globaliseret verden stadig opleves en relativ fiksering af mennesker set i forhold til strømmene af varer og symboler. Derfor får territorium en særlig betydning, som også knytter sig til, at territorium er grundlæggende for ejendom, som er spatialt fikseret. Disse elementer udraderes ikke af globaliseringen og er med til at give afgrænsede steder en fortsat betydning. Savage et al. bygger dette argument op omkring en videreudvikling af Bourdieus kapitalteori (1986; 1997). Her fokuseres på begrebet om habitus, hvor Bourdieu argumenterer for, at menneskers dispositioner er kropsliggjorte, og at den grundlæggende mekanisme for handling af denne grund drejer sig om at opnå '*comfort*' i verden. Felter betegner de forskellige arenaer, det sociale liv kan deles op i, eksempelvis det akademiske felt, det kunstneriske felt, uddannelsessystemets felt mm. Sammenhængen mellem habitus og felt, '*the feel for the game, and the game itself*', er den kropslige komfort som mennesker føler i bestemte sociale situationer. I denne forståelse har mennesker det komfortabelt, når der er en overensstemmelse mellem deres habitus og feltet (Bourdieu, 2005; 1986). Savages et als pointe er dermed en yderligere *spatialization* af Bourdieus teori, hvor de fremhæver mere klart, at de sociale situationer også er stedligt lokaliserede situationer (Bourdieu, 1999). Mennesker flytter sig socialt indenfor felter for at opnå en komfortabel situation, men de flytter sig også konkret spatialt mellem forskellige steder for arbejde og fritid, bosteder, hvor de sociale positioner udleveres.

People are comfortable when there is a correspondence between habitus and field, but otherwise people feel ill at ease and seek to move – socially and spatially – so that their discomfort is relieved.

(Savage et al., 2005, s.9)

Bourdieu's teori er grundlæggende en teori om distinktion, hvor positionerne i det sociale rum afgøres af individernes kapitalsammensætning. De adskiller sig fra hinanden i forskellige felter gennem distinktion, hvor man kan adskille distinkte livsstile fra hinanden, der knytter sig til de sociale positioners kapitalsammensætning. Felterne gøres i denne proces til genstand for en høj grad af diskursiv opmærksomhed og refleksivitet, og dermed mere strategisk refleksion, hvor kampen om distinktion relaterer sig til en selvfremstilling, der cementerer social position i forskellige felter. Og dette udfolder sig ifølge Savage et al. altså også spatialt. Idet felter varierer i den grad, de relaterer sig til fysisk situerede praksisser, fremhæver Savage et al. hvordan praksisser, der har et *spatial fix*, som afhænger af unikke lokationer, i højere grad indvæves i kampen om distinktion, fordi globaliseringsprocesserne er med til at skabe en friktion imellem

felter, der er stedbundne og felter, der er spatialt uafhængige. De fremhæver, hvordan bosted på denne måde spiller en væsentlig rolle for at definere social placering: *'It follows that in a mobile, global environment, location in fixed physical space may be of increasing relative significance in the generation of social distinction'* (Savage et al., 2005, s.12).

Jørgensen et al. (2011) har fremhævet, hvordan et fokus på habitus er konstruktivt, fordi habitus sætter fokus på både ureflekterede og reflekterede elementer af individets relation til sted. Men de fremhæver ligeledes, at Savage et al. i deres fortolkning af Bourdieu tenderer til at sætte lighedstegn mellem det sociale rum og det fysiske rum. Dette gør, at man begrænser tolkningen af de komplekse praksisser, der omkredser bosted og lokalområde, når disse behandles som statiske brikker i det sociale distinktionsspil (Jørgensen et al., 2011).

Elective Belonging

Savage og medforfattere anvender det udvidede bourdieuske perspektiv i deres casestudie i Manchester, hvor de har udvalgt forskellige lokalområder for at kunne undersøge, hvordan forskellige typer byområder relaterer sig til beboernes habitus og kapitalsammensætning. Deres undersøgelse kredser dermed om, hvordan bosted som et spatialt fikseret felt relaterer sig til disse sociale gruppers strategiske kamp for social position, og hvordan man i denne kontekst kan forstå stedtilknytning i relation til beboernes habitus og kapital. Beboernes kapital-sammensætninger relaterer sig til et niveau for middelklassen, og Savage et al. udvikler på denne baggrund en teori om, hvordan middelklassen har en særlig måde at skabe stedtilknytning, som de kalder *elective belonging*. Denne form for tilknytning bygger på en refleksiv tilgang til det sted, der opbygges et tilhørsfold til, hvor steder grundlæggende er *'sites for performing identities'* (Savage et al., 2005, s.29).

Denne stedtilknytning er socialt konstrueret gennem indlejringen i processer, hvor mennesker refleksivt vurderer egnetheden af et givet bosted som passende for deres sociale løbebane og deres sociale position i andre felter. De mener, at folk føler de hører til et sted, når det biografisk giver mening for dem at bo der – når de *refleksivt* kan indskrive bostedet i et personligt narrativ om identitet og livsstil, der er i overensstemmelse med deres præferencer og sociale position. Boligen og lokalområdets symbolske værdier flettes sammen med den individuelle og personlige livsfortælling, idet individet søger at knytte stedets konnotationer til deres livsbiografi. Dermed vælger folk steder som en måde at signalere social identitet, hvor bostedets kvaliteter indpasses i den fortælling, de aktuelt søger at spejle sig i. Det skaber et paradoks mellem bostedets relative fiksering i rum og den tidsmæssige usikkerhed, der opstår, idet mennesker kontinuerligt reflekterer over bostedets evne til at repræsentere dem. Her finder Savage en særlig værdimæssig orientering til sted hos middelklassen, hvor der lægges vægt på æstetiske og etiske aspekter, hvor jeg her forstår æstetisk, som noget der karakteriseres som god smag (Savage, 2008, s.151). *Elective belonging* består dermed først og fremmest i det refleksive tilvalg af bosted, der på mange måder trumfer selve oplevelsen af at bo et sted, og som hviler i, at man *kunne* bo et andet sted.

Som sagt, skriver Savage et al. (2005) sig ind i debatten om betydningen af de globale forandringer på lokalt plan og de ønsker særligt at belyse samspillet mellem globale processer og skabelsen af distinkte lokale miljøer, for at vise at de ikke står i modsætning til hinanden. De har derfor haft et fokus på at undersøge folks historier om transnationale, virtuelle og mobile

forbindelser, som de fremkommer i deres daglige lokale rutiner omkring arbejde, bosted og fritid. Her finder de, at et kerneelement i den måde, informanterne udfolder narrativet omkring tilknytningen til deres bosted, er betydningen af bostedets relationer til andre steder og dermed mulighederne for at fremvise en mobil fortælling, der er passende for deres sociale identitet. Den mobile fortælling knytter sig til en udfoldelse af mobilitet i informanternes hverdagsliv og livshistorie, hvor bostedets relationer til andre steder her repræsenterer mobilitetsmønstre, der indskrives sig på forskellige måder i den individuelle historie gennem forbindelser til arbejde og familie, eller forbindelser til fritidsinteresser, skole, shopping m.m. Derudover repræsenteres det ved forbindelser til venner og familie i udlandet og andre steder i landet samt jævnlige rejser indenlands og udenlands. Dette indgår i det Savage et al. kalder '*a networked sense of place*' (2005, s.104), og det udgør et grundlæggende refleksivt element i denne form for tilknytning til sted: '*Peoples connections – both imagined and lived – to other places, are fundamental to their sense of belonging*' (Savage et al., 2005, s.107).

Savage et al. gør dermed i høj grad op med en modstilling af stedtilknytning og den omfattende mobilitet knyttet til globaliseringen. De viser, at det refleksive tilhørsforhold inkorporerer mobiliteten, der dermed ikke udgør en hæmsko for stærke følelser omkring sted (Savage et al., 2005, s.11). For de middelklassefamilier, som har nok ressourcer til refleksivt at vælge deres bosted ud fra deres præferencer, defineres et steds betydning i høj grad af dets relative betydning i forhold til andre steder samt af den mulighed det giver for at fremvise en mobil fortælling, der er passende for deres sociale identitet. Jeg sætter spørgsmålstegn ved forklaringskraften af denne betydning af mobilitet og særligt betydningen af fysisk mobilitet. Jeg mener, at mobiliteten, som Savage et al. beskriver den, er blevet et grundlæggende aspekt af det senmoderne middelklasse-liv og det har stor betydning for den rolle, mobilitet kan spille i en *refleksiv* stedtilknytning. I det følgende vil jeg derfor kredse mere om, hvordan man kan forstå betydningen af mobilitet.

4.2 Mobilitet

En teoretiker, der sætter fokus på mobilitetens betydning, er Kesselring, som har beskæftiget sig med normaliseringen af mobilitet og *mobile work* (2014; 2015). Kesselring beskæftiger sig med mobilitetsregimer, der defineres som de komplekse institutionaliserede magtstrukturer i principper, normer og regler, som regulerer den måde, aktører handler i bestemte situationer. Mobilitetssituationen er reguleringen af bevægelser over afstande i forskellige kontekster fx sociale relationer, arbejdsrelationer m.m. (Kesselring, 2014). Han påpeger hvordan: '*New ways of living apart together over distances are emerging (...) – on an increasing level of routine, normality and self-evidence*' (Kesselring, 2014, s.2). Han trækker blandt andet på Urry, der demonstrerer hvordan næsten alle basale aktiviteter i moderne samfund bygger på mobilitet eller faciliteres af mobilitet. Han fremhæver Urrys perspektiv om '*dwelling in mobility*', der beskriver hvordan transnationale, virtuelle og mobile forbindelser er blevet almindelige i privat- og arbejdslivet (Urry, 2000). Det er Kesselrings pointe, at der er grundlæggende strukturelle forandringer i gang i forhold til den sociale strukturering af mobilitet. Normaliseringen af mobilitet er den overliggende proces, som involverer '*the rationalization, subjectification, and time-space compression of mobility practices*' (Kesselring, 2014, s.12).

Kesselring ser normaliseringen af mobilitet som en central tendens i det senmoderne samfund, med fremvæksten af et *mobilitetsimperativ*, som afspejler et skifte i diskurserne i samfundet henimod mobilitet, erfaret som den nye normalitet.

Whereas the characteristic types of mobility in the traditional societies and first modernity were represented by fringe groups and so-called mobility pioneers, in the post-industrial societies of second modernity the main types of mobility are to a much greater degree part of everyday life. (...) executives, mundane business travellers, and tourists (...) are the epitome of the mobile person in present-day society.

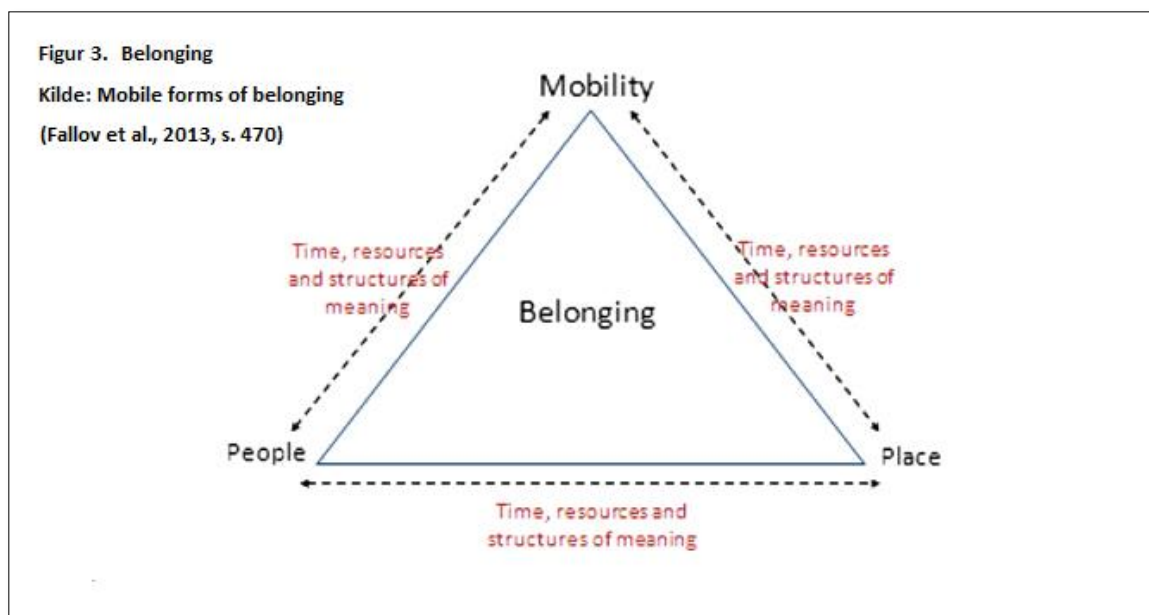
(Kesselring, 2014, s.16)

Hermed lægger Kesselring op til, at man kan forstå mobilitetens rolle som en mere normaliseret del af et senmoderne liv, og han stiller dermed spørgsmålstejn ved Baumanns tese om en mobilitet knyttet til ydergrupperne i samfundet, hvor blandt andet de mest magtfulde oplever en uhæmmet og gnidningsfri mobilitet (Bauman, 2002).

Generelt set oplever mobile individer flere muligheder, men de kommer også under et øget pres for at være mobile og tilgængelige både fysisk og virtuelt. Kesselring påpeger hvordan det, som et udtryk for individualiseringen i samfundet, bliver individet, der gøres ansvarlig for at håndtere disse krav om mobilitet. I et studie af flystewardesser vises deres praksisser for at etablere en følelse af stabilitet i deres mobile liv, hvor dette ses som en individbaseret reaktion på inkorporeringen og normaliseringen af bestemte mobilitets regimer. Men Kesselring fremhæver, at sådanne individbundne tilpasninger i høj grad sker på baggrund af etablerede mobilitetssystemer og involverer en stor del *'subjectification and governmentality'* (Kesselring, 2014, s.6). For det senmoderne individ opstår der derfor i forhold til mobilitet en spænding mellem den autonome og heteronome. Kesselring fremhæver, hvordan det autonome mobile subjekt i højere grad var karakteristisk for den tidlige modernitet, hvor der i dag i høj grad også er tale om *'mobility burdens'* og *'mobility demands'*, der gennem mobilitetsimperativet er defineret både indefra og udefra (2014, s.13). Helt konkret viser han, at empirien understøtter, at der i virksomhedsbaserede mobilitetsregimer i højere grad er tale om et rejsende proletariat end et privilegie for det mobile personale. For dem har det høje personlige omkostninger, da det kræver langt mere tid og energi at opretholde stabile sociale relationer (Kesselring, 2014, s.7). Mobilitet som den nye normalitet gør dermed i højere grad, at individet må forholde sig til de negative konsekvenser af mobiliteten, som kan præge hverdagslivet.

Dette perspektiv finder man også hos Fallov et al. (2013), der udvikler en forståelse af *mobile belonging*, hvor forskelligartede tilhørsforhold til sted opstår i kraft af individets mobilitet. Ud fra et mere grundlæggende hverdagslivsperspektiv bliver individets specifikke mobile praksisser afgørende for, hvilke tilhørsforhold de udvikler, hvor stærk deres tilknytning er til lokalområdet, og i hvilket omfang den rækker. Inden for denne fortolkningsramme er *elective belonging* en af flere varianter af tilknytning til sted baseret på mobilitet (Fallov et al., 2013). Stedtilknytning beskrives hos Fallov et al. som noget, der ikke kan adskilles fra, at mennesket skiftevis drager ud og kommer hjem, idet det opstår af to reciprokke bevægelser, det mobile og det immobile. Processen skaber rammerne for en såkaldt centrering skabt og genskabt via hverdagslivet, hvor de trækker på Buttimers terminologi om *'home and reach'* (1980). Fallov et al. argumenterer på denne måde for, at forholdet mellem menneske og sted er opretholdt af praksis, hvoraf mange

af disse praksisser er af mobil karakter. Disse tre dimensioner, menneske, sted og mobilitet, er i forening afgørende for den specifikke stedtilknytning, mens underliggende forklaringsdimensioner er tid, ressourcer og meningsstrukturer (2013, s.470). Fallov et al. har anvendt denne forklaringsmodel, som fremgår i figur 3., med et særligt fokus på mobilitetsdimensionen og udarbejdet en tilnærmet kategorisering over det, de kalder *mobile forms of belonging*. Deres undersøgelse demonstrerer, at det ikke nødvendigvis handler om, hvor mobile eller immobile mennesker generelt set er, men mere om hvordan de mobile rytmer influerer på hverdagslivet og dermed stedtilknytningen (Fallov et al. 2013:475). De finder blandt andet, at en meget høj grad af mobilitet i hverdagslivet kan forstærke behovet for stærkere former for lokal tilknytning. Det er på mange måder i tråd med Kesselrings perspektiv om et mobilitetsimperativ, hvor man kan se stedtilknytning som en reaktion imod en høj grad af indlejret mobilitet i hverdagslivet.

Idet vi kommer fra et perspektiv hos Savage et al. (2005), hvor mobiliteten i stedsrelationen er en statusgiver i et narrativ om social identitet, er både Kesselring og Fallov et als perspektiver interessante. De fremstiller mobilitet i andre betydninger, hvor mobilitetens konsekvenser i højere grad er noget individet må forholde sig til i hverdagslivet, hvilket afføder nye rammer for tilknytningen til sted.

4.3 Lokale fællesskaber

Et andet element, som er centralt i forhold til stedtilknytning og fremtrædende i teorien om *elective belonging*, er betydningen af 'face-to-face'-community (Savage et al., 2005, s.106). Dette *community* ville vi på dansk kalde lokalsamfund eller lokale fællesskaber. Lokale fællesskaber indikerer, at folk interagerer og ønsker at have noget med hinanden at gøre, i kraft af at de har det til fælles, at de bor det samme sted. Som beskrevet indledningsvis ses det som en af konsekvenserne af globaliseringen, at sociale relationer ikke længere på denne måde er bundet til steder og lokale geografiske kontekster og at der hermed antages sket en opløsning af disse traditionelle geografisk baserede fællesskaber. Jørgensen og medforfattere har mere grundlæggende diskuteret, om der er sket denne adskillelse af sociale relationer og lokale kontekster (Jørgensen, 2008; 2010; Jørgensen et al., 2011). De finder to tendenser inden for den

sociologiske litteratur om stedtilknytning, hvor man kan skelne mellem teorier, der argumenter for, at mennesker grundlæggende søger lokale fællesskaber, og teorier, der beskriver, at folk ikke længere er interesserede i lokalt fællesskab (Jørgensen et al., 2011, s.30). Sidstnævnte er klart overrepræsenteret i nyere teoridannelser, og det lader til, at en stedtilknytning forbundet med en social tilknytning til et geografisk sted, hvor tilknytningen er forbundet til lokale sociale relationer og praksisser, ikke menes at eksistere i det senmoderne.

Savage et al. (2005) skriver sig i tråd hermed også op imod, at der i en senmoderne kontekst generelt set skulle være en tæt sammenhæng mellem tilknytningen til sted og geografisk bundne sociale relationer, en stedtilknytning som *community*. De finder, at middelklassen ikke er socialt knyttet til steder på denne måde, og at en distancering fra lokale fællesskaber ikke står i modsætning til deres tilknytning til sted, fordi tilknytningen, som vist, skabes igennem et steds *refleksive* betydninger. Denne sociale distance er nærmere en forudsætning: *'Belonging is here dependent on being semi-detached from place, with the result that one need not get too drawn into an environment in which there is little personal control or individuality'* (Savage et al., 2005, s.80). Det er altså en afgørende pointe i teorien om *elective belonging*, at middelklassen på denne måde ønsker at være uafhængig af lokale fællesskaber. Endnu mere grundlæggende er det dog, at Savage et al. i tråd med den bourdieuske forklaringsmodel mener, at middelklassen, i det omfang de involverer sig i bostedsrelationer, gør det af strategiske årsager. I dette perspektiv er der i forholdet mellem sted og sociale relationer grundlæggende tale om en dynamik, der er en del af kampen om distinktion, der relaterer sig til at udleve ens sociale position. Her er spørgsmålet hvordan man kan trække på lokale ressourcer uden at blive bundet af dem, hvor ressourcer skal ses i lyset af social kapital, som en slags likviditet man kan bruge til at forbedre sin sociale position. Savage et al. viser, hvordan deres informanter har et mere instrumentelt forhold til de relationer, der er geografisk tæt på, og at de stærke sociale relationer ligeså ofte, hvis ikke oftere, findes i 'fjerne' relationer. På denne måde forbinder denne adskillelse af personlige og situationelle netværk med *elective belonging*.

De finder hos deres informanter, at den daglige socialitet i arbejdet og i naborelationer er adskilt fra venskaber og venskabspraksis, og er en mere pragmatisk socialitet. Venskaber knyttes ofte til mennesker mødt i andre sammenhænge og andre steder, hvor relationen er bevaret på tværs af tid og sted, og disse personlige netværk forbinder, ligesom *a networked sense of place*, individet til andre steder (Savage et al., 2005, s.151). Naborelationer og situationelle netværk i forbindelse med eksempelvis børn – mødregrupper, forældrebestyrelser etc. – handler i højere grad om at dyrke tilvalgte ressourcenetværk og udleve nogle bestemte normer for opførsel, som er passende for ens bosted og 'peers', end det handler om lokalt fællesskab. På denne måde er lokale geografiske relationer kun knyttet til bestemte sociale netværk, som er med til at udfolde en social identitet i forskellige felter i og omkring bostedet, hvor involveringen mere strategisk er med til at generere social kapital til at forbedre eller cementere ens sociale position (Savage et al., 2005, s.63 og 73). Dette er den grundlæggende *social ethic*, som Savage og medforfattere finder hos middelklassen, og som udgør en social distance fra *local community*.

Samtidig mener Savage et al., at elementet af at bo sammen med *'people like us'* spiller en afgørende rolle, når individet *tilvælger* bostedet og kontinuerligt reflekterer over dets evne til at være deres hjem (Savage et al., 2005, p. 82). Den indlejrede klassekamp i det bourdieuske perspektiv udfolder sig i disse forfatteres fortolkning i høj grad også spatialt og knyttes til

ressourcerne til at vælge steder. Her søger middelklassen at cementere deres sociale position ved at tilvælge et passende bosted, der symbolsk og socialt repræsenterer dem.

Although the middle classes may be deeply concerned with their “elective belonging” it is relatively unimportant for them to belong to a socially cohesive neighborhood. What matters more is the sense that they live somewhere appropriate for “someone like me”. It is thus allied with a possessive concern over place.

(Savage et al., 2010, s.132).

Dette perspektiv er blevet videreudviklet af Watt til *selective belonging*, hvor der lægges mere vægt på, at det for middelklassen er en tendens til *disaffiliation* – at tage afstand fra andre – når de søger mod folk som dem selv. Noget der måske grundlæggende relaterer sig til mekanismer om at opnå et *fit* mellem habitus og felt, men som kommer til udtryk i en mere hierarkisk indplacering af klasserne i en territorial kontekst. Dette resulterer i processer henimod sociospatial segregation, der opdeler bydele i selekterede oaser for middelklassen, som er *spatially selective* (Watt, 2009, s.2888; Watt & Smets, 2014). Jeg vil ikke her gå ind i en større diskussion af spatial ulighed og gentrificering, og jeg vil heller ikke postulere, at disse mekanismer ikke finder sted og spiller en væsentlig rolle i både en dansk og engelsk kontekst (Butler & Robson, 2003; Savage et al., 2010; Watt, 2009, s.2891; Watt & Smets, 2014). Her er spørgsmålet mere, om de refleksive klasseidentiteter har helt samme grad af forklaringskraft i en dansk kontekst. De finder, at sociale klasser, eller folks fornemmelse af *people like us*, er meget udtalt i den engelske kontekst og en meget bevidst del af deres refleksive processer. Det er ikke sikkert, at dette gør sig gældende, når det kommer til den danske middelklasse og man derfor ikke her vil finde den samme selvfremsættelse, sociale distance og strategiske forhold til sociale relationer.

En anden, der sætter fokus på karakteren af personlige og situationelle netværk er Pahl (2005). Han foreslår en ny tilgang til at forstå *community* i det senmoderne samfund, der i højere grad fokuserer på det enkelte menneskes sociale relationer, deres *personal communities*. De er ikke nødvendigvis i nærheden, men får betydning i en netværksforstand, der har ligeså stor 'ægthed' og giver individet en følelse af tilknytning og biografisk kontinuitet. Denne tilgang er på mange måder lig Savage og medforfatteres forståelse af, at for det moderne individ er sociale relationer tit strakt over tid og sted, og udgør deres *networked sense of place*. Men der ligger en hvis forskel i, at Pahl ikke argumenterer for en grundlæggende refleksiv distance fra geografisk bundne sociale relationer, og at de sociale relationer i Pahls *personal communities*, særligt dem som defineres som '*intimate and supportive*', i udstrakt grad også findes i geografisk nærhed. På denne måde ser han ikke som Savage et al. en skarp adskillelse af personlige og situationelle netværk eller intensiteten og funktionen heri, hvor det ene handler om venskab, tryghed og intimitet og det andet om strategiske sociale ressourcer, der kan omsættes til social kapital.

4.4 Refleksivitet

Det er en central tendens, at refleksive processer spiller en større rolle for det moderne individ, der ustandseligt bringes i situationer, hvor det skal forholde sig refleksivt og gøre sig overvejelser, om dets forhold til et givet fænomen (se eks. Giddens, 1994). Dette gør det muligt at begrunde valg og handlinger, som er en vigtig bestanddel af social interaktion.

Savage et al. anvender blandet andet Appadurais teori om en '*global imagination*', der spænder over tid og sted, til at beskrive, hvordan middelklassens refleksive processer og dermed forklaringsverden, rækker langt ud over den lokale kontekst, idet '*global communications allow the mobility of the imagination*' (Savage et al., 2005, s.79). Det er på baggrund heraf, at Savage et al. argumenterer for, at der findes stærke bindinger til sted, som skabes på baggrund af middelklassens *refleksive processer* frem for gennem et socialt forankret tilhørsforhold.

En pointe hos Pahl handler om, hvordan han i sin egen forskningskarriere indenfor *community studies*, har begået den fejl, som mange andre også har begået, nemlig at tilskrive større ægthed til det *community-on-the-ground*, som blev forbundet med den fælles oplevelse, der særligt knyttede sig til arbejderklassens hårde livsvilkår eller rurale isolation – '*the sharing of deprivations*' (Pahl, 2005, s.625). I kontrast hertil sættes middelklassens subjektive *communities-in-the mind*, som knytter sig til ideen om et solidarisk *community* uden at man tager del *on-the-ground*. Undersøgt i konteksten af middeklassens tilflytning til landlige omgivelserne, forklarer han hvordan tilflytterne i en søgen efter *the-village-in-the-mind* ødelægger sammenhængskraften i det lokale *community*. Hans nyere erkendelse er, i tråd med Savage et al., at man må tage *the-community-in-the-middle-class-mind* mere alvorligt end han gjorde dengang, og respektere den refleksive konstituering som værende ligeså betydningsfuld.

Savage og medforfattere skriver sig også ind i den særlige diskussion om tilflyttere versus *born and bred*-lokale, hvor de også vil gøre op med en forståelse af, at det er *born and bred*s, som i Pahls terminologi er *the-community-on-the-ground*, der definerer de lokale sociale relationer. De argumenter for, at det i langt højere grad er tilflytterne, med deres beslutning om at blive, der etablerer de dominerede stedsidentiteter og tilhørsforhold (2005, s.29). I deres undersøgelse er tilflytterne også middelklassen, som kommer med deres *elective belonging*, og de lokale *born and bred* er i overvejende grad arbejderklasse, med en *nostalgic belonging* knyttet til givetheden af bostedet og en nostalgi efter et *community* som i tidligere tider (Savage et al., 2005; Savage, 2008, s.161; Savage et al., 2010). Savage et al. finder, at der ikke er nogen særlig status eller *right to place* i at have boet i et område i længere tid, og at stedet er velkendt, *familiarity*, ikke er nok til, at de lokale ikke føler sig som outsiders. Nogle steder finder de en klar fornemmelse af, at immobiliteten i at blive boende, hvor man er vokset op, er en form for fiasko (Savage et al., 2005, s.48). Her forklarer Savage, at disse to former for stedtilknytning udgør to forskellige svar på den samme situation med forandring og mobilitet, der synes at definere sig refleksivt ud fra hinanden i relationen mellem *born and bred*s og tilflyttere. Her konfronteres de lokale 'indfødte' med '*the way middle class people claimed moral rights over place through their capacity to move to, and put down roots in, a specific place*' (Savage et al., 2010, s.116).

I udgangspunktet placerer Savage et als typologi to sociale grupper over for hinanden i to forskellige refleksive orienteringer til sted, men denne typologi er blevet videreudviklet med et tilhørsforhold kaldet *dwelling*, som er en anden udgave af *born and bred*-tilknytning end nostalgi. Denne gruppe defineres ikke af deres manglende evne til at bo et andet sted, men af deres manglende ønske herom, som derfor etablerer en '*dwelling in a place which defines the contours of one's life*' og en '*givenness of place*' uden samme nostalgiske længsel (Savage et al., 2010, s.131). Savage et al. viser her også, hvordan arbejderklassen også kan udvise en æstetisk tilgang til sted, men at den ikke på samme måde sættes i spil som en refleksiv ressource.

Den mere udvidede typologi af tilhørsforhold giver rum for, at der også kan være forskellige nuancer inden for middelklassens tilknytning til sted, et perspektiv man også ser hos Fallov et al. (2013). Helt grundlæggende sættes middeklassens mobile og reflektivt stærke binding til sted, *in-the-mind*, i modsætning til de svagere og mere funktionelt-'taget for givne'-relationer til sted, som tilskrives den arbejdsklasse, *on-the-ground*, der ikke har de fysiske eller mentale ressourcer til at vælge steder. Her er det vigtigt at sige, at typologien om *in-the-mind* og *on-the-ground* udelukkende er Pahls (2005). Men i sammenfletningen af de to begrebsuniverser og den tilflytter versus lokal-problematik, de begge beskæftiger sig med, så åbner det op for, at der på nogle punkter slet ikke er tale om en modstilling af klassesdispositioner. Biografiske erfaringer med stedbundne sociale kontekster *on-the-ground* kan have stor betydning for individets relation til sted, hvilket fremgår af de forskellige tilhørsforhold og *communities* der beskrives. Dette kan også have forklaringskraft i forbindelse med residential mobilitet, hvor disse erfaringer flytter med til nye stedslige kontekster. Samtidig er der hos begge et belæg for, at der på nogen måder er sket en adskillelse af sociale relationer og geografiske kontekster, hvor *communities-in-the mind* har en ligeså vægtig betydning for det senmoderne refleksive individ idet det igennem, eksempelvis residential mobilitet, skaber et biografisk spor af sociale relationer fra forskellige stedslige kontekster. Samlet set synes der ikke at være nogen modsætning mellem en sameksistens af betydningen af sociale relationer *in-the-mind* og *on-the-ground*, hvis man transcenderer en forståelse af de refleksive klasseidentiteter.

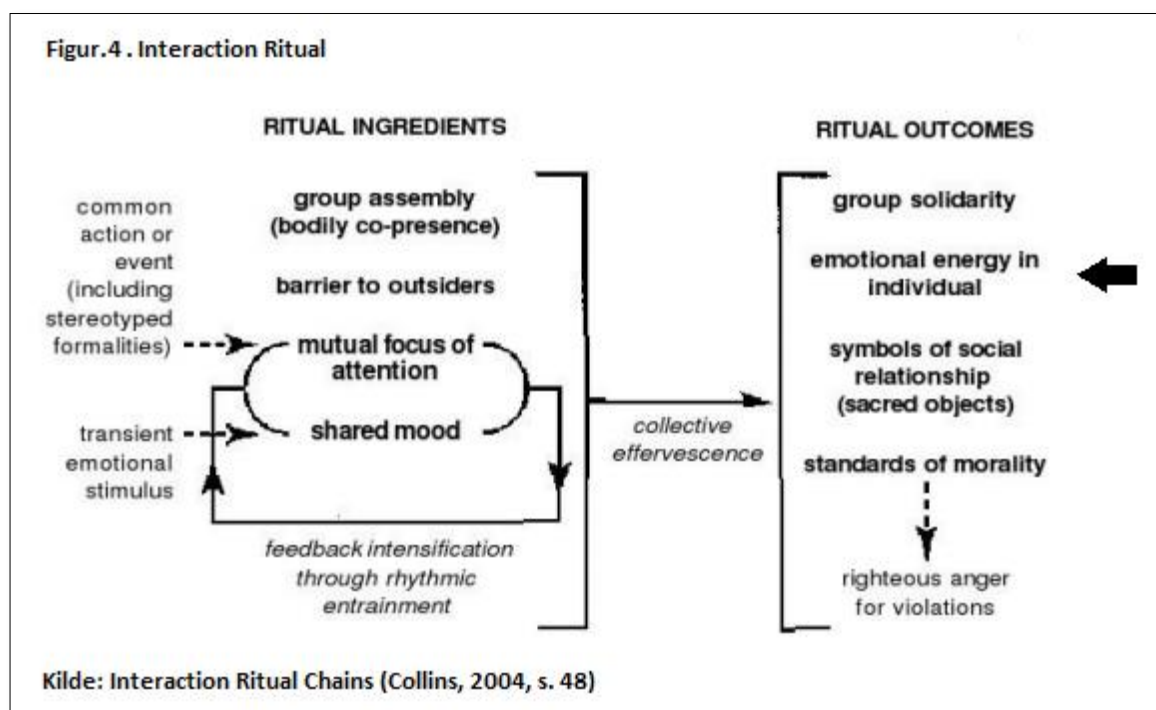
En alternativ forklaringsmodel på nyere netværksorienterede sociale praksisser finder jeg i Boltanski og medforfatteres analyse af retfærdiggørelsesregimer. Jeg vil kun kort skitsere deres store og mere komplekse begrebsapparat, men i højere grad forholde mig til deres samtidsanalyse af refleksiviteten i netværkssamfundet. De har undersøgt, hvordan mennesker i debat om kritiske situationer retfærdiggør deres argumenter på baggrund af almenlydige principper, og på denne baggrund konstrueret en teori om forskellige retfærdiggørelsesregimer (Boltanski & Thevenot, 2006). I udgangspunktet fremlægges seks sådanne regimer, som alle udgøres af bestemte principper, der definerer en særlig måde at finde legitime løsninger på retfærdiggørelseskonflikter. En konfliktsituation, som at skulle retfærdiggøre en handling overfor en jævnbyrdig, kan bedømmes ud fra denne pluralitet af generelle principper, som transcenderer den konkrete situation, hvor sameksistensen af forskellige retfærdiggørelseslogikker er grundlæggende for muligheden for kritik (Albertsen, 2008; Crone, Laustsen, & Madsen, 2008). I analysen af kapitalismens nye ånd argumenteres for opkomsten af et nyt syvende retfærdiggørelsesregime, *projektregimet* (Boltanski & Chiapello, 2005). Det referer til en form for retfærdiggørelse, som passer til en verden organiseret i netværk, og som har udviklet sig i samspil med kapitalismens fleksibilisering og globalisering og opkomsten af netværkssamfundet. Det generelle princip er her *aktivitet*, der skaber eller integrerer en række projekter.

What is relevant is to be always pursuing some sort of activity, never to be without a project, without ideas, to be always looking forward to, and preparing for, something along with other persons whose encounter is the result of being always driven by the impulse of activity.

(Boltanski & Chiapello, 2005, p. 169)

Selv om Boltanski og Chiapello anerkender, at der altid findes flere retfærdiggørelsesregimer, ser de alligevel projektregimet som det dominerende i dag. Den indlejrede logik er, at man skal være fleksibel, men handle til det fælles bedste, hvilket betyder, at man skal engagere sig i andre, skabe tillid, være tolerant, respektere forskelle og distribuere information, så alle, store som små i netværket, kan fastholde og forøge deres anvendelighed i nye projekter. Det, som gør det interessant for denne undersøgelse, er, at projektregimet er gået fra at knytte sig til det senkapitalistiske arbejdsmarked til nu i stigende grad at række ind i privatlivet, hvor man i retfærdiggørelsen af sine handlinger, skal afspejle aktivitet og engagere sig i projekter sammen med andre (Albertsen, 2008, p. 68; Crone et al., 2008, p. 9). Dette metateoretiske perspektiv er interessant at sætte i spil i forhold til at forstå en mere grundlæggende netværksorientering.

En mindre reflektiv forklaringsmodel for drivkraften til at indgå i sociale relationer finder jeg i Collins (2004) teori om *interaction rituals*, som kan ses i figur 4. Her er emotionel energi den grundlæggende motivation i det sociale liv. Emotionel energi genereres i den variation af interaktionsritualer, som i forening udgør det sociale liv.

I mødet mellem mennesker sker der, gennem interaktionsritualets gensidige fokus på et objekt eller en aktivitet, en emotionel synkronisering hvor man tager del i en fælles følelsesmæssig stemning til et punkt, hvor der opstår en *collective effervescence*. Dette generer interaktionsritualets resultater i form af emotionel energi i individet, gruppesolidaritet og en tilskrivning af symbolsk mening til objekter associeret med ritualen, som understøtter det kollektive tilhørsforhold som et moralsk fællesskab. Interaktionsritualets intensitet beror på den feedback mekanisme, som intensiverer det gensidige fokus og den fælles stemning. På denne måde er individets drivkraft i det sociale liv at opnå emotionel energi gennem succesfulde interaktionsritualer, og undgå den dræning af emotionel energi som sker i fejlslagne interaktioner.

Opsamling

Denne undersøgelse søger at afdække, hvilken betydning lokale fællesskaber har for det senmoderne mobile individs oplevelse af stedtilknytning. Det er centralt, at undersøge hvordan medlemmerne af KBHFF er knyttet til sted, og hvordan denne stedtilknytning samt deres engagement i foreningen kan ses i lyset af Savage et als teori om middelklassens stedtilknytning og sociale distance fra sted. Dette kapitel har haft til formål at præsentere og diskutere teori og perspektiver, der relaterer sig til forskellige elementer af teorien om *elective belonging*, og jeg vil kort opsummere de væsentligste pointer.

Mobilitet – Hvor mobiliteten hos Savage et al. (2005) er en statusgiver i stedsrelationen i et narrativ om social identitet og stedets strategiske betydning i et mobilitetsperspektiv, er både Kesselring (2014) og Fallov et als (2013) perspektiver interessante, idet de fremstiller mobilitet i andre betydninger, hvor mobilitetens konsekvenser i højere grad er noget, individet må forholde sig til i hverdagslivet, og hvor mobilitetens indlejring i det senmoderne liv afføder nye rammer for stedtilknytningen.

Lokale fællesskaber – Ifølge Savage et al. (2005) ønsker middeklassen at være uafhængig af lokale fællesskaber, som derfor ikke har nogen betydning for stedtilknytningen. Til gengæld spiller det en afgørende rolle at bo sammen med *people like us* og dyrke tilvalgte ressource-netværk relateret til sociale klasser. Her stiller jeg spørgsmålstegn ved, om de refleksive klasseidentiteter har helt samme grad af forklaringskraft i en dansk kontekst, og om man genfinder den samme sociale distance og strategiske netværksorientering. I Pahls perspektiv omkring *personal communities* ses der ikke en sådan adskillelse af personlige og situationelle netværk.

Refleksivitet – Jeg har fremhævet, hvordan et fokus på de forskelligartede tilhørsforhold i *elective belonging* og *dwelling*, som Savage et al. (2010) fremhæver, kan åbne op for, at der måske ikke er tale om en modstilling af klassesdispositioner, men betydningen af forskellige biografiske erfaringer med stedbundne sociale kontekster. Samtidig giver Pahls (2005) skelnen mellem *communities- in-the-mind* og *on-the-ground* (2005) muligheden for at begge former for sociale relationer kan have stor betydning for individets relation til sted. I Boltanski & Chiapellos projektregime (2005) og Collins emotionelle energi (2004) finder jeg alternative forklaringsmodeller på de generative mekanismer i sociale praksisser.

Jeg vil på denne baggrund gå videre til analysen af den indsamlede empiri.

5 Analyse

Analysens design

Jeg vil i dette kapitel besvare undersøgelsens grundlæggende forskningsspørgsmål om, *hvilken rolle medlemmernes engagement i KBHFF spiller for deres tilknytning til det sted, de bor*. Heri ligger spørgsmålet, om KBHFF er et lokalt fællesskab, og om det i kraft heraf spiller en rolle for informantens tilknytning til sted. Det vil jeg besvare ved at analysere og diskutere, om stedtilknytning for mine middelklasseinformanter rummer de elementer, som Savage et als teori om *elective belonging* peger på, hvor middelklassen er reflektivt knyttet til lokale steder, men ikke socialt knyttet. Jeg har med forskellige teoretiske perspektiver stillet spørgsmålstejn ved denne teori, som grundlæggende omhandler de tre elementer om det refleksivitet, mobilitet og lokale fællesskaber, og dette vil være grundlaget for min interviewanalyse.

Første del af analysen beskæftiger sig med den residentiale mobilitet og med betydningen af informanternes stedbundne erfaringer for den refleksive konstituering af stedtilknytningen.

Anden del belyser hverdagslivsmobiliteten og informanternes lokale forankring omkring deres bydel.

I tredje del undersøges hvordan mine informanter er knyttet til sted på forskellige måder og om der er en social forankring i lokalområdet med netværk knyttet til sted.

Fjerde del analyserer hvordan deltagelsen og den sociale forpligtelse til en lokal forening som KBHFF afspejler en søgen efter lokale fællesskaber.

5.1 Stedbundne erfaringer

Savage og medforfattere (2005) mener, at middelklassens stedtilknytning er en reflektiv stedtilknytning, hvor folk føler de hører til et sted, når det biografisk giver mening for dem at bo der – når de *refleksivt* kan indskrive bostedet i et personligt narrativ om identitet og livsstil, der er i overensstemmelse med deres præferencer og sociale position. *Elective belonging* består dermed først og fremmest i det reflektive tilvalg af bosted, der på mange måder trumfer selve oplevelsen af at bo et sted, og som hviler i, at man *kunne* bo et andet sted.

These are the kind of people who have made a choice to live in a particular area and can thereby, through their agency, avoid the fixity which comes from the habit simply of living where one always lives, or following one's career slavishly so that one does not make a decision to place oneself anywhere. It articulates a view of elective belonging in which those who have an account of why they live in a place, and can relate their residence to their choices and circumstance, are the most 'at home'.

(Savage et al., 2005, s.45).

På denne måde er den residentiale mobilitet vigtigt idet tilflyttere *tilvælger* et område og i kraft heraf skaber følelser af tilknytning fremfor at det beror på tradition og tilknytning over tid. Hermed mener de, at mennesker reflektivt vurderer egnetheden af et givet bosted, som passende for deres sociale løbebane og deres sociale position, og at middelklassen *tilvælger* steder, som en måde at udleve deres sociale identitet (Savage et al., 2005, s.29). Jeg vil her vise, hvordan betydningen af bosted for de fleste af mine informanter er en anderledes historie om netop det tilfældige valg og tilknytning over tid. Jeg har valgt særligt at fremhæve tre informanter i dette afsnit, Tanja, Sofie og Simone, der alle bor på Vesterbro eller har Vesterbro som deres primære bydel, men som har forskellige bohistorier.

Tanja er 35 år, opvokset i Odense og har blandt andet boet i Herning og i Kina i forbindelse med uddannelse og arbejde, og så igen i Odense før hun flyttede til København. Her har hun boet i 9 år i den samme ejendom, som ligger på grænsen til Vesterbro ved Sydhavn Station, med en intern flytning for 3-4 år siden fra en 1-værelses-lejlighed til den 3-værelseslejlighed, hvor hun nu bor med sin kæreste og datter. Tanja siger selv, at hun bor i Sydhavnen i et 'ingenmandsland' ved Sydhavn Station, men hun definerer Vesterbro, som sit lokalområde, fordi det er det hun bruger mest, hvor hun også er medlem af KBHFF.

Anette: Havde du nogen tilknytning til København og det område i Sydhavn, inden du flyttede dertil?

Tanja: Nej, jeg har altid sagt, at jeg aldrig skulle bo i København. Og jeg har altid faret vild herovre lige så snart, jeg overhovedet tænkte på at komme her. Så nej, det var rent nød, det var fordi jeg havde boet i Herning i tre år, og så kunne jeg kun læse det jeg ville læse i Viborg og i København. Og så tænkte jeg, at jeg har fået nok... af Midtjylland, så jeg bliver nødt til at prøve med København. Så nej, det var det. Og tilknytningen til herude, det var fordi boligselskabet jeg boede i, i Odense, ejer det herude, så jeg ringede bare og spurgte, om de havde noget i København. Og det var jo heldigt.

(Tanja, 19.00)

Anette: Ja nu har du jo fortalt, hvordan du kom til at bo i den bolig, så du har ikke valgt det, fordi det er særlig praktisk? Det noget, der er kommet efterfølgende?

Tanja: Ja, det var tag over hovedet, og nu er jeg bare blevet meget glad for det.

(Tanja, 29.00)

I disse uddrag fra interviewet med Tanja bliver det tydeligt, at selve bostedet i København i høj grad er et resultat af tilfældighed, og at valget om at flytte til København i sig selv var et ambivalent valg i forbindelse med videreuddannelse. Historien afspejler, at der var tale om et valg mellem to onder: at flytte tilbage til Midtjylland, hvor hun havde boet tidligere i forbindelse med uddannelse, eller flytte til København, hvor hun egentlig ikke havde lyst til at bo. Lidt senere i interviewet da jeg spørger ind til det igen, udtrykkes hendes tilknytning i moderate vendinger og tilfældigheden af selve bostedet i København fremstår igen meget tydeligt. Det samme gør sig gældende for Sofie, som er 30 år og opvokset i Næstved. Hun har boet 4-5 år i en lejelejlighed på Vesterbro, som hun deler med en veninde. Før hun flyttede til denne lejlighed, havde hun boet 3 år i København i forskellige bydele og oplevet et presset boligmarked i København på en anden måde end Tanja, hvis høje grad af geografisk mobilitet lå før, hun flyttede til København.

Anette: Hvorfor flyttede du lige til Vesterbro?

Sofie: Det var fordi, jeg boede med hende jeg bor med nu, på hendes kollegieværelse. Ude på Amager, som er 12 kvm. Det var lidt vanvittigt. Og så ved jeg ikke, hvordan vi fik den ide. Jeg skulle finde et sted for mig selv og så pludselig kom jeg til at tænke på, at vi måske godt kunne finde noget sammen, det ville være nemmere at betale. Og så har jeg en veninde, som jeg deler udlejer med, som gav mig nummeret til én jeg kunne ringe til på daværende tidspunkt, og som helt tilfældigt havde den her toværelseslejlighed. Der har boet en dame der før os i 63 år. Og uden at vores udlejer rigtig fik besked om det, hun opdagede det lidt ved et tilfælde, så var den her dame flyttet på plejehjem. Og der var ikke rigtig nogen, der havde fortalt vores udlejer det, så hun stod lidt, så det har været lidt et lykketræf.

Anette: Havde du nogen tilknytning til Vesterbro før?

Sofie: Nej ingen tilknytning. Men spørg mig om 10 vilde heste kan få mig væk nu.

(Sofie, 25.00)

For Sofie handler tilflytningen til Vesterbro i dette narrativ mere om en presset boligsituation og et 'lykketræf' end et tilvalg, men med en mere udtalt tilknytning til bostedet end Tanja. Sofie og Tanjas historier er meget sigende for den generelle historie, som jeg finder hos mine informanter om det mere tilfældige 'valg' af bostedet i København, der knytter sig til forskellige muligheder, der er opstået gennem deres sociale netværk af bekendte, venner og familie. Dette gælder også Simone, som har været skrevet op i en andelsforening gennem sin veninde, men hun er samtidig en af de få informanter i undersøgelsen, hvis bosted i højere grad er tilvalgt. Simone er 33 år og er som undersøgelsens eneste informant opvokset i København. Hun har boet i 2,5 år på Vesterbro og har boet i forskellige bydele, senest 7 år på Nørrebro.

Anette: Hvorfor flyttede du til Vesterbro?

Simone: Jeg trængte til luftforandring, og jeg var træt af Nørrebro. Og jeg havde egentlig altid gerne villet bo på Vesterbro men var ikke sikker på, om jeg havde råd til

det. Så ville jeg gerne have en større lejlighed og vidste ikke om jeg havde råd til en 3-værelseslejlighed på Vesterbro. Men det var ligesom drømmescenariet. Og så, det er en lille andelsboligforening, vi er kun 2 opgange, og en af mine bedste veninder bor i den anden opgang og havde skrevet mig på venteliste. Og så kom muligheden, og jeg fik lov at låne pengene (...)

Anette: Så du havde ikke nogen tilknytning til Vesterbro?

Simone: Ikke andet end at jeg synes, at jeg er kommet her meget. Dels fordi det er tæt på hvor mine forældre bor, så jeg har tit, hvis jeg har været sammen med dem, gået tur på Vesterbro, og jeg har sådan, kan huske Skydebane Legepladsen fra min barndom. Jeg har følt mig ret meget hjemme på Vesterbro. Og så også det med at have nogle gode venner, der bor på Vesterbro. Men ellers ikke. Jeg synes bare det var en fed bydel og mange hyggelig cafeer...

(Simone, 20.00)

Simones historie om at flytte til Vesterbro adskiller sig fra Sofie og Tanjas historier og generelt fra de andre informanternes historier, idet den afspejler en højere grad af tilvalg og refleksivitet omkring bydelen før tilflytningen. Hun har haft tanker om, at hun gerne ville bo der, og hvordan bydelen var på forhånd og har også reflekteret over de erfaringer, hun har med stedet, fra før hun flyttede derhen. Og selvom Simone selv afviser det, er det tydeligt i hendes beskrivelse af Vesterbro og de 'gode venner' hun har der, at hun havde en tilknytning til bydelen. Dette står i kontrast til eksempelvis Sofie, som har boet i København i flere år før tilflytningen til Vesterbro, men hun nævner intet sted i interviewet, at hun har gjort sig nogle erfaringer med Vesterbro inden tilflytningen. Hvor Simones tilknytning til Vesterbro viser en refleksivitet, der går forud for oplevelsen af at bo der, så finder jeg, at tilknytningen til det tilfældige sted for Tanja og Sofie er en historie om en tilknytning over tid, der først udfolder sig efter tilflytningen. Dette knytter sig i højere grad til narrativer om det, som Savage et al. kalder *familiarity*, som udgør en oplevelse af stedet, der er opstået i kraft af, at erfaringer over tid har gjort stedet velkendt (2005, s. 48). I slutningen af interviewet med Tanja har vi talt om, hvorvidt sociale forbindelser ændrer ens oplevelse af at bo i området, og her reflekterer hun over hendes tilknytning til bostedet mere generelt.

Tanja: Jeg kan da godt mærke, at jo længere tid jeg bor her, jo sværere får jeg da også ved at flytte herfra. Sådan har jeg da tit tænkt, at hvor fanden skal man flytte hen, hvor man får de samme eller nogle bedre ting.

Anette: Man ville starte forfra?

Tanja: Ja, og der kan jeg godt havde det sådan lidt, nå så bliver vi måske bare boende her. (...)

Anette: Vil du sige, at du føler dig hjemme hvor du bor, i det område?

Tanja: Ja, det synes jeg.

Anette: Hvad vil du sige gør, at du føler dig hjemme?

Tanja: At jeg føler mig tilpas der, og at jeg kender, apropos det med at skulle starte forfra, at jeg kender jo alting, eller føler jeg kender alting, og alligevel kan man stadig opdage nye ting, og det synes jeg er meget fedt, at der bliver ved med at åbne sig noget, selvom man føler sig tryk, og føler, at det er ens base. Og man ved, hvordan tingene fungerer. (...)

Anette: Er der andre steder, du har det sådan med? Nu føler du dig hjemme her, og har en tilknytning til det, er der andre steder du vil sige, du har det sådan med?

Tanja: Sådan har jeg det også i Odense.

Anette: Fordi du har boet der i lang tid også?

Tanja: Ja. Jeg tror mere, jeg har det sådan i Indre By i Odense, hvor min mor har boet i mange år end ude i den forstad, hvor jeg egentlig er vokset op, hvor min far stadig bor. Der er sket så mange ting derude bebyggelsesmæssigt og udviklingsmæssigt, så der kan jeg godt føle mig lidt bambi på glatis. Inde i Odense, der er det bare som det plejer at være.

(Tanja, 40.00)

Tanja giver her udtryk for en tilknytning til det område hun bor i, der gør, at overvejelser omkring at flytte bliver manet til jorden. Det er en tilknytning, der knytter sig til det, der opbygges over tid, nemlig følelsen af, at stedet er velkendt, og at det er ens hjem. Idet valget af bostedet ikke spiller en tydelig refleksiv rolle, er der noget, der tyder på, at det åbne spørgsmål, der opstår, idet mennesker reflekterer over bostedets evne til at være deres hjem, i højere grad træder i baggrunden til fordel for uvisheden om, hvad et nyt sted ville indebære. At stedet føles velkendt, er for Tanja et vigtigt element i hendes tilknytning til sted. Det genfindes i hendes historie om Odense, hvor hun ikke føler sig hjemme i forstaden, hun er vokset op i, fordi den har ændret sig, men i det velkendte område i Indre By af Odense, hvor hendes mor bor og alt er som det plejer. Hvor Savage og medforfattere fremhæver, at det velkendte sted for deres informanter ikke udgjorde et fyldestgørende narrativ omkring tilknytningen til sted, adskiller mine informanter sig i høj grad, hvor den positive betydning af det velkendte sted er tydeligt i mange af deres fortællinger.

Anette: Betyder det noget for dig, hvad andre tænker om det [red. området]?

Sofie: Nej, for jeg ved bedre. Jeg ved... Eller jeg ved bedre i kraft af, at jeg jo ikke oplever det sådan og ser ikke mig selv som snobbet. Jeg kan virkelig også godt lide andre steder, jeg har bare ikke følt samme tilknytning. Udover Nørrebro. Der er virkelig også dejligt på Nørrebro.

Anette: Der kunne du også godt lide at bo?

Sofie: Ja. Da jeg først flyttede til København, der boede jeg på Nørrebro lige på Rantzausgade og der lærte jeg at gå ned om hjørnet og gå på cafe alene. Det havde jeg jo aldrig gjort i Næstved. Der havde vi slet ikke sådan et sted. Og det gør altså rigtig meget. Det der med at hvis man kommer rigtig meget det samme sted. Det er det der ligesom er pointen, hvis du kommer rigtig meget det samme sted, så kommer du til at snakke med folk. Når du snakker med nogen folk så afføder det ligesom at du snakker med nogle flere og så lige pludselig så bliver de netværk meget større. Og for mig personligt har det i hvert fald rigtig meget med tilknytning at gøre. Og når man går ned på gaden og tænker, ej gud nej der er blevet malet et nyt værk der, eller, gud nej, nu har de lige skiftet den butik ud med det der. Det med at man kan følge med i hvad der sker i området. Så en ting er selvfølgelig menneskene og sådan noget. Men det med at man også kan følge lidt med i de fysiske forandringer, er ligesom med til at stedfæste af nu har du boet her længe. Det er meget fedt.

Anette: Men tror du, at du kunne have haft det på samme måde med at bo på Nørrebro, hvis du var blevet boende der? (...)

Sofie: Det tror jeg. Det er ikke for at sige noget om Vesterbro, jeg elsker Vesterbro. Nu blev det Vesterbro. Og jeg ville ikke være foruden Vesterbro.

(Sofie, 30.00)

I dette lidt længere uddrag fra interviewet med Sofie, giver hun klart udtryk for, at det afgørende for hendes tilknytning, er hendes egen oplevelse af at bo på Vesterbro, hvor stedet både socialt og fysisk er blevet velkendt. Vesterbro fremstår som det mere uspecifikke sted, hvor der er sket en tilknytning over tid, som hun mener også ville være sket, hvis hun var blevet på boende på Nørrebro, en pointe der kommer frem flere steder i interviewet. Vesterbro udgør et sted, som hun har knyttet sig til i kraft af, at hun bor der og har en oplevelse af at bo der, ligesom man ser i Tanjas fortælling om hendes bosted. For Simone, som har tilvalgt Vesterbro, er hendes historie om tilknytning mere knyttet til det specifikke sted, en specifik fortælling om bydelen.

Simone: Men jeg tror, Vesterbro har nok altid stået for mig, fra da jeg flyttede hjemmefra, som et sted jeg gerne ville flytte hen. Og måske også det der i teenageårene at bo på Frederiksberg, og så skele lidt til, at der skete nogle spændende ting på Vestebro.

(Simone, 48.00)

Hos Simone ser man nogle af de træk, som Savage et al. beskriver omkring betydningen af at indskrive bostedet i et biografisk narrativ. Her flettes valget af Vesterbro sammen med hendes personlige livsfortælling, så valget virker biografisk meningsfyldt. For de af mine informanter, hvis bosted er mere tilfældigt, tyder noget på, at deres stedtilknytning er af en anden karakter, som ikke rækker forud for oplevelsen af at bo et sted. Og det er i kraft heraf, at det specifikke steds betydning bliver mindre, hvor det lader til, at idet det tilvalgte element ikke har betydning, træder et narrativ omkring eksklusiviteten af bydelen ikke tydeligt frem. Sofie beskriver også, hvordan tiden spiller en særlig rolle for det forhold, hun har til Vesterbro.

Anette: Vil du sige, at det var dit lokalområde? Hvis du har et?

Sofie: Absolut. I den grad. Jeg elsker at bo her.

Anette: Nu har du også allerede sagt, at du har planer om at blive boende?

Sofie: Ja for sa[tan]-Søren, ja for søren

Anette: Du har ikke nogen flytteplaner? (griner) Er der noget, du ikke så godt kan lide?

Sofie: Jeg glæder mig til, metrobyggeriet er færdigt. Så man kan gå over pladsen igen. Og det larmer lidt og sådan noget. På den anden side, det tjener jo et formål, og det bliver ikke ved for evigt. Og jeg kan huske, da jeg flyttede ind, tænkte jeg 'gud, gud vide om jeg når at opleve det', fordi min historie, Vesterbro er også det sted, jeg har boet længst [red. udover Næstved]. Det tror jeg også har enormt stor indflydelse, fordi det ligesom gør, at man slår lidt dybere rødder, end man gjorde, når man bor 10 måneder hist og 10 måneder pist.

(Sofie, 27.00)

Her italesætter Sofie, at hendes bosituation på Vesterbro har givet hende en mulighed for at skabe en tilknytning til bydelen over tid, hun ikke har haft før i København, noget hun uddyber senere i interviewet. Lewicka finder i et metareview af forskning om stedtilknytning, at flere studier viser, at der er en sammenhæng mellem botid og stedtilknytning (Lewicka, 2011). Jeg mener ikke, at mine informanters tilknytning til sted er entydigt givet som konsekvens af deres

botid i området. Men den tilknytning over tid, som jeg finder hos mange af mine informanter, tyder på, at der sker en sammenfletning af boligens og lokalområdets symbolske værdier og den individuelle livsfortælling over tid i kraft af booplevelsen. Her bliver stedet i højere grad over tid medskaber af identitet, hvor det, at stedet både føles velkendt, spiller en stor rolle for disse informanternes forhold til det sted, de bor. Deres narrativer omkring det tilfældige valg af bosted er på alle måder en livsfortælling, som virker meningsfyldt for disse informanter i relation til deres efterfølgende oplevelse af at bo et sted. Jeg har fremhævet de forskelle jeg finder mellem Sofie og Tanjas tilfældige valg af bosted på den ene side, der i høj grad repræsenterer størstedelen af informanternes historie, og Simones tilvalg af bostedet på den anden, men jeg finder ikke hos nogen af dem, et behov for en mere symbolsk selvfremstilling. Hos Savage handler en sammenfletning af bostedets symbolske værdier og den individuelle livsfortælling om, at individet søger at knytte stedets konnotationer til deres livsbiografi, som en måde at cementere deres sociale position ved at bo et passende sted, der symbolsk og socialt repræsenterer dem. Og en sådan historie genfinder jeg ikke. Dermed er det et åbent spørgsmål, hvordan man i lyset af *elective belonging* skal forstå den refleksive konstituering af stedtilknytningen hos mine middelklasseinformanter.

Diskussion

Her er et interessant perspektiv, at Savage og medforfattere skriver sig ind i en særlig diskussion om tilflyttere versus *born and bred*-lokale, hvor som beskrevet i teoriafsnittet, så er tilflytterne, i kontekst af deres undersøgelse, middelklassen, som kommer med deres *elective belonging* og de lokale er i overvejende grad arbejderklasse, med deres variationer af *nostalgia* og *dwelling* knyttet til det velkendte bosted (Savage et al., 2010, s.131). Skal man prøve at oversætte det til perspektivet om tilflyttere og lokale til min undersøgelse, så er det Simone, den lokale københavnere, hvis stedtilknytning minder om mest om *elective belonging* med en refleksivitet omkring det tilvalgte sted og en biografisk fortælling herom, mens tilflytternes tilknytning minder mere om *dwelling* knyttet til det tilfældige valg af bosted og tilknytningen over tid. Simones kendskab til København som *born and bred*, kan gøre hun føler et større behov for refleksivt at forklare, hvor hun bor i København, og indskrive de residentiale valg hun har truffet i et større biografisk narrativ og det er derfor det kommer til at minde om *elective belonging* (Savage, 2008, s.161). Her kan tilflytternes perspektiv være anderledes idet de ikke på samme måde har gjort sig tanker om at bo andre steder i København, hvilket måske kan forklare hvorfor deres refleksive tilgang minder mere om *dwelling*. Men noget synes i hvert fald at forholde sig helt anderledes i forhold til den typologi over forskellige sociale gruppers tilhørsforhold til sted, som der arbejdes på i den britiske kontekst og jeg vil her diskutere, hvordan kan man forklare denne forskel.

En måde at forklare det på kunne være, at se på situationen på boligmarkedet. København har gennem en årrække fået en status af et meget attraktivt sted at bo, og prisniveauet og presset på boligmarkedet er steget betragteligt. Jeg vurderer ikke, at den helt almindelige middelklasse i nogen udpræget grad har ressourcerne til frit at tilvælge steder på dette marked. Historierne fra mine informanter, om det mere tilfældige 'valg' af bostedet i København, der knytter sig til forskellige muligheder, der er opstået gennem deres sociale netværk af bekendte, venner og familie, understøtter, at der er tale om en konkurrence på boligmarkedet, hvor tilgængeligheden er svær. Benson konkluderer i et studie af kvarterer i London, at den særlige situation på

boligmarkedet her gør, at middelklassen i højere grad må indgå kompromisser i forhold til ønsket bosted (Benson, 2014, s. 3110). Jeg vurderer at mine informanter ikke er i nærheden af den *affluent middle class*, som Savage beskriver, men samtidig mener jeg ikke, at man over en kam, kan se mine informanter, som en gruppe, der ikke har muligheden for at flytte og hvis refleksive tilhørsforhold er konstitueret gennem manglen på valg og *agency*. Men de er en gruppe, der er usikre på, om de på et presset boligmarked kan sikre sig et bosted i samme prisklasse i det område, som de godt kan lide og har vænnet sig til. Her er en meget sigende udtalelse fra en anden informant Søren, hvor han fortæller om, hvordan deres boligsituation på Østerbro var, før de fik mulighed for at flytte til en større lejlighed i området.

Først 8 år i en billig leje, en lidt lille billig lejelejlighed, og til sidst var det jo så et fælles børneværelse og stramt om skuldrene, men jo ikke noget vi turde flytte fra, fordi vi vidste... Det var simpelthen fordi, den her lejlighed kom som lyn fra en klar himmel, lige ned i turbanen.

(Søren, 45.00)

At Søren og hans kone ikke 'turde' tænke på at flytte, fordi de ikke vidste, hvor de så ville ende, viser hvordan boligmarkedet i København er med til at forankre en middelklasse, som ikke har ubegrænsede økonomiske ressourcer. På denne måde er der underbelyst af Savage og medforfattere, hvordan stedtilknytningen refleksivt kan konstitueres for de dele af middelklassen, som ikke i så høj grad har ressourcerne til frit at vælge deres bosted. Benson argumenterer for, at det ligger indenfor det bourdieuske perspektiv, at der i kontekst af manglede muligheder for residential mobilitet sker en tilpasning af habitus over tid (2014, s.3109). Og det har måske en hvis forklaringskraft i forhold til, hvorfor jeg finder nogle middelklasseinformanter, som befinder sig i en situation, hvor man får det bedste ud af det sted man bor og i mindre grad stiller spørgsmålstegn ved bostedet. Samtidig mener jeg ikke, at det giver nogen forklaring på, hvorfor jeg, netop i kontekst af en skarp konkurrence på boligmarkedet, ikke finder et behov for en mere symbolsk selvfremstilling hos mine tilflytterinformanter, den refleksive klasseidentitet, som er så udtalt hos middelklassen i den engelske kontekst. Man kan også argumentere for, at de informanter der bevæger sig på lejemarkedet, ikke har det samme på spil i forhold til at retfærdiggøre bosted, som hvis man havde bundet sig til en andelsbolig eller ejerbolig.

Men her er der altså noget omkring betydningen af det velkendte sted, der for disse tilflytterinformanter ikke kan forklares med boligmarkedet i København. Og som jeg har åbnet op for i teori afsnittet, så kan biografiske erfaringer med andre stedlige kontekster *on-the-ground* have stor betydning for individets relation til sted, som måske kan ses afspejlet i deres tilhørsforhold til et nyt sted. Man kan derfor overveje, om der ikke er noget andet i tilflytterinformanternes bohistorie og tilflytning til København, der kan forklare den klarere association til arbejderklassens *dwelling*. De fleste af mine informanter er vokset op i stedlige kontekster, som er væsentligt mindre end København. Tanja er opvokset i Odense, der med dens omkring 174.000 indbyggere, er det der kommer tættest på at matche den stedlige kontekst af de 580.000 indbyggere, der bor bare i Københavns Kommune (Danmarks Statistik, 2015). Sofie er opvokset i Næstved med 42.500 indbyggere, mens de fleste andre er opvokset i små stationsbyer med et par tusind indbyggere eller landsbyer med ca. 1000 indbyggere. Samtidig er der ikke andre informanter end Bettina, der på spørgsmålet om hvor de er vokset op, har angivet

mere end et sted. Der er altså tale om informanter men en betydelig biografisk kontinuitet med en opvækst med lav geografisk mobilitet.

Spørgsmålet er derfor, om man kan se disse informanternes søgen efter det velkendte sted som en stedsbunden erfaring fra deres tidligere bosteder, som de har taget med til en ny stedslig kontekst. Denne kontekst kunne fortolkes som en *zone in transition* i en bymæssig sammenhæng – altså et højmobilt område i forhold til flyttefrekvens (Jørgensen, 2010, s.5). Som beskrevet tidligere gør dette sig gældende for mange af brokvarterne. En mulig tolkning er, at hvis man vurderer fra, hvornår de er flyttet til København, så har vi nogle unge mennesker, der kommer fra mindre bymæssige sammenhænge, som ofte er mere lavmobile områder, hvor de også selv har erfaret en betydelig stedslig kontinuitet. Dette har givet dem nogle bestemte stedsbundne erfaringer gennem deres opvækst, som de tager med til København. Savage et al. beskriver hvordan de lokales stedtilknytning var præget af '*familiarity linked to upbringing and routine*' (2005, s.47). Den vægt mine informanter tillægger, at stedet er velkendt, kan i dette lys fortolkes, som en måde at genskabe en relation til sted, som de har oplevet som definerende i deres opvækst. Ser man på Sofies tanker om, hvilke muligheder der ligger i at bo et sted gennem længere tid, så virker denne fortolkning af medtagne stedsbundne erfaringer næsten udtalt. Hvis de stedsbundne erfaringer betyder, at mine informanter prøver at genskabe en følelse af, at stedet er velkendt, som de forbinder med deres tidligere residentiale erfaringer, så spiller det en stor rolle for disse informanternes forhold til det sted de bor. Her kunne en forklaringsperspektiv for, at Simones stedsrelation på nogen måder er anderledes, forklares med at hun også i sin opvækst har oplevet en stor stedslig kontinuitet, men er her har været tale om en højt mobilt område, mens de andre kommer fra mindre mere lavmobile stedslige kontekster. For at understrege forklaringskraften i dette perspektiv, vil jeg vise et sidste citat fra Sofie.

Anette: Er der andre steder, hvor du har det, som du har det med at bo på Vesterbro, den der følelse af, jeg føler mig hjemme?

Sofie: Ikke på samme måde, men jeg holder meget af komme på Nørrebro også og Amager, Amager kender jeg også ret godt [red. steder hun har boet]. Der kan jeg også lide at komme, der er jo i princippet ikke noget sted jeg ikke kan lide at være. Overhovedet. Men jeg føler mig klart mere, også i forhold til at vide hvor man navigerer rundt i byen rent logistisk. Der er jeg bedre på Nørrebro og på Amager.

Anette: Synes du det er rart?

Sofie: Amen jeg kan godt fortælle dig de første mange år jeg boede her, jeg synes faktisk stadigvæk lidt det er en sejr hvis jeg kan finde et sted hen jeg ikke ved hvor er, men jeg ved hvad bydelen er, uden at have kigget på et kort. Når jeg kan sjusse mig frem til, 'jeg kan bare køre ned der, ned der, ned der, bum, bum, bum' og så være der jeg havde planlagt jeg ville være. Det da mega fedt. Det jo en måde at føle sig hjemme i hele byen på. Det holder jeg meget af. Det kan jeg sku godt lide. Så vokser jeg lidt.

(Sofie, 49.00)

Her udstrækker Sofie selve hjem-følelsen til København i en bredere forstand end bostedet i kraft de velkendte steder, hun har skabt gennem sin residentiale mobilitet i København. Dette perspektiv og betydningen af de stedsbundne erfaringer, vil jeg komme mere ind på og jeg vil nu gå videre til at behandle betydningen af en anden form for mobilitet end den residentiale, nemlig hverdagslivsmobiliteten.

5.2 'Adrh jeg skal ud af Vesterbro, jeg får rysteture'

Flere teoretikere har fremhævet den øgede mobilitet som et led i globaliseringsprocesserne, og som jeg har redegjort for tidligere, så har det været en dominerende forståelse, at det senmoderne individ af denne grund ikke udvikler stærke former for tilknytning til sted.

According to strong versions of NMP [new mobilities paradigm] and globalization theory, the affluent populations of the Global North are increasingly footloose and fancy free, so that home, place, neighbourhood and even society are increasingly rendered anachronistic.

(Watt & Smets, 2014, s.10)

Savage og medforfattere gør i høj grad op med denne modstilling af stedtilknytning og mobilitet med deres teori om *elective belonging* (2005, s.11). De finder, at det refleksive tilhørsforhold inkorporerer mobiliteten, der ikke udgør en hæmsko for stærke følelser omkring sted. Dette sker gennem en udfoldelse af en mobil fortælling, hvor mobiliteten i stedsrelationen er en statusgiver i et narrativ om social identitet, og gennem bostedets strategiske og symbolske relationer til andre steder. Jeg vil her vise, hvordan mobiliteten for mine informanter synes at have en anden betydning, centreret omkring det lokale, og at jeg ikke genfinder en selvfremskaffende mobil fortælling. Jeg vil i denne analyse behandle hverdagslivsmobiliteten, som den fremkommer i mine informanternes historier om daglige rutiner omkring arbejde, bosted og fritid og vise mine informanternes lokale forankring i deres bydel. I hverdagslivsmobiliteten handler bostedets relationer til andre steder om, hvordan fysiske mobilitetsmønstre knyttet til arbejde og familie, fritidsinteresser, skole, shopping mm., indskrives på forskellige måder i de individuelle historier. I dette afsnit har jeg valgt, at fremhæve Lone, Søren, Gitte og Sofie samt inddrage Albert og Bettina, der indenfor kort tid har lavet en flytning fra uden for København og derfor har et lidt anderledes perspektiv end de andre.

Lone er 38 år, opvokset i landsby udenfor Roskilde og efter hendes flytning derfra boede hun 10 år i Valby. Hun har boet i den samme ejerlejlighed på Islands Brygge i 8 år, som hun nu deler med sin mand og deres søn på 14 mdr. Lone arbejder indenfor alternativ terapi som selvstændig med lokaler på Islands Brygge, og hun kommer derfor ikke i hendes arbejdsliv væk fra bydelen.

Anette: Hvis vi skal prøve sådan lidt mere geografisk at skitsere, hvordan du bevæger dig rundt i dit hverdagsliv...

Lone: Så er det på Bryggen.

Anette: Ja, nu kan jeg i hvert fald forstå, at din arbejdsplads er på Bryggen?

Lone: Min mand bevæger sig meget mere. Han har både noget på Ørestaden. Han har noget oppe i Nordsjælland og er i øjeblikket på DONG ude ved Gentofte, så han... Det er fuldstændig det modsatte, og han bevæger sig helt klart.

(Lone, 33.00)

Anette: Nogen bestemte sammenhænge, hvor du ved, du kommer i andre bydele?

Lone: Ikke ret meget.

Anette: Du har ligesom din dagligdag på Islands Brygge?

Lone: Vi tager da ud en gang imellem og handler andre steder, men nej, jeg synes vi er dækket ret godt ind her.

Anette: Så lokale butikker, biblioteket her, parker heromkring?

Lone: Ja ja ja. Også vi har gået til sådan noget rytmik, med ham her [red. hendes søn], det har også været på Bryggen. Fitness er også på Bryggen.

Anette: Det går man måske også lidt efter?

Lone: Ja, også fordi vi har en travl hverdag, og så er det bare nemmere, at det er lokalt.

(Lone, 44.00)

I uddragene her fra interviewet med Lone er det meget tydeligt, at hendes hverdag er centreret omkring Islands Brygge, og at den meget lave hverdagslivsmobilitet står i kontrast til den måde hendes mand bevæger sig rundt i byen på. Samtidig er det at være på Islands Brygge også noget, hun prioriterer, hvilket fremgår i andre dele af interviewet, hvor hun fortæller, at de søger at få plads i lokal institution til deres søn, og at de prioriterer at handle alt det, de kan, lokalt. Så i Lones tilfælde synes det at være et bevidst valg, at hendes liv er centreret omkring bydelen. Søren er 35 år og opvokset på landet nær Faxe. Han bor i en andelslejlighed på Østerbro med sin kone og to døtre på 8 og 10 år. De har boet på Østerbro i 10 år men flyttede til deres nuværende og større lejlighed for 2 år siden. Sørens hverdagsliv er også præget af en lav hverdagslivsmobilitet med en arbejdsplads, der ligger 5. min. væk.

Anette: Man bevæger sig meget lokalt?

Søren: Ja for lige pludselig kommer der jo en hverdag, der hedder, at jeg kører til Nørrebro og arbejder og hjem på Østerbro, og til Nørrebro og arbejder og hjem til Østerbro og bop bop bop. Og jeg køber ind på Østerbro og sådan noget.

Anette: Og jeres børns institutioner ligger her?

Søren: Alt ligger her. Jeg kan kaste mine børn i skole ovre på [...] Skole. Jeg kan kaste dem i fritids, jeg kan kaste dem til alt det, de går til.

Anette: Lige her?

Søren: Alt er inden for Østerbro.

(Søren, 49.00)

Som Fallov og medforfattere (2013) pointerer, så peger nyere forskning på, at 'på trods' af mobiliteten, så er folks liv stadig centreret omkring deres lokalområde på en måde, som jeg genfinder i Lone og Sørens historier.

The majority of urban citizens live an everyday life characterized by human locatedness, routinization and involvement in different (more or less institutionalised) circles of social interaction. Everyday life is connected to places – sometimes even bounded; to places where we live, work, consume and bring up our children.

(Simonsen 2003 i Fallov et al., 2013, s.467)

Fallov et al. demonstrerer i deres undersøgelse blandt andet, at det ikke nødvendigvis handler om, hvor mobile eller immobile mennesker er men mere om, hvordan de mobile rytmer influerer hverdagslivet og dermed stedtilknytningen. Med andre ord bliver hverdagslivsmobiliteten afgørende for, hvilken rolle stedet spiller for den enkelte. Helt grundlæggende finder jeg, at mine informanternes hverdagsliv i høj grad ligner hinanden, når det kommer til et mobilitetsmønster, der er meget lokalt forankret. Lone og Sørens historier er karakteristiske for de beskrivelser af lav hverdagslivsmobilitet, som jeg finder hos de fleste af mine informanter.

Gitte er 35 år, opvokset i en landsby nær Køge, og bor i lejlighed på Østerbro med sin mand og deres søn på 9 år. Hun har boet sammen med sin mand i lejligheden i 15 år og er nyligt også kommet til at arbejde meget tæt på, hvor hun bor.

Gitte: Så vi bevæger os her i det her smørhul. Meget, meget kort. Handler i Nettoen her på [...]vej eller den nede på [...] Plads. Vi er meget her. Og så kan man sige, hvis vi så skal hente tøj, så må vi tage lidt længere ud.

Anette: Er der nogle bestemte sammenhænge, hvor du ved, du kommer i andre områder, venner eller en bestemt aktivitet, hvor du ved, det er fx på Vesterbro, eller det er på Nørrebro?

Gitte: Næ. Jeg er... Det er også, når man har et barn, der ikke bliver så meget passet, så er man meget hjemme, kan man sige, så er man ikke så meget ude. Men jeg strikker, og så går jeg til strik inde ved, hvad er det det hedder, inde ved Torvehallerne.

(Gitte, 31.00)

Det gør sig gældende for Lone, Gitte og Søren, at de alle er børnefamilier, og Gitte fremhæver særligt dette element som en grund til hendes lave hverdagsmobilitet. Men jeg finder ikke, at der er en væsentlig forskel i den lokale forankring mellem de informanter, som har børn, og de, som ikke har børn. Eksempelvis for Sofie, som jeg præsenterede i sidste afsnit, satte spørgsmålene omkring hverdagslivsmobilitet nogle tanker i gang om, hvor lokalt hendes hverdagsliv foregik.

Sofie: Så det er jo ikke fuldstændig ureflekteret, at jeg bare sådan tuller rundt og ikke tænker over, at det kun lige er der [red. på Vesterbro]. Jeg er godt bevist om, at det kun er her, det foregår.

Anette: Der er jo ikke nødvendigvis noget negativt i det?

Sofie: Men det er sjovt, for det starter jo den der tanke omkring, gud nej, gud hvor er du meget her. Jeg kendte engang en som sagde, 'adhr jeg skal ud af Vesterbro, jeg får rysteture' i en joke, men det der med, ad det er lidt ulækkert at skulle udenfor Vesterbro, det kan jeg høre nogen sige, og jeg ved, at de siger det med en ironisk distance. Men det er virkelig, det krammer altså en lidt, det der Vesterbro. Trygt og lækkert at være lige i nærheden. Og det havde jeg måske nok haft på samme måde, hvis alting jeg lavede kredsede om Nørrebro og boede på Nørrebro.

(Sofie, 36.00)

Sofie er et godt eksempel på, at jeg ikke finder en væsentlig højere hverdagslivsmobilitet hos de informanter, der ikke har børn. Alle mine informanter udviser en høj grad af lokal forankring i deres rutiner i hverdagslivet. Her er Albert dog på nogle punkter en klar kontrast til mine andre informanter. Albert er 29 år, bor i kollektiv på Østerbro og har kun boet i Danmark i 2 år. Han er opvokset i Frankrig, og hans bohistorie gør ifølge ham selv, at han har et anderledes perspektiv på mobiliteten i hverdagslivet.

Men jeg har også en anden historie, jeg har boet i Paris i 3 år, inden jeg flyttede til København. Og det er en stor by. Det er kæmpe by. En metropol. Så det vil sige, hvis du ikke er så glad for din egen bydel, dit eget område, så er det også lidt svært at komme væk, at tage andre steder hen, fordi der er en del transport. Og det er måske, det er bare større. Der er rigtig mange, der siger, at Østerbro er noget kedeligt, men

som ikke rigtig... måske har en anden tilgang til byens størrelse end jeg har. Altså jeg synes personligt, at København har en meget fin størrelse. Det vil sige, det er en by, hvor man kan nemt gå rundt, komme rundt med cykel, det fungerer også rigtig godt med offentlig transport i byen. Så jeg har ikke, så hvis jeg ikke er så glad med Østerbro, så er det enormt nemt at bare tage min cykel og tage til Nørrebro.

(Albert, 25.00)

I Alberts beskrivelser af mobilitet i hverdagslivet finder jeg egentlig ikke en væsentligt anderledes historie end hos mine andre informanter: Han cykler til sit arbejde i en anden bydel men bruger meget det område, hvor han bor, i hverdagen. Han besøger venner i andre bydele og andre steder, men har få eller ingen faste engagementer i andre bydele. Men i forhold til de andre informanter, så er hans perspektiv anderledes i forhold til, hvad han forventer findes i hans lokalområde. Han har en anden refleksiv tilgang til mobiliteten i hverdagslivet, som afspejler et andet perspektiv på København. Albert bruger meget naturligt Paris som hans primære sammenligningsgrundlag for hans oplevelse af København. Og når han sammenligner med Paris, er alt jo tæt på i København:

(...) København er ikke særlig stor, så det vil sige, hvis jeg vil tage en øl eller spise på en god restaurant med venner, så er det bare et kvarter på cykel, så er man der. Det kan man godt klare.

(Albert, 20.00)

Man genfinder lidt at de samme overvejelser hos Bettina. Bettina er 41 år og har i 2 år boet med en ven i andelslejlighed på Islands Brygge. Bettina boede i en lang årrække på næsten 15 år på Amager, før hun flyttede til Hedehusene, hvor hun boede i 5 år. Bettina taler om Amager, men hendes oplevelse af Islands Brygge er mere præget af kontrasten til Hedehusene. Det gør sig ikke på samme måde gældende for de andre informanter, hvis flytning til København ligger længere tilbage, mellem 8 og 20 år. De sammenligner i højere grad med de andre bydele, de har boet i, i København.

Anette: Synes du, at du følte dig hjemme ude i Hedehusene?

Bettina: Ja, jeg tilpassede mig ude i Hedehusene, og jeg var hjemme jojo. Men jeg var ikke hjemme på samme måde... Der er sådan en... Åh jeg kan ikke rigtig... Det var ikke den samme tilfredse måde at være hjemme på, det var sådan en nåja okay. Der var altid så langt i Hedehusene, og der kørte ikke S-tog.

(Bettina, 40.00)

For Bettina betyder dette perspektiv, at afstande for hende helt naturligt får en anden betydning, hvor hun af den særlige grund sætter pris på, at alt er tæt på. Alberts perspektiv er lidt anderledes, idet han mentalt rækker mere ud til muligheder i hele København, hvilket ikke gør sig gældende hos Bettina. Denne tilgang finder jeg generelt ikke hos mine andre informanter, der er meget lokalt forankrede. Om det så er en udtalt prioritet at gøre så meget som muligt lokalt, som jeg fandt hos Lone, eller om den lokale forankring fremstår mere som et resultat af hverdagen, som jeg har vist det hos Søren og Gitte, så etablerer de alle en forståelse af, at den lokale forankring er enormt afgørende og udviser en meget lav hverdagslivsmobilitet. Savage og medforfattere konkluderer i deres undersøgelse:

Elective belonging is a way of dealing at the personnel level with people's relative fixity in local routines of work, household relationships, and leisure on the one hand, and the mobility of their cultural imaginations on the other.

(Savage et al., 2005, s.208)

De fremhæver på denne måde, at hverdagslivsmobiliteten for middelklassen altså ikke nødvendigvis er høj, men at betydningen ligger i forbindelserne til andre steder, som er både *'imagined and lived'* (2005, s.107). I hverdagslivsmobiliteten finder Savage et al. en orientering mod sted centreret omkring bekvemmelighed, hvor stedet skal være praktisk og nemt forbundet til hverdagslivets steder (2005, s.204). Selvom denne beskrivelse med et hurtigt blik kunne synes at passe på mine informanter, så finder jeg ikke, at det gør sig gældende ved nærmere afvejning.

Diskussion

Jeg har i denne undersøgelse ikke haft fokus på folks globale orientering i form af historier om globale relationer og forbindelser og afdækker derfor ikke på samme måde forbindelser til venner og familie i udlandet og andre steder i landet samt rejsemønstre, som i Savage et al.'s undersøgelse. Dette er et element i den mobile fortælling, som knyttes til middelklassens refleksivitet og deres *'cultural imagination'*, der beskriver, hvordan middelklassens refleksive processer rækker langt ud over den lokale kontekst. Mobiliteten som *'a networked sense of place'* spiller derfor ikke en fremtrædende rolle i interviewene med mine informanter. Det har været mit udgangspunkt, at mobilitet i form global kommunikation og globale netværk af venner og rejsemål er blevet en indlejret del af folks måde at leve på og på denne måde et grundlæggende aspekt af det senmoderne middelklasse-liv. Kesselring fremhæver Urrys perspektiv om *dwelling in mobility*, der beskriver, hvordan transnationale, virtuelle og mobile forbindelser er blevet almindelige i privat- og arbejdslivet (Kesselring, 2014, p. 15). I mine øjne gør denne indlejring, at en udlevelse af denne form for mobilitet ikke kan spille den rolle i en *refleksiv* stedtilknytning og i en personlig selvfremsstilling, som Savage et al. lægger op til, uden at jeg på nogen måde vil afvise, at det er et væsentligt element i, hvordan det senmoderne menneske placerer sig i verden mellem globalisering og lokalitet. Her skriver Savage et al. sig op imod den distinktion mellem lokal og global orientering, som blandt andet Bauman og Castells har argumenteret for (Jørgensen, 2010, s.8). Det ligger uden for rammen af denne undersøgelse, og af den grund kan min analyse som udgangspunkt kun undersøge forklaringskraften af den betydning Savage et al. tillægger den fysiske mobilitet, der udfolder sig i hverdagslivet.

I forhold til denne hverdagslivsmobilitet mener jeg, at man kan diskutere en væsentlig anderledes fortolkning end Savage og medforfatteres funktionelle bekvemmelighed, hvor man inspireret af Kesselrings teori ville kunne anskue mine informanternes indretning af deres hverdagsliv som en måde at håndtere mobilitetskrav (Kesselring, 2014). Kesselring ser fremvæksten af et mobilitetsimperativ, som afspejler et skifte i diskurserne i samfundet henimod mobilitet erfaret som den nye normalitet. Mobile individer oplever generelt set flere muligheder, men de kommer også under et øget pres for at være mobile og tilgængelige både fysisk og virtuelt. Som et udtryk for individualiseringen i samfundet, er det individet, der gøres ansvarlig for at håndtere disse krav om mobilitet. På denne måde gør mobilitet som den nye normalitet i højere grad, at individet må forholde sig til de negative konsekvenser af mobiliteten, som kan præge hverdagslivet (Kesselring, 2014). Dette perspektiv peger på, hvordan det, at

kunne begrænse den fysiske mobilitet i hverdagslivet, kan handle om at forholde sig til et indlejret mobilitetsimperativ mere end et decideret funktionelt bekvemmelighedshensyn. Samtidig finder jeg ikke, at narrativet omkring stedets mere strategiske betydning i hverdagslivsmobiliteten spiller den rolle for individet, som Savage et al lægger op til. Her fortolker de, at i kombinationen af instrumentelt hverdagsliv og narrativer om mobilitet og bostedets relationer til andre steder, så bliver mobilitet og forbindelser til andre steder reflektivt status- og meningsgivende i en personlig selvfremstilling.

Det er i den forbindelse vigtigt at diskutere, om der er nogle afgørende stedslige forskelle mellem den engelske kontekst i Manchester, hvor Savage et al. undersøgelse er lavet, og den københavnske kontekst for denne undersøgelse. Savage et al. har lavet deres casestudie i Manchester, som er hjertet i en større '*metropolitan region*', hvor der til undersøgelsen er udvalgt 4 forskellige lokalområder, hvoraf de to kvalificerer sig til at være forstæder til Manchester i en afstand af ca. 20 km., mens ét er et ydre bykvarter 10 km fra centrum og det sidste et centralt bykvarter i Manchester (2005, s.12 og 18). Og her ser jeg to forskelle, der i sammenhæng kan forklare, hvorfor dette kunne forholde sig anderledes i en københavnsk kontekst. For det første er København en hovedstad og per definition godt forbundet og et naturligt centreringsspunkt. For det andet, er at alle de undersøgte områder i min undersøgelse er centrale bykvarterer og altså også centrale bykvarterer i en hovedstad, hvor hver bydel ofte er en 'by i byen' i forhold til fornødenheder i hverdagslivet og tilbud af enhver art. Det er altså muligt, at der er noget særligt ved stedet, der gør, at jeg finder noget andet i denne undersøgelse idet København er anderledes, fordi den som storby og miniput-hovedstad er udstyret med tilbud og forbindelser i en helt anden grad og nærhed end en forstad til Manchester, og nok også i højere grad giver muligheden for at finde arbejde i relativ nærhed af sin bopæl.

I forhold til generaliserbarhed, kan man så overveje, at den tilgang jeg finder til mobilitet, mere bredt set afspejler et storbyfænomen. Jeg mener helt sikkert, det har forklaringskraft, at noget af det, jeg finder i denne undersøgelse, knytter sig til, at informanterne bor i et centralt bykvarter i en storby. Men ses det i forlængelse af mine overvejelser om stedbundne erfaringer i analysens første afsnit, så ligger der rigtig interessante perspektiver heri. Savage et al. finder, at for de middelklassefamilier, som har nok kapital til reflektivt at vælge deres bosted ud fra deres præferencer, defineres et steds betydning i høj grad af dets relative betydning i forhold til andre steder og valget hviler i, at man *kunne* bo et andet sted (2008, s.161).

Her fandt jeg, at mine informanter ikke er optaget af at bo andre steder og de nærmere er en gruppe, der er usikre på, om de på et presset boligmarked kan sikre sig et bosted i samme prisklasse i det område, som de godt kan lide og har vænnet sig til. Man kan dermed overveje om de stedbundne erfaringer knyttet til det velkendte sted i sammenhæng med situationen på boligmarkedet gør, at der i mindre grad for mine informanter sættes spørgsmålstejn ved selve bostedet og i højere grad bliver tale om en udtalt lokal forankring. Inden for fortolkningsrammen af *dwelling in mobility* og Kesselrings mobilitetsimperativ ville det reflektive tilhørsforhold til sted samtidig konstitueres i et andet perspektiv, hvor mobiliteten afføder nye rammer for stedtilknytning, idet individet i højere grad forholder sig til muligheder på lokalt niveau for at begrænse den fysiske mobilitet i hverdagslivet. Disse perspektiver ville være med til at forklare, hvorfor mine informanter ikke fremhæver mobilitet som statusgivende.

Forskellige stedbunde erfaringer udgør dermed grundlag for forskellige måder at forholde sig til mobilitet og forskellige ønsker om at begrænse den residentiale og fysiske mobilitet. Hvor Simone nok ikke aktivt reflekterer over at begrænse den residentiale og fysiske mobilitet pga. hendes opvækst i København, gør Alberts nylige erfaringer fra Paris, at afstande i København har en anden betydning. Det samme er sket for Bettina med hendes nylige erfaring fra Hedehusene, som i høj grad har fået hende til at værdsætte nærheden i København. I tråd med Fallov og medforfatteres undersøgelse af mobile tilhørsforhold kan der være tale om, at alle disse tre dimensioner, menneske, mobilitet og sted – her udgjort af de stedbunde erfaringer, det specifikke mobilitetsmønster og den stedslige kontekst – i forening har afgørende betydning for informanternes stedtilknytning (Fallov et al., 2013). For informanterne med stor biografisk kontinuitet fra mindre bymæssige sammenhænge får de stedbunde erfaringer altså en stedslig kontekst af en *zone in transition* med stor omskiftelig. Men den får også en ny kontekst af et bykvarter, hvor bydelen kan blive det klart afgrænsede område, mentalt og fysisk, der gør, at informanterne kan identificere det som det lokalområde, der kan danne ramme om deres hverdagsliv og udgøre det velkendte sted. Her bliver den lokale forankring i højere grad meningsgivende i sig selv, idet det reflektive tilhørsforhold til sted konstitueres i et andet perspektiv, hvor den symbolske betydning af forbindelsen til andre steder ikke er afgørende. I stedet knytter det sig til det privilegie at kunne begrænse hverdagslivsmobiliteten og at centrere sig omkring sin bydel, og dermed til en særlig lokal refleksivitet omkring bosted. Dette perspektiv vil jeg komme nærmere ind på i det næste afsnit, hvor jeg vil gå mere ind den sociale side af det velkendte sted.

5.3 En landsby i byen

Savage og medforfattere finder i deres undersøgelse, at i det omfang middelklassen involverer sig i bostedsrelationer, er der tale om distancerede relationer, som i højere grad handler om at dyrke tilvalgte ressourcenetværk og udleve nogle bestemte normer for opførsel, end det handler om fællesskab. De udvikler på den baggrund tesen om distancering fra lokale sociale relationer som et særligt element af *elective belonging*. Savage et al. skriver sig her op imod den klassiske forståelse af *community* med en tæt sammenhæng mellem geografisk bundne sociale relationer og stedtilknytning.

Within the tradition of community studies, belonging involves attachment to what is near to you. It involves knowing other people in the area, being socially active in the neighbourhood (...). We have not come across much evidence of this kind of belonging.

(Savage et al., 2005, s.103)

Jeg vil her vise, at mine informanter er knyttet til sted på forskellige måder og i varierende grad fremhæver fysiske, sociale, eller symbolske kvaliteter ved området. Men jeg finder generelt set hos mine informanter en søgen efter trygge sociale rammer og en social forankring i lokalområdet med netværk knyttet til sted, hvor det bliver tydeligt at der er en underliggende betydning af stedbunde erfaringer.

I det nedenstående uddrag fra interviewene med Sofie på 30 fra Vesterbro og Gitte på 35 fra Østerbro, ser man forskellene i, hvordan de svarer, da vi tager hul på emnet om tilknytning til sted.

Anette: Ja, det er det næste spørgsmål faktisk, om du føler nogen særlig tilknytning til stedet, og det gør du?

Sofie: I den grad. Vesterbro er blevet en lille landsby for mig.

Anette: Hvad synes du generelt om at bo i området? Hvad kan du godt lide ved at bo på Vesterbro?

Sofie: Jeg kan godt lide, at for det første har jeg sådan to stamsteder, hvor jeg kommer, hvor jeg kender folk rigtig godt af dem, der arbejder der, så det er lidt ligesom at gå ned og drikke en kaffe med vennerne. Jeg kan godt lide at gå ned af gaderne og møde folk, jeg kender, fordi jeg har set dem, ikke nødvendigvis fordi vi skal stoppe op og snakke, jeg er glad for vores bodegaer, jeg synes generelt der er en god stemning. (...) Men det er meget det der med at møde folk, man kender, at have sådan en følelse af, at det er et lillebitte lokalsamfund, at det er en lille landsby, hvor alle kender alle, uden at det bliver sådan, all eyes on you.

(Sofie, 26.00)

Anette: Føler du en særlig tilknytning til Østerbro?

Gitte: Ja, det vil jeg sige, jeg gør. Og jeg føler mig hjemme. Når jeg cykler ned af [gade], så føler jeg mig hjemme. Når Jeg kigger på træerne på alleen. Så er jeg hjemme.

Anette: Hvad kan du godt lide ved at bo på Østerbro?

Gitte: Jeg kan godt lide, der er så mange grønne områder. Og at lige den lejlighed vi har, den, der er åbne vidder, så når vi kigger ud, så kigger vi faktisk ud på træer, så

kigger vi ikke ud på en anden lejlighed. (...) Og så ligger den på en lukket vej, så når vi åbner vinduet, så kan vi høre fuglene synge og sådan noget. Så der er sådan nogle luksusting lige der med den lejlighed. Det kan jeg rigtig godt lide. De grønne områder især. Nu kommer jeg jo fra landet, kan man sige, så det er rart at gå en tur på kastellet og sparke til bladene.

(Gitte, 24.00)

Disse to uddrag er gode eksempler på, hvordan forskellige ting får en betydning i tilknytningen til sted. Sofie beskriver her en social stemning og betydningen af, at møde folk hun kender og få en landsbyfølelse. Selvom hun er opvokset i Næstved og aldrig har boet i en landsby, så refererer hun her til den sociale genkendelighed, der opstår, når folk gennem den stedslige kontinuitet i deres opvækst kommer til at kende mange i området. Gitte fremhæver derimod det grønne, åbne vidder og træerne, som hun associerer med hendes opvækst på landet i en landsby nær Køge. Da jeg senere i interviewet spørger ind til at føle sig hjemme, står forskellene stadig frem, men der indtræder også hos begge beskrivelser af betydningen af nære relationer.

Anette: Hvis du nu kort skulle sige, hvorfor du føler dig hjemme?

Sofie: Grunden til at jeg føler mig hjemme, har nok også rigtig meget at gøre med de mennesker, jeg ved, jeg kan rende ind i. Det jo ligesom at stå op om morgenen i sit hus, ved sin familie, ved sit bofællesskab og vide, at der er de her, jeg kan møde. Eller også kan jeg lige skrive til nogen, så kan vi lige mødes. For mig er det den der hjemmefølelse, meget funderet i, at de mennesker jeg er trygge ved, som jeg holder af, som jeg godt kan lide at være i selskab med, er lige i nærheden.

(Sofie, 46.00)

Anette: Nu siger du, at du føler dig hjemme på Østerbro, hvad vil du så sige skaber den følelse?

Gitte: Jamen de grønne træer. Det er jeg rigtig glad for.

Anette: Og det er noget, du associerer med din opvækst?

Gitte: Ja, jeg boede tæt på en skov. Og jeg kan bare mærke, der er mange der tænker, er der udsigt til vand, er der udsigt til skov, når man køber hus eller sådan noget, hvor jeg er en skovboer. (...)

Anette: Du er så bybo-udgaven af en skovboer? Der kan kigge ud på træer?

Gitte: Så længe jeg kan kigge ud på træer. Og jeg så har min mand og mit barn rundt om mig, så er jeg sådan set...

Anette: Så har du det, der skal til?

Gitte: For at jeg er hjemme. Jeg behøver ikke alle de andre. Det er selvfølgelig rart, at de er der. Jeg vil ikke være dem foruden. Men det er ikke dem, der definerer, at jeg er hjemme.

(Gitte, 38.00)

Sofie italesætter, hvor vigtigt det er, at have de mennesker, hun kan lide og er tryk ved i nærheden, som hun kan 'rende ind i' eller nemt kan mødes med, og sammenligner det med en familie. I Gittes svar på det samme spørgsmål fremhæver hun igen de fysiske stedskvaliteter, der knyttes til hendes opvækst, men hun fremhæver også nære relationer, hendes mand og barn, som mere afgørende for hjem-følelsen. Med familien beskriver Gitte i højere grad noget, der

ligger inden for hjemmet og hun lægger ikke på samme måde vægt på betydningen af relationer i bydelen, men hun beskriver hvordan hun oplever et netværk knyttet til sted i relation til hendes søns skole, som ligger nær bostedet. Det, at Sofie ikke bor i en nær familierelation, kan gøre at hun i højere grad er opsøgende i forhold til sociale netværk, hvor den geografiske forankring af sociale relationer nær bostedet synes at være en måde at skabe trygge sociale rammer. For Sofie betyder det en social forankring på Vesterbro, der opleves som et lokalsamfund i en mere klassisk forstand. Da jeg taler med Sofie om, hvordan det ville være at skulle flytte væk fra København, beskriver hun, at hun tror det ville være ensomt, fordi hun oplever det som en særlig stedslig kontekst.

A: Så hele det der med at man ville skulle starte forfra med at etablere netværk. Det ville ikke være så fedt ved at skulle flytte væk fra København?

S: Nej. Jeg tror ikke der er nogen steder i Danmark, der er så nemme at stifte lokalmiljøer, stifte lokalmiljøsfornemmelser i, som København.

(Sofie, 48.00)

Torben har boet på Vesterbro i 20 år og oplevet et skifte fra en tidligere mere social forankring i bydelen. Han bor på tredje år i lejlighed med hans kæreste og søn på 2 år, og har tidligere har boet i egen lejlighed forskellige steder på Vesterbro. Familien står overfor at skulle forlade Vesterbro, fordi lejligheden efter familieforøgelsen er blevet for lille.

Anette: Hvad synes du om at bo på Vesterbro? Hvad ville du sådan sige, du godt kan lide ved at bo her?

Torben: Jamen, jeg kan godt lide, at der er meget liv. Og der sker mange ting, allerede fra man går ud af sin gadedør. Og jeg kan godt lide de mennesker, der bor her. Som sådan typer. Og når man sådan kender, så kan man næsten regne ud, at de er ligesom en selv. Og selv om mange af dem, jeg kender, ikke bor der mere, så kender jeg jo alligevel en del og kender alle butiksejerne og sådan nogle ting. (...) Men jeg kan også sådan mærke, efter vi har fået barn, så bruger vi jo ikke bydelen så meget, som vi gjorde før, så, ja.

Anette: Man går ikke nær så meget ud?

Torben: Nej, hele det meget liv, som vi så godt kan lide, det er vi jo ikke selv så meget en del af mere. Så det er mere viden om, at det er der.

(Torben, 27.00)

Anette: Vil du sige, at du føler dig hjemme på Vesterbro?

Torben: Ja, i høj grad.

Anette: Hvad vil du sige, hvis du skulle sige hvorfor, du føler dig hjemme.

Torben: Det er fordi, jeg kender området så godt. Tidligere var det jo i høj grad også de mennesker, der boede der. Hvor jeg ikke kunne gå særlig langt uden at møde nogen, jeg kendte. Sådan er det ikke så meget mere, vil jeg sige. Føler mig ikke så meget i fællesskab med de mennesker, jeg møder på gaden. Så nu er det mere, at jeg har gået op og ned af de gader i 20 år...

(Torben, 45.00)

For Torben er der på mange måder sket et skifte i hans situation forbundet med, at mange i hans netværk er flyttet væk fra Vesterbro, og at han er blevet far. Men det er tydeligt, at han i højere

grad tidligere har været meget socialt knyttet til bydelen, et træk jeg også finder meget tydeligt hos informanten Tanja fra Vesterbro, som også har fået barn inden for de seneste år. Flere steder i interviewene med Tanja og Torben beskrives et social engagement i bydelen, som ligner det, Sofie beskriver, men også hvordan det har ændret sig. Hvor Tanja dog beskriver fremvæksten at et nyt netværk knyttet til de andre børnefamilier i hendes boligforening, som hun søger at tage del i, så er der for Torben langsomt sket en udtømning af relationer knyttet til bydelen. Med Torben er det tydeligt, at den sociale forankring tidligere har haft en stor betydning, og at hans tilknytning har været mere socialt bundet op. Dermed er betydningen af at bo i en nær familierelation eller en familieførøgelse på ingen måde entydig for en lavere social forankring i ens lokalområde. Lone på 38 år, som bor med mand og barn, nævner mennesker som det første, når man spørger til Islands Brygge, som hendes lokalområde.

Anette: Vil du sige, at det er dit lokalområde? Altså Islands Brygge. Hvis du har et lokalområde?

Lone: Det er det. Helt sikkert. Jamen det er det. Jeg ved ikke, hvad min mand ville sige. Han har ikke samme sociale ånd, som jeg har, men har heller ikke brug for det, som jeg har. Jeg har brug for den der med, idet jeg ikke har arbejdskolleger, så har jeg brug for at have et netværk. Han har arbejdskolleger, for han kommer ud i andre virksomheder. Så jeg tror, han har hele København, eller meget af København, som sit netværk.

(Lone, 35.00)

Her er det tydeligt, at de sociale forbindelser på Islands Brygge har meget stor betydning af flere forskellige årsager, som både hænger sammen med hendes behov for netværk, som hun knytter til hendes arbejdsmæssige omstændigheder i hverdagen, og det hun kalder en 'social ånd', som hun ikke mener, hendes mand har i samme grad. Da jeg møder Lone til interviewet i hendes hjem, er hun i fuld gang med at arrangere 'Jul på Bryggen' og fortæller, hvordan hun også sidder i en gruppe, der arrangerer Bryggens fødselsdag. På spørgsmålet om betydningen af Islands Brygge fremhæver hun, meget lig Sofie, lokalsamfundet og det sociale netværk.

Anette: Når du siger til folk i forskellige sammenhænge, jeg bor på Islands Brygge, er det så noget der har nogen særlig betydning? Er det noget du tænker mere over?

Lone: Det synes jeg. Og det tror jeg, vi er enige om både min mand og jeg. Selvom vi ser forskelligt på Bryggen, så er vi stolte af vores lokalsamfund og glade for at bo herude, vi er stolte, vi er glade for vores naboer, glade for det der netværk, man kan danne herude. Vi har, en ting er vores bedsteforældre, min mand og jeps forældre passer vores barn, men vi har også, en af de andre teamkoordinatorer fra Fødevarerfællesskabet passer også Jakob. Så det der netværk man kan danne herude, det er jo guld værd.

(Lone, 36.00)

For Lone spiller de geografisk baserede sociale netværk i bydelen en stor rolle og hun føler i det hele taget at hun er kommet hjem på Bryggen. Da vi går fra at tale om KBHFF og jeg spørger til Lones bohistorie, springer hun selv spontant ud i en refleksion over, hvordan Bryggen minder om den landsby, hun er vokset op i.

Anette: Så vil jeg stille nogle spørgsmål der handler mere om det her med sted. Hvis du kan sige lidt om din bohistorie, hvor du er vokset op og hvordan du er kommet hertil?

Lone: Jeg er fra Roskilde. En lille flække udenfor Roskilde, der hedder [landsby]. Som egentlig i bund og grund minder lidt om Bryggen. Det er ikke noget jeg har tænkt over før, men når du nu stiller spørgsmålet, så tænker jeg, det er egentlig lidt, det er slet ikke så byagtigt som på Bryggen. Det er små gader, og så er det huse fremfor lejligheder, men atmosfæren er måske ikke så meget anderledes. Indstillingen til ting er ikke så meget anderledes. Og faktisk så kommer der rigtig mange fra Roskilde og [landsby]...

Anette: Og bor på Islands Brygge?

Lone: Ja vi har mødt rigtig rigtig mange herude. Så har jeg været en tur omkring Valby, hvor jeg har boet i ti år. Og hvis jeg skulle pille noget ud af mit liv, så skulle det være de 10 år. Egentlig var jeg glad for at bo der, og jeg hang fast i de 10 år, jeg snakkede med mine naboer, men jeg etablerede mig ikke på nogen måde, før jeg kom til Bryggen. Og så kunne jeg lige pludselig se en sammenhæng i, at det er da her jeg skulle være. Det her med at det er en by i byen. Det er ikke København, som resten af København er, og det har rigtig stor betydning.

Anette: Hvordan?

Lone: Jamen folk hilser på hinanden på gaden. Og naboer, der er et godt sammenhold.

(Lone, 24.00)

Lone fremhæver i hendes sammenligning af Bryggen og hendes opvækstlandsby, betydningen af, at de stedbunde erfaringer som hun har med fra hendes opvækst, først på Bryggen har fået den stedslige og sociale kontekst, hvor hun kan skabe eller genskabe en ønsket relation sted og etablere sig. Når Lone fremhæver hvordan hun er stolt og glad for lokalsamfundet på Bryggen, så lader det til, at det er fordi, hun anerkender det som noget særligt, noget hun ikke kunne skabe i Valby, end det er et biografisk narrativ af mere fremvisende karakter, hvilket jeg genfinder i Bettinas perspektiv på Bryggen og Hedehusene. Hos Torben ser man elementer af, at Vesterbro har været en mere symbolsk identitetsmarkør, og at der er sket en sammenfletning af lokalområdets symbolske værdier og den individuelle livsfortælling gennem den lange botid. Han er opvokset i Dianalund, hvorefter han flyttede til København og har boet på Vesterbro siden. Torben italesætter en ambivalens ved at skulle forlade Vesterbro, fordi han identificerer sig med området og opfatter sig selv som en bestemt type af mennesker, der bor på Vesterbro. Derfor er der også en udtalt identitetskrise forbundet med at skulle flytte til Valby og det har sat mange tanker i gang.

Anette: Føler du nogen særlig tilknytning til Vesterbro?

Torben: Ja, det synes jeg. Det er klart en del af min identitet. Nu skal vi lige selv flytte for at få mere plads. Og der var det meget sjovt, jeg havde det lidt sådan, jeg vil gerne bo på Vesterbro eller de omkringliggende bydele, som jeg ligesom kendte. Jeg var ikke meget for at skulle flytte til Nørrebro eller Nordvest, eller Østerbro, eller Amager, sådan nogle ting som ligesom var langt væk fra den sfære, jeg havde bevæget mig i mest de sidste 20 år. Så det endte også med at vi flyttede lige på den anden side af grænsen til Valby.

(Torben, 24.00)

Anette: Når du siger, jeg bor på Vesterbro, er det så noget, du tænker mere over?

Torben: Ja, det synes jeg. Altså for eksempel er det jo virkelig svært at skulle sige, jeg bor i Valby. Det tror jeg, det har vi snakket en del om, det vil være sådan lidt mærkeligt at skulle, man bliver næsten nødt til at undskylde umiddelbart efter eller komme med en eller anden forklaring.

Anette: Som hænger sammen med, hvordan folk opfatter området?

Torben: Altså måske mere vores egen. Min kæreste har også boet på Vesterbro i 20 år. Så altså man kan ligesom, det er også meget med, hvordan vi selv opfatter det. At det, så ville man nok sige, jeg bor lige på den anden side af Carlsberg, eller jeg bor lige ved Søndermarken. Ikke jeg bor i Valby. (...)

Anette: Hvad synes du, det afspejler, Valby versus Vesterbro?

Torben: Jeg tænker bare, at det er lidt kedeligt. Det er sådan uden for København-agtigt. Det hedder jo heller ikke København ligesom de andre bydele, København V eller Sv eller N. Det hedder ikke engang København. Vigtig identitetsmarkør. At man er flyttet til en anden by.

(Torben, 30.00)

Her ser man, at identitetskrisen for Torben både handler om, hvad andre tænker, men også er vendt indad, i forhold til, at han ikke identificerer sig med 'parcelhus-Valby' og Torben fremhæver selv en forankring og tilknytning over tid til Vesterbro. At bydelen har en vigtig symbolsk betydning, italesætter Torben i højere grad end nogle af de andre informanter gennem store dele af interviewet. Men det er min observation, og til dels også Torbens egen, at hans optagethed af disse emner knytter sig til det faktum, at han har været nødt til at flytte væk fra Vesterbro og derfor på mange måder har været tvunget til at tage stilling til en mulig opløsning af den sammenfletning, der er sket af lokalområdets symbolske værdier og hans livsfortælling over tid. En tilknytning over tid ser man også hos Søren på 35 år, der på en anden måde giver indtryk af den ambivalens, der for ham ligger i at bo i byen og på Østerbro. Søren er vokset op i landsby uden for Faxe og har jævnligt kommet i København gennem hans opvækst, men beskriver stadig en proces om at blive indfødt.

Anette: Men føler du dig så hjemme på Østerbro?

Søren: Absolut. Det jo kommet. Man kan sige, nu er jeg 35, jeg har boet i København i 15 år. Så jeg nærmer mig faktisk at have boet her halvdelen af mit liv. Og det kan jeg jo godt mærke, at det faktisk så lang tid som det tager, at begynde at føle sig indfødt. For jeg er ud af noget helt andet. Jeg er jo ud af jord, værktøj i hånden og hjemmegjort og alt sådan noget. Og nu er jeg bybo på godt og ondt. (...) jeg føler mig, jeg bor på Østerbro, jeg er blevet Østerbroer. Det er det jeg er.

(Søren, 47.00)

Søren beskriver her, hvordan han er vokset op i en hel anden stedslig kontekst, hvor det har været en lang og ambivalent proces at blive byboer og nu østerbroer. Han har været nødt til at tilpasse sig til stedet idet nogle af hans stedbundne erfaringer ikke har kunnet finde en ramme i bybotilværelsen. Men han fortæller hvordan de nu i den nye andelslejlighed på Østerbro, som de overtog for to år siden, endelig føler at de har etableret sig og ikke har planer om at flytte med mindre de skal på landet og bo. For undersøgelsens indfødte, Simone på 33, der bor alene på Vesterbro, er der ikke tale om en meget tydelig identificering med bydelen, som man finder

hos Torben eller en stolthed som hos Lone. Hun fremhæver stemning og tilbud, som det afgørende for hendes positive følelser om at bo i bydelen.

Anette: Føler du nogen tilknytning til det, nu du har boet her i de 2,5 år?

Simone: Ja, det gør jeg. Og føler mig nok også mere hjemme her, end jeg har. Ikke at jeg ikke følte mig hjemme på Nørrebro, men jeg tror bare, at der var sådan, på Nørrebro der var virkelig nogle ting, jeg var rigtig glad for, og nogle ting jeg var virkelig træt af. (...)

Anette: Hvad kan du godt lide ved at bo her på Vesterbro?

Simone: Jeg kan godt lide det liv, der er, og så synes jeg, der er rigtig mange gode tilbud. Der er rigtig mange cafeer, hvor jeg elsker efter arbejde at sætte mig hen og drikke en kop kaffe, mens jeg læser noget avis. Eller gå og kigge på butikker. Biblioteket bruger jeg ret meget. Søndermarken og Carlsberg Byen. Der er også nogle gode steder at løbe og gå ture... Vega. Jeg synes, der mange, og der er gallerier. Der er ret mange kulturelle tilbud synes jeg.

(Simone, 21.00)

Anette: Når du siger, jeg bor på Vesterbro, synes du så, det har en særlig betydning?

Simone: Neej. Nej. (...) Nej jeg har ikke brug for at reklamere med, at jeg bor på Vesterbro. Jeg er ikke sådan, det er ikke sådan, jeg er stolt af det, eller flov over det. Jeg tror bare, det egentlig er den bydel, jeg føler mig mest hjemme i.

(Simone, 23.00)

På denne måde fremhæver Simone, hvordan hun på Vesterbro kan udleve en livsstil, som hun holder af, men for Simone virker lokalområdets symbolske værdier ikke som noget, man behøver skilte med. Dette står i kontrast til det, jeg viste i første afsnit af analysen, hvor Vesterbro fremstod som en bydel, hun havde drømt om at bo i, og på mange måder viser det, at hendes biografiske fortælling om Vesterbro heller ikke er af en mere fremvisende karakter. At mine informanter også tillægger symbolsk og refleksiv mening til stedet, er dermed ikke nødvendigvis en fremvisende social identitet som hos Savage et al. (2005). Det kan også blot handle om identitet og en måde at forene erfaringer med forskelligartede stedslige kontekster og en søgen efter meningsfyldte stedslige sammenhænge. Simones historie og Tanjas, fra første afsnit af analysen, hvor hun bor i Sydhavnen lige på grænsen til Vesterbro, og definerer dette som hendes lokalområde på baggrund af, at det er det hun bruger, understøtter at der et behov for refleksivt at kunne indskrive bostedet i et personligt narrativ om identitet og livsstil, for at opleve bostedet som meningsfyldt. Mens Sørenns historie og Sofies, fra første afsnit af analysen, om at hun lærte at gå på café, understøtter tilpasningen til sted. Jeg finder hos mine informanter et klart belæg for betydningen af opbyggede erfaringer, de erfaringer der er ophobet i de biografiske spor mennesker er en del af, sætter sig igennem i en anden kontekst. Dette har også forklaringskraft i forhold til at forstå mine informanters netværksorientering.

Ifølge Savage et al. (2005) spiller det en afgørende rolle for middelklassen at bo sammen med 'people like us' og dyrke tilvalgte ressourcenetværk relateret til sociale klasser. Her har jeg spillet spørgsmålstegn ved forklaringskraften af de refleksive klasseidentiteter i en dansk kontekst, og om man genfinder den samme sociale distance og strategiske netværksorientering. I den engelske sammenhæng bruges ordet social kapital, hvor strategiske sociale relationer, er en

likviditet, man kan bruge til at betale med, til at forbedre sin sociale position. Her handler det om, hvordan man kan trække på lokale ressourcer uden at blive for forpligtet. Man kan være fristet til at tolke mine informanternes netværksorientering i retning af tilvalgte ressourcenetværk, men jeg finder i højere grad, at det knytter sig til en ønsket social forankring, hvor det handler om tryghed, intimitet og venskab end sociale relationer, der søges af kalkulerede og strategiske årsager. Jeg har vist, at en særlig lokal refleksivitet gør sig gældende hos min informanter, hvor der lægges stor vægt på betydningen af det velkendte sted. Jeg finder også, at dette gør sig gældende i mine informanternes ønske om at skabe sociale netværk knyttet til sted, der kan handle om de medtagne erfaringer med landsbyen og den biografiske kontinuitet i opvæksten. Lones stolthed over sammenholdet, Sofies behov for at kunne 'rende ind' i mennesker hun er tryk ved, Torbens fremhævelse af ikke at kunne gå særligt langt ned af gaden uden at møde nogen man kender, synes alt sammen mere at handle om venskaber og trygge sociale rammer end noget, der forbedrer ens sociale position. Her ser jeg ikke nogen ønsket adskillelse af personlige og situationelle netværk, men i højere grad et behov for at etablere *personal communities* omkring bostedet (Pahl, 2005).

Jeg finder derfor ikke af de refleksive klasseidentiteter er en god fortolkningsramme, for mine informanternes motivationer og handlemønstre. Her finder jeg større forklaringskraft i de alternative teorier, jeg har foreslået hos Boltanski og Collins. Boltanskis teori om *projektregimet* (2006) og en grundlæggende netværksorientering, gør at man ikke nødvendigvis behøver at forstå det, at mennesker tænker i netværksrelationer, i relation til mere strategiske sociale relationer, klasser eller social kapital. Teorien understøtter et fokus på, at man i højere grad i dag ser folk adoptere netværksorienterede sociale praksisser i deres private hverdagsliv, som et mere grundlæggende refleksivt vilkår. I tråd med Kesselrings mobilitetsimperativ kan man måske se netværksorientering som den nye normalitet, uden at det udvander betydningen af menneskelige relationer. Dette kan understøttes i Collins teori om emotionel energi (2004), hvor man finder en individuel motivation til at opsøge sociale rammer, hvor man kan gennem det gensidige fokus i interaktionsritualer akkumulerer emotionel energi. Når mine informanter beskriver en social ånd og stemningen og atmosfæren i bydelen, så er der nogle meget stærke konnotationer af betydningen af menneskelige værdier og følelser. I forlængelse heraf vil jeg nu dykke længere ned i betydningen af KBHFF og vise, hvordan denne deltagelse og sociale forpligtelse til en lokal forening afspejler en søgen efter lokale fællesskaber.

5.4 'Det taler fuldstændig ned i hjertekulen'

Det er en afgørende pointe i teorien om *elective belonging*, at middelklassen ønsker at være uafhængig af lokale fællesskaber. Denne distancering fra lokale fællesskaber står ikke i modsætning til stedtilknytningen, fordi tilknytningen, som tidligere beskrevet, skabes gennem et steds reflektive betydning i forhold til andre steder og en funktionel orientering imod stedets kvaliteter. For Savage et al. er distanceringen fra lokale fællesskaber nærmere en forudsætning for denne form for tilhørsforhold. Jeg vil her vise at mine informanter søger lokale fællesskaber og at det har en betydning for deres tilknytning til bostedet, hvor KBHFF, som et lokalt fællesskab, væver sig ind i mine informanternes lokale forankring på forskellige måder. Forskellene i informanternes deltagelse findes i det niveau af socialitet, de forbinder med dette fællesskab, hvor jeg mener, man kan skelne mellem et sagsorienteret og et samværsorienteret engagement (Jørgensen, 2006; 2008).

Sagsorienteret eller samværsorienteret

Lone fra Islands Brygge har været medlem i 3-4 år og er teamkoordinator for et team i Islands Brygge-afdelingen. Hun er vild med de økologiske grøntsager, de får på ugentlig basis, og hun joker med, at de er lidt vanedannende: '*Det er et drug, the first for free, og så sidder man fast*' (Lone, 03.00). Hun er en af de informanter, der bruger mest tid på foreningsarbejdet og mere end de 3 timer, man er forpligtet til som medlem. Lones arbejde består som teamkoordinator i højere grad af koordineringsarbejde end den normale onsdagsvagtstruktur med grøntsagsdistribution, og hun bruger mellem 6-30 timer om måneden på opgaven. Foreningsarbejdets vægt i hverdagslivet er dermed ikke forudsigelig, og hendes forpligtelse til foreningen er på denne måde et af de mere 'grænseløse'. Hun er en af dem, de andre medlemmer kalder ildsjæle, hvis indsats i bred udstrækning værdsættes som meget vigtigt for at holde foreningen i gang. For Lone er det blevet en del af hverdagslivet, og hun ser sig selv som medansvarlig for driften af Islands Brygge-afdelingen og for sit team.

Lone: Min opgave er at sidde bag ved computeren og få det til at fungere. Men dermed ikke sagt, at jeg aldrig kommer. Det gør jeg. Det er mit team, der har vagt i dag, og jeg skal derned og sige hej. Der er en, der har fødselsdag, og det, synes jeg, er smadderhyggeligt som teamkoordinator og sige, hun skal da fejres på en eller anden måde. Det må godt være sådan lidt hyggeligt i teamet. Så jeg tænker at gå ned på hendes vagt og lige sige tillykke med fødselsdagen. Så så vidt muligt prøver jeg at komme forbi den gang om måneden og sige hej.

(Lone, 08.00)

Når Lone omtaler foreningen, siger hun konsekvent 'vi', og da jeg spørger hende mere ind til denne indlejring i foreningen, og om hun aldrig overvejer, om det er noget hun skal fortsætte med, siger hun, at '*det er blevet en del af vores familie.*' (Lone, 13.00). For Lone er lokalafdelingens forankring på Islands Brygge, med hendes egne ord, altafgørende.

Anette: Men det her med at det er organiseret på lokalt niveau – med lokalafdelinger der hvor man bor, hvad betyder det?

Lone: Det er altafgørende.

Anette: Er det sådan praktisk?

Lone: Det er praktisk, og det er intimt. Det bliver ikke så stort. Fordi KBHFF er jo stort. Vi er rigtig mange medlemmer, hvis vi kigger på hele foreningen. Men det føles ikke så stort, fordi vi er på Bryggen. Så det bliver lige pludselig intimt, og så får det en anden karakter. Og det tror jeg er rigtig vigtigt. For os er det i hvert fald rigtig vigtigt. Hvis det var et stort, så var vi ikke interesseret i at være en del af det (...) det der med at det er intimt, det er Bryggeboere, det er dem, der er lige her, det er vores naboer. Det betyder rigtig meget. (...) Det er hyggeligt, man møder dem på gaden. Jeg har jo også klienter, der kommer dernede. Det er også rigtig hyggeligt.

(Lone, 18.00)

Lone fremhæver her den sociale intimitet som det vigtigste i en lokalafdeling på Islands Brygge, hvor den sociale genkendelighed og de sociale forpligtelser smelter sammen. Som beskrevet i den foregående analyse så vægter Lone den sociale forankring omkring bostedet på Islands Brygge højt og hun søger klart lokale fællesskaber i form af socialitet og samvær og i form af netværk. Da jeg taler med hende om fællesskab og betydningen af naboerne på Islands Brygge, beskriver hun, hvordan hun aktivt dedikerer sig til en social praksis, som hun, som nævnt tidligere, beskriver som en social ånd. Hun ser hendes lokale forpligtelser som en del af denne udadrettede disposition, som hun ikke mener, alle har.

Anette: Hvad synes du, det betyder, at man taler med sine naboer? At der er kontakt?

Lone: Det betyder rigtig meget for mig. Min mor hun er jyde, og jeg tror, jeg er opvokset med, at man taler med sine naboer. Naboerne kender nok også mig som den der, der kender alle. (...) Og jeg nægter simpelthen at være den sure tante i elevatoren, som ikke hilser på nogen. Og det er nok også den der sociale ånd, som gør, at jeg sidder der, hvor jeg sidder.

(Lone, 46.00)

Anette: Tror du, nu har du jo mange forbindelser til lokale miljøer, både Handelstandsforeningen og KBHFF, tror du man ville have det på samme måde, hvis man ikke var en del af sådan noget. At man også ville føle, at der var noget særligt ved Islands Brygge?

Lone: Jeg tror stadig, man ville føle, der var noget særligt ved Islands Brygge, man kan godt mærke den der fællesskabsånd, men der er mange, der ikke værdsætter den og ikke bruger den, og det kan man jo også se, potentialet i Fødevarerefællesskabet, og erhvervsmæssigt, foreningsmæssigt, er kæmpestort, men det er slet ikke udnyttet, som det måske kunne være.

Anette: Du snakkede lidt om, at der bare er nogen, der ikke har behov for det, men at du i høj grad søger den her forbindelse til lokale miljøer, så der er noget med, at folk også har præferencer for det ene og det andet?

Lone: Ja, der er mange, der bor her, fordi de ikke behøver at 'connecte', det er helt sikkert. Det helt sikkert det helt modsatte af mig, de er her i stor stil (...) der er sådan en lidt gammeldags ånd herude. Og man kan sige, de nye der flytter til, som ikke har den der åbne, de bruger den ikke, så det er jo en spildt ressource et eller andet sted.

(Lone, 53.00)

For Lone er fællesskab på denne måde en prioritet og en ressource, som hun aktivt søger, noget hun finder genspejlet i bydelen, men hun melder også klart ud, at ikke alle ønsker at 'connecte' – et ord hun bruger flere gange, når hun skal beskrive det lokale fællesskab. Dette er i tråd med Jørgensens fund af forskellige motiver for at deltage i lokale fællesskaber (Jørgensen, 2006; 2008). På denne måde er KBHFF en del af en større lokal og social forankring for Lone, en historie jeg også finder hos Søren fra Østerbro. Søren har været medlem i 2,5 år og er kassefører i onsdagsvagtstrukturen i Østerbro-afdelingen, hvor han har vagt hver sjette uge, fordi lokalafdelingen har mange medlemmer. Søren er med i foreningen for grøntsagerne, han og hans kone er, som han beskriver det, nogle 'madører', som værdsætter grøntsagernes meget direkte rute fra jord til bord, og han fremhæver betydningen af det logistiske i hverdagen.

Søren: Det taler fuldstændig ned i hjertekulen, fordi at rent strukturelt, der skræmmer det mig i virkeligheden dybt. Altså hvis du havde fortalt mig, vi har den her forening, og den er kun åben 2 timer om ugen og det er nonprofit og du må selv skabe rammerne, så ville jeg bare være skræmt væk, og tænkt åh gud. Men når jeg griber hånden ned i den her jordfyldte pose og dufter til de her grøntsager, kender der historik, det taler så meget til mit madherte, og de her grøntsager smager bare bedre, mine børn får et forhold til det, jeg er selv vokset op på landet og den del af historien kan jeg jo ikke give dem. I deres opvækst. Der bliver de jo stenbrobørn. Fordi vi ikke har nogen intentioner om at skulle flytte herfra. Og der er en mulighed for at give dem en eller anden jord til bord fornemmelse

(Søren, 22.00)

Anette: Hvad betyder det for dig, at det er en lokalafdeling tæt på, hvor du bor?

Søren: Der er ingen tvivl om, at det er fantastisk. Der er ingen tvivl om, at KBHFFs overlevelse i vores hjem er fuldstændig bundet op på en Østerbroafdeling. Det ville være en omvej i hverdagen og skulle ligge en halv times transport oveni til og fra pligt.

Anette: Tænker du, at der er noget socialt i, at det ligger på Østerbro? Altså genkender du folk?

Søren: Jamen præcis, det er faktisk, det kommer jo så med tiden. Om det så er dem man møder derfra, eller man har børn i skolen og møder alle de andres forældre. Der er ingen tvivl om at her, og specielt efter man har fået børn, så er sådan ens, nu har vi også fået sådan et landsbyforhold, og hvis man selv er fra en landsby, så kan man godt mærke, okay, vi har bare adopteret det med, at vi er i byen. Vi møder jo hinanden på gaden trods alt. Det jo bare endnu et element i at få den her landsbyfølelse. Så det er, det sniger sig ind på os. Fra at være det vi rejste fra, flygtede fra som unge, så er vi ved falde til som Østerbro-landsbyboer.

(Søren, 28.00)

Her bliver det klart at Søren brænder for sagen i Fødevarerfællesskabet, hvor han gerne vil videregive hans erfaringer fra en opvækst på landet til sine børn og en jord til bord fornemmelse. Men Sørens engagement i KBHFF er anderledes end Lones, og han søger på ikke nogen udstrakt socialitet, der rækker udover det månedlige samvær med teamet, men han beskriver ligesom Sofie og Lone denne landsbyfølelse og hvordan det som Østerbro-landsbyboer er en del af hans forankring i bydelen, hvor de mange forbindelser skaber et landsbyforhold.

Samtidig finder jeg noget af den samme tankegang som hos Lone omkring sociale forpligtelser som en prioritet.

Anette: Føler du så, det gør, at der er lidt mere i den end bare grøntsager, at der er noget socialt i det?

Søren: Jeg skal nok være ærlig omkring, at jeg betragter det som en god forretning mere end et fællesskab. Altså jeg dyrker ikke.... Det er også, fordi jeg er ikke sådan socialt ekstrovert type, så for mig er det egentlig lidt uvant og lidt en barriere, men jeg synes at sagen er så god, så ideologien er jeg helt med på. Men jeg får ikke kommet til de der fællesspisninger eller fællesmøder, og det er ikke noget med, vi går ud og drikker en øl bagefter. Vi er slet ikke dernede. Men de er hyggelige, det er pesse hyggeligt, og jeg er snaksaglig og glæder mig til at være sammen med dem, jo så på den måde. Men udgangspunktet for det er ikke at skabe relationer. (...) For sådan en som mig er det med, at det er over tid godt, så nu er det en naturlig del af mig, at jeg skal derned. For mig kunne det her fortsætte altid helst. Men sådan var det ikke i starten. Det var sværere for mig at starte, suk, jeg kunne godt have sådan en, når jeg kom hjem, gider jeg, er det umagen værd?

Anette: Så du har ikke erfaring fra foreningsdeltagelse i andre sammenhænge?

Søren: Og det jo så det... Jeg er ud af en familie, der engagerer os mere for sagens skyld end for foreningens skyld. Det lyder måske dumt, men altså jeg har siddet i bestyrelse i børnehaven og vuggestue, jeg sidder nu i vores andelsboligbestyrelse, og sådan har mine forældre også altid været. De har siddet alle mulige steder, både for vores børns skyld og for vores fællesskabs skyld, men ikke nødvendigvis med fællesskabet som mål men at for at få ting til at fungere.

(Søren, 20.00)

Her kan man se, at Søren's forpligtelse til foreningen, ligesom hos Lone, er en del af et aktivt valg. For Søren handler det mere om at tage del for sagens skyld, end det gør for Lone, men det engagement som Søren beskriver, han er opdraget til, minder meget om Lones beskrivelse af en social ånd. I begge informanters historie skinner deres biografiske erfaringer med andre stedslige kontekster med foreningstraditioner og *community* tydeligt igennem. De har på denne måde taget deres stedbundne erfaringer med ind i en ny stedslig kontekst, hvor de som Søren formulere 'bare har adopteret, at de er byen' og erfaringerne kommer til udtryk i deres måde at skabe tilknytning til sted, hvor de engagerer sig udadrettet og socialt forpligtende i lokalområdet. Søren og Lone har på hver deres måde et meget stabilt engagement i foreningen og ser deltagelsen som en fast forpligtelse, som de ikke stiller det store spørgsmålstegn ved, hvor der er en overensstemmelse mellem de ugentlige grøntsagsposer og det sociale afkast, og den indsats og forpligtelse man yder i foreningen. Den store forskel mellem de to, synes at ligge i det niveau af socialitet, de søger i KBHFF, som et meget sagsorienteret fællesskab hos Søren, hvor der for Lone også er mere samværsorienteret udenfor rammerne af fællesskabet.

Sofie fra Vesterbro har været medlem i 3-4 år i Vesterbroafdelingen. Hun blev introduceret til foreningen af hendes bofælle, og hun har haft nogle år, hvor hun ikke har været så aktiv, men er nu tovholder på Intro-lauget. Så Sofie tager både selv vagter i onsdagsvagsstrukturen og har opgaven at koordinere blandt laugsmedlemmerne, så introvagten er dækket hver onsdag og hun er meget forpligtet og engageret i foreningen. Hun siger ligesom Lone konsekvent 'vi', når hun

omtaler foreningen og ser sig selv som medansvarlig for drift og udvikling. Samtidig er hun meget taknemlig for, at der er nogen i den frivillige organisering, der løfter de helt store byrder. Udefra set, virker det hos Sofie til, at den indsats og forpligtelse, hun yder i foreningen, ikke helt er i overensstemmelse med produktet, idet hun ikke bestiller poser særlig hyppigt. I Sofies forhold til foreningen ligger en meget stor prioritering af dynamikkerne omkring det sociale, og det virker til, at 'produktet' i foreningen, for Sofie, på mange måder er det sociale afkast. Da vi taler om forskellene i laugstrukturen på Vesterbro og teamstrukturen, hvor vagterne er mere centreret omkring det faste team, fortrækker Sofie klart afvekslingen i laugstrukturen.

Sofie: Så er jeg meget glad for vores. Jeg tror, at jeg ville være, at det ville være for ... så er der os, og vi snakker sammen herovre, og så er der os der snakker sammen herovre. (...) Jeg møder hele tiden nye mennesker og hele tiden nogle af de samme mennesker, og det bryder jeg mig virkelig meget om. At man ikke rigtig ved hvem, der kommer den og den dag. Ikke med mindre man har tjekket vagtplanen. (...) Jeg elsker... nogle gange kan det være ret stressende at være introvagt, for lige pludselig om efteråret så har alle fundet ud af, gud man kan få billige lækre grøntsager, og man kan være med i det her megafede fællesskab, nu kommer vi alle sammen og melder os ind på en gang. Det kan være ret stressende, fordi man skal huske at komme frem med alle de vigtige pointer, og man kommer der lige efter arbejde. Men det er sindssygt hyggeligt også, og så møder man folk, som jeg møder på Vesterbro, 'hey, hva så?', og sådan noget, 'jeg kan ikke snakke lige nu, for jeg sidder lige her og melder nogen ind'. Man ved aldrig hvor mange, der kommer sådan en dag.

(Sofie, 12.00)

I Sofies beskrivelse af den lidt hektiske introvagt ligger der en stor værdsættelse af det mere dynamiske sociale spil. Dette kommer også frem, da jeg spørger mere ind til det ideologiske omkring bæredygtighed, hvor det ikke i så høj grad er noget, hun tænker på.

Anette: Føler du, at det at være med i foreningen, gør at man sådan arbejder for den der større sag, som er bæredygtighed?

Sofie: Jeg tror mit svar vil være, at jeg ved, at vi gør det. Men jeg er ikke sikker på, det er derfor, jeg er med. Det er klart en dimension, men det er ikke den, der gør, at jeg kommer derved om onsdagen. Det, tror jeg, er noget andet. Det er den der summen. Den der, nu møder jeg de der mennesker, det var skide hyggeligt med de der grøntsager. Og så er det, det er ikke, jeg tænker ikke, at nu skal jeg redde miljøet, eller nu skal jeg sørge for, at de her landmænd kan dyrke økologisk (...)

(Sofie, 14.00)

For Sofie er det i højere grad den sociale 'summen', der driver hendes engagement i foreningen, og i Vesterbroafdelingen er der en fast fællesspisning hver onsdag, hvor man kan dukke op uden tilmelding. Det er et laug, der står for fællesspisning, i modsætning til de to andre lokalafdelinger hvor fællesspisning arrangeres på ad hoc basis, så der er meget liv og mange mennesker i Vesterbroafdelingen hver onsdag. Torben har været medlem af lokalafdelingen på Vesterbro i 7 måneder og er dermed den informant, der har været kortest i foreningen. Han er med i kassesemesterlauget, hvor de internt koordinerer, hvem der over en periode dækker

onsdagsvagten, idet der kun er brug for en kassemester hver gang. Medlemskabet i foreningen er en fælles beslutning med hans kæreste, som er meget ideologisk begrundet.

Anette: Betyder det noget for dig, at det kun er 3 timer og ikke 10 timer om måneden, man binder sig til?

Torben: Ja det gør det. Jeg ville helst slet ikke skulle lave noget. Så det er lidt sådan noget, når man har sådan et lille barn, så er det begrænset, hvad man har af tid. Så det er lidt sådan et nødvendigt onde, men samtidig også, så det jo også positivt nok, det er jo også det idealistiske i det, der tiltaler os. Det jo noget, som vi gerne vil, og som vi synes giver mening, men det er ikke noget, som vi sådan brænder for at gøre.

Anette: Lige præcis at komme ned og være der de 3 timer?

Torben: Ja. For vi har også overvejet at få sådan en kasse grøntsager fra Årstiderne eller sådan noget. Men der var det mere sådan af idealistiske årsager, at vi ligesom valgte det her i stedet for. Som så også gjorde, at vi skulle lægge nogen timer.

(Torben, 08.00)

Torben giver udtryk for, at han ikke kender så mange dernede, idet han jo ikke har været medlem så længe og ikke har haft så mange vagter, og da jeg spørger til, om han forventer, det ændrer sig, knytter han det meget sammen med, at han ikke selv søger det.

Anette: Men nu har du været medlem siden foråret, tænker du, at det er noget, der bliver mere (red. det sociale), som du lærer flere at kende dernede, eller tror du, det kommer til at være meget på det niveau, som du føler nu?

Torben: Jeg tror det kommer til at være meget på samme niveau, altså det lidt, det kommer lidt an på, hvor meget man ligger i det, og hvor meget ansvar man ønsker at tage for det samlede. Og jeg har ikke så meget tid, så jeg synes, det er fint bare at lægge de der timer en gang om måneden, en gang hver anden måned, hvor tit det nu er. Der er ikke rigtig sådan tid til at engagere mig mere i det. Men da jeg var yngre, var det noget, som jeg helt sikkert ville have gjort, engageret mig mere i det, og det kan jeg da se, andre, som er yngre, og som ikke har børn, gøre.

(Torben, 40.00)

Som tidligere vist refererer Torben her til det skifte, der har været i hans liv, og at det gør, at han ikke engagerer sig, som han ville have gjort tidligere. Samtidig fortæller han, at familien meget tit spiser til fællesspisningen dernede, da de har fundet ud af, at det er god mad, og så skal de jo alligevel ned og hente posen hver uge. Da jeg spørger Sofie og Torben om betydningen af den lokale dimension, er de meget enige om den praktiske betydning af nærhed, hvilket afspejler deres lave hverdagslivsmobilitet, men på hver deres måde skinner betydningen af den lokale forankring meget tydeligt igennem som mere end et mobilitetshensyn.

Anette: Hvad betyder det for dig, at det er organiseret på det lokalafdelingsniveau, som er der, hvor man bor? Er det en særlig praktisk dimension, at det er tæt på?

Torben: Ja. Jeg ville ikke være, hvis jeg skulle ud af bydelen for at hente, så ville jeg ikke være medlem. Så ville jeg i hvert fald ikke deltage i det og bruge det. Så det betyder noget, at det er tæt på. Og så også, jeg har boet på Vesterbro i 20 år nu, mere eller mindre ikke, bortset fra nogle små afbræk, så har jo også en Vesterbro-identitet, som, og ja, så det er jo i hvert fald noget, kan man sige, som man har til fælles med de

andre. Det er jo også nogle af de ting, man snakker om, andre lokale ting der foregår, når man snakker med folk dernede, når jeg har vagt. Så på den måde hænger det jo også sammen, at det er lokalt.

(Torben, 18.00)

Anette: Hvad betyder det for dig, at det er organiseret på det her lokale niveau – med lokalafdelinger der har en relation til, hvor man bor? Er det praktisk eller socialt, hvad betyder det for dig?

Sofie: Personligt synes jeg det har... Det gør, at jeg har udvidet min bekendtskabskreds skråstreg vennekreds på Vesterbro, som i forvejen er vidunderligt stor, synes jeg. Jeg er meget heldig på den måde. Det har det blandt andet betydet for mig. Og så er det også praktisk. Jeg havde ikke gjort det, hvis jeg skulle tage ud til Sydhavn eller Nørrebro. Så havde jeg bare købt de ekstra grøntsager nede i SuperBrugsen eller Irma.

Anette: Så det hænger sammen det hele?

Sofie: Det vil jeg bestemt mene. Og det er totalt bonus det der med at få udvidet sin bekendtskabskreds. I den grad.

(Sofie, 15.00)

Sofie er, som analyseret tidligere, stedsligt meget knyttet til mennesker, og hendes engagement i KBHFF ligger ligesom Lone i forlængelse heraf, og hvor det er det klare afkast af hendes deltagelse i foreningen også er samværspræget. For Torben er den lokale forankring knyttet til stedsidentitet, og hans engagement i KBHFF er i højere grad, ligesom Søren, et resultat af en sagsorientering og en lokal forankring end en udtalt socialitet, som dog ifølge informanten ville have gjort sig gældende tidligere. Hos Torben og Sofie skinner der ikke i samme grad nogle biografiske erfaringer igennem, men Sofie er en af de informanter, som fortæller at hun altid har været meget engageret i foreningsarbejde, både da hun boede i Næstved og i København. Og som Torben beskriver, så mødes man i KBHFF i en lokal identitet, idet foreningen knytter sig til bostedet, hvor han beskriver den interaktion og det ønske om at have noget med hinanden at gøre, der kun eksisterer i kraft af, at man har det til fælles, at man bor det samme sted. Da jeg taler med Simone om betydningen af det lokale, er det for hende en stor blanding af praktisk nærhed, identitet som 'vesterbroer' og den sociale genkendelighed.

Anette: Det her med, at det sådan er organiseret på lokalt niveau, der hvor man bor, hvad betyder det?

Simone: Det, synes jeg, betyder ret meget. Altså hvis det nu var en butik, der lå i Indre København, altså en ting er, at det er tæt på, hvor jeg bor, men jeg synes altså også det lokale, det giver, der er sådan en eller anden identitetsfølelse (...)

Anette: Så det er både en praktisk dimension, og så giver det noget til ens fornemmelse...

Simone: Ja, men også af at være vesterbroer på en måde, jeg tror der ligger noget identitet i det, helt klart.

Anette: Hvis det nu lå i en anden bydel sådan ret praktisk?

Simone: Ja, men det kunne jo sagtens være at, nu ved jeg faktisk ikke, nej Frederiksberg er lukket ned, jeg ved heller ikke, hvor det ligger henne, men man kunne jo sagtens forestille sig, at der faktisk var et Fødevarerfællesskab, der lå tættere på, som lå imellem mit hjem og mit arbejde. Men så ville jeg ikke have noget ... De

mennesker der var der, ikke fordi at, selvfølgelig kommer jeg uden for Vesterbro, men jeg synes faktisk, der er noget hyggeligt ved, når jeg går ned af Istedgade, så er det ikke sjældent, at jeg genkender nogen fra Fødevarerfællesskabet...

(Simone, 16.00)

Simone har boet på Vesterbro i 2,5 år og været medlem af KBHFF i 8 mdr. Her er det tydeligt at det, at Simone 'gør' noget i hendes bydel, er med til at etablere hendes tilhørsforhold til bydelen. Den sociale genkendelighed, som hun oplever som afkast af hendes deltagelse i KBHFF, beskriver hun som noget, hun savnede.

Anette: Synes du det er rart, det med at man kan genkende folk i sit lokalområde.

Simone: Ja, jeg kunne godt tænke mig at der måske var mere sådan, at man var mere på vej med hinanden i virkeligheden.

Anette: At der var lidt mere af det. Føler du, det at være medlem af Københavns Fødevarerfællesskab, det mere har givet det der at man har et lokalt miljø man har en forbindelse til?

Simone: I den grad. I den grad.

Anette: Man kommer på vej-niveau?

Simone: Ja det gør man nemlig.

Anette: Giver det mere den der opfattelse af fællesskab? Har det ændret noget?

Simone: Ja det synes jeg. Jeg synes også jeg er blevet mere sådan Vesterbroer, (griner), på en eller anden måde. Ja.

Anette: Det er sådan den der forbindelse til noget der har en meget konkret tilknytning til Vesterbro.

Simone: Ja og man har en opgave sammen, jeg tror igen det med at man ikke kun er forbruger, men man har altså nogen arbejdsopgaver og det er lokalt forankret.

Anette: Er det noget der har fået dig til at tænke mere over, at det ikke var der før. Fordi du nu har oplevet nu hvor du genkender folk fra Fødevarerfællesskabet.

Simone: Nej jeg tror faktisk det var noget af det jeg savnede, som også fik mig til at melde mig ind. Udover hele det med de økologiske grøntsager.

Anette: For så bliver det lokale element jo ret afgørende

Simone: Ja for nu for eksempel forening[] hvor jeg jo også er tit. Det jo bare nemt at det ligger på Vesterbro, men det, der mærker jeg ikke det er på Vesterbro, det kunne ligeså godt være et andet sted, det er bare dejligt det er så tæt på.

(Simone, 42.00)

Jeg har valgt at vise dette lidt længere uddrag fra interviewet med Simone, for at vise hvordan hun her prøver at beskrive drivkraften til at opsøge et lokalt fællesskab, som selvfølgelig både handler om sagen, men det handler også om noget hun synes der manglede på Vesterbro, som netop er den landsbyfølelse som Søren beskriver. For som hun selv reflekterer, så kan det kun kan skabes igennem at engagere sig i lokale fællesskaber, hvor man som Torben fremhæver mødes i en lokal identitet omkring bosted, og ikke som i den forening hun nævner, hvor hun er frivillig, hvor folk ikke har nogen decideret forbindelse til Vesterbro. Betydningen af det sociale afkast i at genkende folk, som man ikke ville få, hvis det ikke drejede sig om en lokalafdeling, hvor man boede, finder jeg meget udtalt hos stort set alle undersøgelsens informanter. Her er det kun er Albert som har et helt ideologisk engagement og i kraft af han bor i kollektiv og deler

medlemskabet ikke kommer i lokalafdelingen så tit. Nogle af mine informanter refererer til at komme fra en landsby eller et lokalsamfund, eller at det, de oplever, er ligesom at bo et sådant sted. Så landsbyen og landsbyfølelsen er en populær reference for det, jeg har beskrevet som social genkendelighed, som for mine informanter er knyttet sammen med KBHFFs lokale forankring. Bettina kalder det *'genkendelsens glæde'* (Bettina, 12.00), og Gitte reflekterer også over, at hun ikke fik den samme effekt, da hun var med i lokalafdelingen på Nørrebro, før der åbnede en lokalafdeling i hendes egen bydel, og at hun derfor synes, det giver mere mening at være medlem på Østerbro (Gitte ca. 37.00). Da jeg taler med Tanja om, om det betyder noget, at det er der, hvor man bor, nævner hun også genkendelsen.

Tanja: Ja lidt. For jeg tænker faktisk tit, det er tit man kan gå rundt og tænke, hvor fanden er det jeg kender hende der fra, gud det er nede fra Fødevarefællesskabet. Så der er helt klart en genkendelse og det gør jo at man kommer tættere på sit lokal miljø.

(Tanja, 28.00)

Sofie udtrykker om Vesterbro, at det er *'en lille landsby, hvor alle kender alle uden at, det bliver sådan, all eyes on you'*. Og heri ligger også en omfortolkning af det klassiske *community*, idet der jo er tale om et storbykvarter, der aldrig vil komme i nærheden af et landsbyfællesskab, hvor *'alle kender alle'* som Gitte beskriver det. KBHFF får dermed en anden betydning som et lokalt fællesskab i storbyen. Forskellige livssituationer spiller her en rolle, idet de informanter, der har børn, oplever, at den sociale genkendelighed i lokalområdet også opstår, som følge heraf, hvor man genkender folk fra børnenes institutioner, mens det for Bettina, Simone og Sofie kun skabes gennem deres eget udadvendte engagement. Her finder jeg, at der for de fleste informanter er sociale kvaliteter ved foreningen, som knytter sig til lokalniveauet og at der i denne form er tale om netværk knyttet til sted – et *community-on-the-ground* i Pahls terminologi, hvor man har det til fælles, at man bor det samme sted og engagerer sig lokalt. Jeg kan ikke, som Savage et al., kategorisk tage afstand fra en stedtilknytning for middelklassen, som er forbundet med en social tilknytning til et geografisk sted. Jeg finder nogle forskellige dimensioner af lokalt sags- og samværsorienteret fællesskab, der i højere grad afspejler nuancer af social tilknytning end en ensidig distance, hvor de fleste grundlæggende søger lokale fællesskaber. Og her spiller KBHFFs organisering på lokalafdelingsniveau spiller ind i den lokale forankring omkring bydelen, som jeg har vist hos mine informanter. Det nedenstående uddrag fra interviewet med Tanja eksemplificerer, hvordan mine informanters forhold til KBHFF bærer præg af, at KBHFF er lokalafdelingen.

Anette: Hvad betyder det for dig, at det er organiseret på lokalt niveau med lokalafdelinger? Er det en praktisk dimension? Eller er der også en social dimension i det? At det er deromkring, hvor man bor.

Tanja: Det er megafedt, at det er der, hvor man bor. Altså, hvis det var noget, hvor man skulle køre til Nørrebro eller Østerbro eller et eller andet, for at hente det, så tror jeg ikke vi ville være med i det. Men, så det synes jeg er rigtig fedt. Men jeg har det jo også sådan lidt, jeg tænker jo slet ikke på det som en stor organisation, jeg tænker jo bare på det som det der skolekøkken dernede.

Anette: Så det er lokalafdelingen, man har en relation til?

Tanja: Ja, jeg tænker overhovedet ikke på alt det andet. Så har det stadig sådan, inde i mit hoved er det stadig sådan en lille hyggelig forening.

(Tanja, 16.00)

Den værdibaserede forening

Watt (2009) analyserer den selektive middelklasse, der har en stærk præference, der er rettet mod et sted indenfor stedet med den rette symbolske konnotation, og Savage (2010) taler om fremvæksten af en æstetiseret relation til sted hos middelklassen, hvor stedet skal have kvaliteter som karakteriseres som god smag. Her finder jeg i højere grad en optagethed hos mine informanter af interesser og værdier, hvor de er selektive i forhold til hvad de engagerer sig i. Her i form af en forening som KBHFF eller deres andre engagementer i forældrebestyrelser, frivilligt arbejde og interesser. Hvor Watt og Savage et al. forklarer det indenfor rammerne af det bourdieuske perspektiv og nogle reflektive klasseidentiteter, så finder jeg ikke at disse perspektiver har forklaringskraft for mine informanter. Jeg mener, at de har ret i, at middelklassen lægger vægt på, at man ikke er en del af et lokalt fællesskab, bare fordi det er der, men fordi det giver mening og interesser dem. Jeg mener dog ikke, at det i en dansk kontekst betyder, at middelklassen ikke vil forpligte sig af andet end rent instrumentelle eller symbolske grunde, og at forbindelser til interessenetværk i sig selv afspejler en social forankring, som er distanceret eller en form for *disaffiliation*.

For at forstå denne selektivitet hos mine middelklasseinformanter må man tage højde for en refleksivitet, der ligger ud over klasseidentitet og her finder jeg at der for mine informanter, er en større forklaringskraft i Boltanskis dominerende retfærdiggørelsesregime og et aktivitets- og projekt-imperativ. Her kan det moderne individualiserede menneskes drivkraft til mere selektivt at opsøge sine interesser og engagere sig i lokale fællesskaber, set i lyset af deres behov for at retfærdiggøre, hvad de bruger deres tid på. Og her finder jeg i højere grad en interesseorientering, der bunder i værdier, som skaber mening for informanterne i deres hverdagsliv fremfor at kunne fremvise symbolværdien heraf. Jeg har ikke fundet, at den bæredygtige og økologiske sag er meget udtalt, men det er et underliggende refleksivt vilkår for deltagelsen i foreningen. Deres villighed til at påtage sig sociale forpligtelser knytter sig dermed også til en refleksivt konstitueret sag, hvor man forpligter sig af værdimæssige årsager, men at dette indvæver sig i sociale årsager knyttet til individets søgen efter meningsfulde sammenhænge, socialt og refleksivt, en sammenvævning man ser, da Simone skal redegøre for hendes motivation til at deltage i KBHFF.

Anette: Hvad var din motivation for at blive medlem?

Simone: Jamen, jeg var faktisk arbejdsløs lige i den periode og savnede et eller, jeg havde brug for noget, en ny hobby eller et eller andet. Og der var flere af min bedste venner der flyttede til udlandet, og jeg var gået fra min kæreste og lige pludselig var der sådan et enormt tomrum. Så jeg havde sådan lidt lyst til at kaste mig over en ny fritidsinteresse. Og så går jeg egentlig bare ret meget op i hvad jeg spiser og kom så i tanke om, at jeg før havde hørt om Fødevarerfællesskabet, men ikke synes jeg havde tid til at være med i. Og så var det egentlig et oplagt tidspunkt at melde mig ind, fordi jeg havde masser af tid og tænkte det var noget jeg havde lyst til. Og det var også en

måde at møde nogle nye mennesker på. Så både det her med de økologiske fødevarer og det at det også er lokalt forankret.

(Simone, 02.00)

Anette: Har du erfaringer med foreningsdeltagelse fra andre sammenhænge?

Simone: Jeg har lavet ret meget frivilligt arbejde, og været rigtig meget engageret i [ngo], og jeg tror også det var noget af det jeg søgte lidt hen imod, at det skulle være, at jeg havde lyst til noget hvor man engagerer sig. Det kan jeg egentlig godt lide.

(Simone, 19.00)

Her ser man også igen forklaringskraften i den personlige motivation til at opsøge sociale rammer, hvor man kan gennem det gensidige fokus i interaktionsritualer akkumulerer emotionel energi og gruppesolidaritet (Collins 2004). Denne motivation kan ses klart italesat hos Simone, der søger en hobby, hvor man kan engagere sig og møde mennesker. Dette kan samtidig også afspejle Boltanskis pointe om, at man i højere grad i dag ser folk adoptere netværksorienterede sociale praksisser i deres private hverdagsliv. Man kan trække en analogi til Jørgensens undersøgelse, der finder, at sociale relationer forbindes til lokale kontekster under særlige omstændigheder, som i deres studie drejer sig om en opfattet trussel mod kvarterets status quo (2006). I min undersøgelse kan man sige, at KBHFF, eller medlemskabet af den lokale værdiorienterede forening, er de særlige omstændigheder, eller den særlige mulighed for at knytte netværk og refleksive meningsgivere til sted, hvor foreningen rummer den grad af socialitet, samvær og forpligtelse, som medlemmerne ønsker. Selvom ingen af mine informanter havde hørt om foreningens grundprincipper og det 10'ende grundprincip om fællesskab, så har det vist sig at være meget sigende for, hvad foreningen bidrager til.

Vi arbejder for, at fødevarefællesskabet skal være en platform, hvor igennem medlemmerne sammen kan skabe positive tiltag med udgangspunkt i det nærområde, hvor vi bor og arbejder. En sådan platform skal gøre det muligt for de enkelte medlemmer at finde sammen og organisere sig omkring deres fælles behov, mål og interesser og således få det lokale fællesskab til at blomstre.

(Københavns Fødevarefællesskab, 2015a)

Hermed afsluttes analysen og jeg vil nu konkludere på undersøgelsen og præsentere en anden form for senmoderne stedtilknytning, som jeg kalder interesseorienteret stedtilknytning, som jeg mener, kan udledes på baggrund af denne undersøgelse.

6 Konklusion: Interesseorienteret stedtilknytning

Formålet med specialet har grundlæggende været at undersøge, hvilken betydning lokale fællesskaber har for det senmoderne mobile individs oplevelse af tilknytning til sted. Med Københavns Fødevarerfællesskab som case har jeg gennem interviews med foreningens medlemmer belyst, hvilken rolle medlemmernes engagement i foreningen spiller for deres tilknytning til det sted de bor. Jeg kan konkludere, at Københavns Fødevarerfællesskab i kraft af at være et lokalt fællesskab, spiller en rolle for medlemmernes tilknytning til sted, og jeg vil her uddybe hvilken.

Jeg vil på baggrund af denne undersøgelse, præsentere en tentativ begrebsliggørelse af en anden form for senmoderne stedtilknytning, som jeg har kaldt *interesseorienteret stedtilknytning*. I betydningen interessereorientering rummes en dobbelt tilknytning til sted, som går gennem en interesse for *sager* og *mennesker*, som bunder i et udadrettet socialt engagement. Her bliver deltagelsen i et værdibaseret lokalt fællesskab som KBHFF medskaber af den meningsfulde relation til bostedet i kraft af de lokale sociale engagementer og foreningens sag.

Jeg har i undersøgelsen mere grundlæggende udfordret hypotesen om individets *sociale løsrivelse* fra sted og forholdt mig til teorien om *elective belonging* og præmisserne for denne form for stedtilknytning. Her har jeg søgt at udfordre rammerne af det bourdieuske perspektiv og stillet spørgsmålstejn forklaringskraften af en selvfremskaffende og socialt distanceret refleksiv klasseidentitet hos den danske middelklasse. Jeg har derfor i nedenstående oversigt søgt, at eksemplificere, hvordan *interesseorienteret stedtilknytning* er anderledes, og det uddybes i det følgende.

Elective belonging:

- Folk der flytter til et område og slår rødder der
- Folk føler, de hører til, når de biografisk set skaber mening bag deres valg af bosted
- Steder er dermed noget man vælger, der signalerer identitet
- Æstetisering af valget af bosted – søger ikke fællesskab, men derimod at knytte stedets konnotationer til deres livsbiografi
- Forstaden knyttes af den enkelte sammen med andre steder og det skaber i forening en fortælling om mobilitet og forbindelser

Interesseorienteret stedtilknytning:

- udledt på baggrund af denne undersøgelse
- Folk der flytter til et område og slår rødder der
- Folk føler, de hører til, når de oplever at kunne udleve en livsstil, der skaber mening bag deres valg om at blive boende
- Steder er dermed medskaber af identitet
- Tilpasning af det givne bosted – søger fællesskab, som en måde at knytte en meningsfyldt livsstil til stedet og dermed deres livsbiografi
- Det centrale bykvarter danner ramme om en lokal forankring, der skaber en fortælling om individets centrering omkring bosted

Mobilitet: Folk der flytter til et område og slår rødder der

Savage et al. fremhæver det bourdieuske perspektiv, hvor middelklassen konkurrerer på evnen til at indplacere sig i det 'rigtige' bosted, der kan repræsentere dem socialt og symbolsk, og afspejle eller underbygge deres sociale position. Stedtilknytningens reflektive konstituering hviler her i udgangspunkt på noget, der går forud for selve oplevelsen af at bo et sted. Denne *agency* i valget af bostedet står i kontrast til, at man ikke tager stilling til at placere sig selv, hvis man eksempelvis bor, hvor man er vokset op eller følger job- og uddannelsesmuligheder.

For mine informanter er narrativet omkring et sådant tilfældigt valg af bosted på alle måder en livsfortælling, som virker meningsfyldt i relation til deres efterfølgende oplevelse af at bo et sted. Jeg finder, at der kan dannes ligeså stærke følelser omkring sted på baggrund af det tilfældige valg, men noget tyder noget på at deres stedtilknytning er af en anden karakter.

At stedet føles velkendt, spiller en stor rolle for disse informanters forhold til det sted, de bor. Dette kan knyttes til deres biografiske erfaringer med stedslig kontinuitet gennem deres opvækst i overvejende grad i mindre stedslige sammenhænge, hvor en søgen efter det velkendte sted er en måde at genskabe denne stedsrelation i en ny kontekst.

For disse informanter synes der derfor at være et privilegie i at begrænse den residentiale mobilitet, noget der også kan knyttes sammen med deres status af tilflyttere idet deres narrativer også omhandler det tilfældige lykketræf forbundet med den pressede situation på det københavnske boligmarked.

Denne gruppe defineres ikke af deres manglende evne til at bo et andet sted, men på mange måder af deres manglende ønske herom, som etablerer en '*dwelling in a place which defines the contours of one's life*', der minder om det tilhørsforhold til sted som Savage et al. finder hos den stedbundne arbejderklasse. Dette giver rum for overvejelser i retning af, om der er tale om nuancer inden for middelklassens reflektive tilknytning til sted i andre udgaver end en *affluent middle-class*, som har ressourcerne til at vælge steder på en anden måde.

For mine informanter stilles der i mindre grad spørgsmålstejn ved selve bostedet og i kraft heraf ser jeg en særlig lokal refleksivitet omkring bosted, der i højere grad knytter sig til et valg om at blive boende på en meningsfyldt måde. Af denne grund ser man i højere grad, at folk søger at få det bedste ud af den bydel, hvor de bor og det spiller en helt særlig rolle at opsøge lokale tilbud, når der skal skabes en fyldestgørende fortælling om identitet.

Stedet: Det centrale bykvarter danner ramme om en lokal forankring, der skaber en fortælling om individets centrering omkring bosted

Inden for fortolkningsrammen af *dwelling in mobility* og Kesselrings mobilitetsimperativ ville det reflektive tilhørsforhold til sted samtidig konstitueres i et andet perspektiv, hvor individet må forholde sig til de negative konsekvenser af mobiliteten, der kan præge hverdagslivet, som følge af et indlejret mobilitetsimperativ i det senmoderne samfund. Denne ramme afføder nye former for tilknytning idet mennesker med forskellige stedbundne erfaringer ligeledes forholder sig til mobilitet med forskellige ønsker om at begrænse den residentiale og fysiske mobilitet.

Mine informanter synes at finde et privilegie i at kunne begrænse den fysiske mobilitet i hverdagslivet og udviser en drift efter det mere stationære. Dette skaber særlige betingelser for stedtilknytningen og centrering omkring lokale muligheder. For informanterne fra mindre bymæssige sammenhænge får de stedbunde erfaringer altså en stedslig kontekst af en *zone in transition*, men også af et bykvarter, hvor bydelen bliver et klart afgrænset område mentalt og fysisk, der gør, at informanterne kan identificere det som det lokalområde, der danner ramme om deres hverdagsliv og udgøre det velkendte sted.

Her bliver den lokale forankring i højere grad meningsgivende i sig selv, idet det reflektive tilhørsforhold til sted konstitueres i et andet perspektiv, hvor den symbolske betydning af forbindelsen til andre steder ikke er afgørende. Disse perspektiver ville være med til at forklare, hvorfor jeg ikke genfinder betydningen af narrativet om forbindelser og bostedets relationer til andre steder som reflektivt status- og meningsgivende i stedtilknytningen.

København er et særligt sted, idet hver bydel kan være en *ø* i sig selv, en 'by i byen', i forhold til hverdagslivsfornødenheder og tilbud af enhver art og formindske nødvendigheden af at være mobil, samtidig med at det for mange af informanterne også er muligt at finde arbejde i relativ nærhed af deres bopæl. Selvom den københavnske kontekst sætter rammen for denne undersøgelse og dens resultater, vil jeg på ingen måde afvise mulighederne for at overføre undersøgelsen resultater og det udledte form for senmoderne stedtilknytning på andre kontekster, da den ligesom *elective belonging* rummer flere dimensioner end den stedslige kontekst.

Menneskene: Tilpasning af det givne bosted – søger fællesskab, som en måde at knytte en meningsfyldt livsstil til stedet og dermed deres livsbiografi

Savage et al. beskriver en proces hvor individet reflekterer over, hvor det giver mening at bo, så det signalerer social identitet, hvor man søger at knytte stedets konnotationer til sig. Den tilknytning over tid, som jeg finder hos mange af mine informanter, tyder på, at der i højere grad sker en sammenfletning af boligens og lokalområdets symbolske værdier og den individuelle livsfortælling over tid. Her bliver stedet i højere grad over tid medskabende af identitet, hvor man søger at knytte sin egne interesser og sine egne præferencer til stedet og udleve en livsstil, der skaber mening bag deres valg om at blive boende.

Man kan sige, at det giver en anden form for *agency* for middelklassen, som ikke kun er et potentiale for, at mennesker tilpasser sig stedet, men også at man tilpasser stedet til sig. Jeg ser en middelklasse, der ønsker at skabe meningsfyldte steder gennem deres interesser og sociale forpligtelser, som ikke blot passivt forholder sig til bosted, men i høj grad søger at binde reflektive og sociale meningsgivere i deres stedslige hverdagsliv.

Engagementet i lokalt forankrede værdibaserede fællesskaber er på denne måde medskabende af det velkendte og meningsfyldte sted. KBHFF er et lokalt interessefællesskab, som er fællesskab på en særlig måde, der har et klart omdrejningspunkt, men som jeg vist så rækker mange af mine informanters drivkraft i det sociale engagement ud over rammerne af deres interesse. Det kan godt være at middelklassen er et lidt kræsent publikum, hvis værdimæssige vurderinger er anderledes, og som er selektive omkring, hvad de bruger deres tid på, men jeg anerkender ikke

at det udelukker et socialt engagement. Denne gruppe er opsat på at være beskæftiget med det og med dem, man har lyst til, men dette betyder ikke, at de tager afstand fra sociale forpligtelser. Tværtimod, så ser jeg en stor grad af samfundsengagement, som afspejler hvad disse mennesker går op i. Hos denne gruppe finder jeg præferencer for fællesskab, hvor de sociale forpligtelser indpasses som en prioritet blandt mange andre prioriteter i et travlt hverdagsliv.

I min optik er middelklassens refleksivitet i høj grad også knyttet til symbolsk mening, men middelklassen er andet og mere end en fremvisende klasse der kun går op i æstetik, strategiske relationer og et besidderisk forhold til sted. Jeg finder ikke hos denne middelklassegruppe en selvfremskaffende refleksiv klasseidentitet eller en *disaffiliation*, som er så udtalt i den engelske kontekst. Savage og medforfattere ønsker med deres teori om *elective belonging*, at gøre op med mange forskellige pointer i tidligere *community studies* og globaliseringsteorier. I denne bestræbelse mener jeg, at de forenkler stedtilknytning til et spørgsmål om klasse, som ikke har samme forklaringskraft i en dansk kontekst. Jeg har vist at *elective belonging* har en forklaringskraft langt hen af vejen, men at i den danske kontekst er sociale klasser og en selvfremskaffelse knyttet til klasseidentitet et led i ligningen der passer dårligt.

Interesseorienteret stedtilknytning

De sociale bindinger, jeg finder hos mine informanter, gør, at jeg ikke mener, man kan generalisere middelklassens tilknytning til sted på en bestemt måde, der forudsætter en social distance og en afstandsstagen til lokale fællesskaber. I tråd med Fallov og medforfatters undersøgelse kan der være tale om, at alle disse tre dimensioner – mobilitet, sted og mennesker - her udgjort af den residentiale mobilitet og det specifikke lokalt forankrede mobilitetsmønster, den stedlige kontekst af bykvarteret, det udadrettede sociale engagement og de stedbundne erfaringer, i forening har afgørende betydning for informanternes stedtilknytning (Fallov et al., 2013).

Interesseorienteret stedtilknytning tager i højere grad hensyn til, at dimensionerne af mobilitet, sted og mennesker er grundlæggende anderledes i denne undersøgelse og har i særlig grad bidraget til at sætte fokus på, at der også kan være forskellige *social forms of belonging*. I Danmark er der i højere grad historiske bindinger, når det kommer til hvordan folk vælger at organisere deres hverdagsliv og her er foreningsdannelsen og værdien af forskellighed en væsentlig del af den kulturelle arv i 'foreningsdanmark'. Dermed er der belæg for, at den danske middelklasse kan være væsentligt anderledes end den engelske middelklasse.

Mange af mine informanter synes i høj grad at repræsentere en udadrettet del af middelklassen hvis sociale engagement er foreningsorienteret. Der er tradition for, at man engagerer sig i noget, et udadrettet engagement, hvor de sidder i bestyrelser, laver frivilligt arbejde, er med i foreninger. Jeg kan ikke sige, om det er en tilfældighed, at jeg blandt mine informanter har en overvejende grad af tilflyttere fra landsbyer rundt omkring i Danmark, men jeg finder at deres stedbundne erfaringer, for de fleste af mine informanter, trækker et væsentligt spor ind i deres nuværende stedsrelation, hvor stedet synes at være flyttet med. Denne middelklassegruppe hører til på steder gennem en interesse for sager og mennesker, hvor de søger lokalsamfundet og netværk knyttet til sted.

Jeg mener ikke, at man kan trække tæppet væk under denne undersøgelse med argumenter om, at man kan se solidaritet og en prioritering af det nære lokalsamfund, som en anden form for selvfremstilling hos middelklassen. Bæredygtig udvikling og økologi er en tendens i tiden, men jeg mener ikke, at der er belæg for, at den søgen efter lokale fællesskaber, som jeg finder hos mine informanter kun drejer sig om symbolske kvaliteter, som den danske middelklasse aktuelt søger at spejle sig.

For at afslutte lidt farverigt, så tyder alt på, at det for mange af mine informanter i højere grad handler om hjerteblod, det handler om en social ånd, en tradition for at engagere sig, om intimitet, nærvær og tryghed, mennesker man kan rende i, genkendelsens glæde, og om at finde en stolthed i, at det er muligt, midt i Danmarks største by, at etablere disse tætte og betydningsfulde lokalsamfund, denne *landsbyfølelse*.

7 Perspektivering

Jeg vil her forholde mig til, hvordan man kan forstå og problematisere undersøgelsens resultater i en bredere kontekst, hvor jeg vil skitsere nogle perspektiver om homogene og heterogene bymønstre, fællesskaber på middelklassens præmisser og potentialet i den progressive del af middelklassen, der også forholder sig til undersøgelsens design.

Homogene og heterogene bymønstre

Jeg har i undersøgelsen distanceret mig fra, at forholde mig til diskussionen om socialgeografisk segregation og spørgsmål om homogene og heterogene mønstre i bybilledet. Det er ikke fordi, det ikke er et højest relevant, men fordi man i en undersøgelse af dette omfang, ikke kan få alle perspektiver med.

Jeg har i undersøgelsen ikke fundet afgørende forskelle mellem mine informanter, der knytter sig til forskelle mellem de tre undersøgte bydele. Som beskrevet i undersøgelsesdesignet er de tre bydele valgt, fordi de ligner hinanden og i forhold til prisniveau generelt set relaterer sig til middelklasse- og højere middelklasseniveau, for på denne måde at sikre et særligt fokus på den middelklassegruppe, som i Savage et. als teori særligt karakteriseres af social distancering fra sted. Det er en risiko man løber, når man designer en undersøgelse internt i middelklassen, at man ikke får udfordret grundlæggende perspektiver, en pointe som særligt Watt fremhæver (Watt, 2009, s.2876).

Derfor er det selvfølgelig også vigtig at overveje, hvilke bydele der er tale om i denne undersøgelse og hvilke muligheder og symbolsk værdi, der er forbundet med disse, når det kommer til identitet og livsstil. Et væsentligt aspekt er derfor, om undersøgelsen resultater knytter sig meget tæt til, at Vesterbro, Østerbro og Islands Brygge også er attraktive steder i sig selv, yndede steder for middelklassen at bo og udleve en urban livsstil.

Alle mine informanter er meget glade for at bo, hvor de bor, og det er ikke sikkert, at jeg for denne middelklassegruppe ville have fundet den samme meningsfulde sammenfletning af lokalområdets symbolske værdier og identitet og livsstil over tid, hvis der havde været tale om andre bydele. Hos flere af informanterne finder jeg en betydning af identificeringen med de mennesker, der bor i deres bydel, samtidig med at de alle anerkender, at de bor i en meget blandet bydel.

Denne undersøgelse har kunnet problematisere tendenser til homogene bymønstre, hvor folk godt kan lide at bo med folk, der ligner dem socialt set, og så det heterogene storbybillede. Jeg kan indenfor rammerne af denne undersøgelse sige, at jeg ikke finder tegn på en optagethed af, at stedet er passende for *'people like us'*, som skulle grænse til nogen form *disaffiliation*, på baggrund af den spørgerække om sociale kvaliteter ved området som jeg har medtaget, men at der er muligheder for at belyse denne problemstilling yderligere.

Fællesskaber på middelklassens præmisser

I forlængelse heraf må jeg konstatere, at der i undersøgelsen mangler beskrivelser af, hvordan mine informanter opfatter de andre medlemmer i lokalafdelingen. Det kunne have været enormt spændende, at have fået belyst i hvilken grad der er tale om et fællesskab på middelklassens præmisser. Men her har undersøgelsen været optaget af at belyse, at disse mennesker ikke var løsrevet fra sted og sociale forpligtelser, og denne pointe er dermed ikke blevet undersøgt til fulde. Et perspektiv her er, at Søren, som citeret, blandt andet nævner, at foreningen strukturelt set skræmmer ham, idet man selv må skabe rammerne (Søren, 22.00). Det finder jeg et ekko af hos Torben, der jo er den informant, som har været medlem i kortest tid, men dog stadig i 7. mdr. hvor han beskriver foreningen, som af et kaos, som han er imponeret over fungerer. Han har ikke helt forstået hvordan endnu (Torben, 04.00). Det er dermed et åbent spørgsmål, om en forening som KBHFF strukturelt set er et fællesskab for middelklassen, på den måde, at det bygger på nogle flydende rammer af selvorganisering, som det kræver et vist reflektivt overskud, at finde rundt i. Foreningens generelle uddannelsesniveau taler for, at der er noget ved dette fællesskab, der tiltrækker et bestemt segment.

Et særligt spørgsmål indenfor det bourdieuske perspektiv er, hvorvidt KBHFF kan ses som et middelklasse-fællesskab, der gennem deltagelsen tilbyder symbolsk anerkendelse, som her ville knytte sig til den bæredygtige sag. Indenfor en sådan fortolkningsramme, vil der være tale om et bestemt middelklassesegment, som deltager i denne type af fællesskab.

Her vil jeg drage en parallel til en aktuel publicering, der i modsætning til min undersøgelse, finder stor forklarings-kraft i et bourdieusk perspektiv, hvor en antropolog har lavet feltarbejde i den økonomiske overklasse og finder at 'Overskud er overklassens nye valuta' (Information, 2016). Her belyses i tråd med Savage et al. fund, at involvering i børns hverdag er et spørgsmål om akkumulering af social kapital, hvor '*socialt engagement ikke kun er en blød værdi*' (Information, 2016).

Jeg mener ikke et sådant perspektiv vil ændre undersøgelsens resultater, idet jeg, som jeg har pointeret, forholder mig til fraværet af de mere selvfremsstillende klasse-identiteter og ikke finder belæg for, at sociale forpligtelser i sig selv, kan udmærkes som en ny form for selvfremsstilling. Men en sådan undersøgelse bidrager til at vise, hvordan det bourdieuske perspektiv har stærk forklaringskraft, når det kommer til en strukturel ulighed i fordelingen af ressourcer.

Potentialet i den progressive del af middelklassen

Der der intet, der tyder på, at min informantgruppe ikke er en ressourcestærk gruppe, men jeg mener ikke at de, når vi taler om økonomiske ressourcer, udgør nogen *affluent middle-class* som Savage et al. også beskæftiger sig med, som har ressourcerne til at vælge steder på en anden måde og gøre en særlig *right to place* gældende. Derimod karakteriseres de fleste af mine informanter ved en stor grad af samfundsengagement, som afspejler hvad disse mennesker går op i, hvor de sociale forpligtelser indpasses som en prioritet blandt mange andre prioriteter i et travlt hverdagsliv.

I denne progressive – de går trods alt op i økologi og bæredygtighed – og ressourcestærke del af middelklassen, mener jeg der er et stort potentiale mobilisere deres ressourcer og samfundsengagement. Denne pointe er særligt i fokus i forhold til de *social mixing policies*, som eksempelvis Watt stiller sig meget skeptisk overfor (Watt, 2009, s.2891). Men i den danske almene boligsektor, har man store forhåbninger til denne politik, og jeg ville også i forhold til min informantgruppe mene, at dette håb kunne indfries. Det afgørende er dog netop mobiliseringen, idet det, som jeg har vist, er afgørende for denne gruppe at beskæftige sig med det, de går op i. Og her ser jeg, at potentialet netop ligger i den dobbelte tilknytning til sted, som går gennem en interesse for *sager* og *mennesker*, som bunder i et udadrettet socialt engagement. Her er jeg i specialeskrivningens forløb faldet over et aktuelt eksempel på netop denne form for stedbundet socialt engagement, der bunder i at have det til fælles, at man bor det samme sted, hvor naboerne i en haveforening, har arrangeret en ordning med barselmad, et socialt integrerende tiltag, der dog ligesom medlemskabet i KBHFF, har omdrejningspunkt i en konkret sag (Politiken, 2015a; 2015b). Her vil jeg dog blot for forvirringens skyld henvise tilbage til pointen om fællesskab på middelklassens præmisser, men potentialet for at mobilisere en socialt enageret middelklasse er der og jeg opfordrer til flere undersøgelser heraf.

POLITIKEN SEKTIONER SØG DIT POLITIKEN MERE

HJEMMET 30. AUG. 2015 KL. 15:40

I haveforeningen kommer naboerne med barselsmad to uger

Hver aften i 14 dage har Emma og Jacob Lange fået bragt lækker mad til døren af naboerne. Ordningen med at give barselsmad til nybagte familier blev skabt for 30 år siden, da Emma blev født.

Q. NABOHJÆLP. Emma Lange og Jacob Sørensen skal ikke tænke på aftensmaden de første fjorten dage som nybagte forældre til Aston. De andre beboere kommer på skift med aftensmad til dem. - Foto: Anders Rye Skjoldjensen

POLITIKEN SEKTIONER SØG DIT POLITIKEN MERE

HJEMMET 30. AUG. 2015 KL. 15:40

Vi søger i stigende grad det gode naboskab

Især den unge generation er interesseret i at skabe fællesskaber, hvor man hjælper hinanden, vurderer fremtidsforsker.

Q. NABOSKAB. Haveforeningen Frederikshøj i Sydhavnen har lavet en ordning, hvor beboerne på skift kommer med mad til nybagte forældre. Her er det Rikke og hendes søn, der kommer med dagens aftensmad til Emma Lange, Jacob Sørensen og lille Aston. - Foto: Anders Rye Skjoldjensen

8 Abstract

Community – a case-study of Københavns Fødevarerfællesskab tracing the significance of local attachments in late modern society

This case-study has the aim to shed light on the claim that there has been a disembedding of social relations from place due to globalization and an increasing access to mobility. Consequently there is expected to be weaker local attachments in late modern society and the traditional communities are assumed to be a thing of the past.

In Copenhagen today there is a rise in locally organized associations driven by citizens for citizens. Københavns Fødevarerfællesskab is a member-based and member-driven food co-operative that focus on offering organic and biodynamic products, where all members are expected to put in three hours of voluntary work in the co-op each month. This gives them the possibility of buying a bag of organic vegetables each week to an affordable price. The co-op is organized around local departments in the different neighbourhoods of Copenhagen. This arrangement seems to indicate a local involvement from the members that doesn't correspond with an assumed lessening of place attachments and local social relations.

Savage and co-authors have claimed that the middle-classes especially distance themselves from local social relations, but still create strong local attachment through *elective belonging*. They elaborate a bourdieusian framework to explain, how the middle classes adopt places that they find suitable and create their local belonging on the basis of the symbolic values of neighbourhood.

Through interviews with members of Københavns Fødevarerfællesskab I aim to shed light on how we can understand the significance of local attachments and community in late modern society and is central to this study to see if the theory of *elective belonging* has the same explanatory value in a Danish context. My principal thesis was that I would find the basis for another form of local attachment on account of differences in the way the members of KBHFF relates to mobility, community and the reflexivity of class identity.

The conclusion of the study is that though *elective belonging* has some very valid analytic dimension, it does not have the same explanatory value in a Danish context. I have formulated a tentative new form of local attachment on the basis of the study, that I call *interest orientated belonging*. This form of belonging seeks to incorporate that on the dimensions of mobility, place and people it maps out very differently from the premises of *elective belonging*.

My informants have not electively chosen place, but followed their education or career path and acquired their residence through luck and connections. But they feel they belong due to the experience of settling in and being able to live in a way that makes staying put meaningful. The participation in locally organized associations becomes a part in this meaningful relation with place. Place in this way becomes co-creator of identity. They are oriented towards local community and social networks attached to place and seek to establish a personal community of social relations in the neighbourhood. Through the involvement in their neighbourhood they experience the feeling of community and where people recognize each other in the streets.

Their preference for this kind of community and the type of belonging created through familiarity with place can be seen as a result of the biographical experiences with other spatial contexts and high degree of special continuity in their upbringing. Many of them come from smaller villages or smaller cities and have lived in the same geographical area through their childhood with only a couple of residential moves before they moved to Copenhagen.

In this way I find, that these people bring their biographical experiences with them to a new context of the city neighbourhood. Here they find a mental and physical scale that allows for the recreation of the familiar community through their local attachment to place and an everyday with low mobility concentrated in the neighbourhood. Belonging is in this way created through engaging with subject of interests and with other residents of the area.

But I have called this type of belonging *interest orientated* because with my informants I see a double interest; the interest of dealing with matters important to them and the interest in engaging with people taken on social responsibilities.

9 Litteraturliste

- Albertsen, N. (2008). Retfærdiggørelse, ideologi, kritik. *Dansk Sociologi*, 19(2), 65-84.
- Antoft, R., Jacobsen, M. H., Jørgensen, A., & Kristiansen, S. (Eds.). (2007). *Håndværk & horisonter: Tradition og nytænkning i kvalitativ metode*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Bauman, Z. (2002). *Fællesskab: En søgen efter tryghed i en usikker verden*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Benson, M. (2014). Trajectories of middle- class belonging: The dynamics of place attachment and classed identities. *Urban Studies*, 51(14), 3097-3112.
- Boltanski, L., & Thevenot, L. (2006). *On justification: Economies of worth* Princeton University press.
- Boltanski, L., & Chiapello, E. (2005). The new spirit of capitalism. *International Journal of Politics, Culture, and Society*, 18(3), 161-188.
- Bourdieu, P. (2005). Habitus. In J. Hillier, & E. Rooksby (Eds.), *Habitus: A sense of place* (2nd ed., pp. 43-49) Aldershot: Ashgate.
- Bourdieu, P. (1986). *Distinction : A social critique of the judgement of taste*. London: Routledge.
- Bourdieu, P. (1997). Socialt og symbolsk rum. *Af praktiske grunde: Omkring teorien om menneskelig handlen* (pp. 15-32) København: Hans Reitzels Forlag.
- Bourdieu, P. (1999). Site effects. *The weight of the world : Social suffering in contemporary society* (pp. 123-129) Oxford: Polity Press.
- Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (Eds.). (2010). *Kvalitative metoder: En grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Butler, T., & Robson, G. (2003). Negotiating their way in: The middle classes, gentrification and the deployment of capital in a globalising metropolis. *Urban Studies*, 40(9), 1791.
- Buttimer, A. (1980). Home, reach, and the sense of place. In A. Buttimer, & D. Seamon (Eds.), *The human experience of space and place* (pp. 166-186) New York: St Martin's Press.
- Castells, M. (1996). *The information age: Economy, society and culture. Vol. 1. The rise of the network society*. Blackwell Publishers.
- Christensen, B. M. (1995). Virkelighedens tale - brug af kvalitative metoder i dansk samfundsforskning. *Dansk Sociologi*, (4)

- Collins, R. (2004). *Interaction ritual chains* Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Crone, M., Laustsen, C. B., & Madsen, M. R. (2008). Introduktion: Luc boltanskis virke og værk. *Dansk Sociologi*, 19(2), 7-11.
- Danmarks Statistik. (2015). *Folketal 1. januar efter byområde, alder og køn - statistikbanken*. Retrieved 1/25/2016, 2016, from <http://www.statistikbanken.dk/statbank5a/selectvarval/saveselections.asp>
- Evalueringskorpset KBHFF. (2014). *Hvem er vi i KBHFF?* Retrieved 11-12-2015, 2015, from <http://kbhff.wikispaces.com/file/view/Hvem-er-vi-i-KBHFF.pdf/508297450/Hvem-er-vi-i-KBHFF.pdf>;
- Fallov, M. A., Jørgensen, A., & Knudsen, L. B. (2013). Mobile forms of belonging. *Mobilities*, 8(4), 467-486.
- Giddens, A. (1994). *Modernitetens konsekvenser*. Hans Reitzels Forlag.
- Halkier, B. (2001). Kan pragmatisme være analytisk? In L. D. Nielsen, & K. B. Pedersen (Eds.), *Kvalitative metoder—fra metateori til markarbejde*. (pp. 41-59) Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Information. (2016). *Overskud er overklassens nye valuta*. Retrieved 1/31, 2016, from <http://www.information.dk/558725>
- Jørgensen, A. (2006). *Når kvarteret opdager sig selv* Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Jørgensen, A. (2008). Lokale fællesskaber i den senmoderne by. *Dansk Sociologi*, 19(3), 9-24.
- Jørgensen, A. (2010). The sense of belonging in new urban zones of transition. *Current Sociology*, 58(1), 3-23.
- Jørgensen, A., Fallov, M. A., & Knudsen, L. B. (2011). Local community, mobility and belonging. *Danish Journal of Geoinformatics and Land Management*, 46(1), 22-35.
- Juul, J. S. (2012). *Inddeling af befolkningen i sociale klasser | klassesamfund.dk*. Retrieved 1/14/2016, 2016, from <http://klassesamfund.dk/klassesamfund/analyser>
- Kesselring, S. (2014). Mobility, power and the emerging new mobilities regimes. *Sociologica*, 1
- Kesselring, S. (2015). Corporate mobilities regimes. mobility, power and the socio-geographical structurations of mobile work. *Mobilities*, 10(4), 571-591.
- Københavns Fødevarerfællesskab. (2015a). *10 grundprincipper*. Retrieved 11/12/2015, 2015, from <http://kbhff.dk/om-kbhff/10-grundprincipper/>

- Københavns Fødevarerefællesskab. (2015b). *Afdelinger*. Retrieved 11/12/2015, 2015, from <http://kbhff.dk/afdelinger/>
- Københavns Fødevarerefællesskab. (2015c). *Københavns fødevarerefællesskab, 2015*. Retrieved 9/17/2015, 2015, from <http://kbhff.dk/>
- Københavns Fødevarerefællesskab. (2015d). *Om KBHFF*. Retrieved 9/17/2015, 2015, from <http://kbhff.dk/om-kbhff/>
- Københavns Fødevarerefællesskab. (2015e). *Organisationen*. Retrieved 11/12/2015, 2015, from <http://kbhff.dk/om-kbhff/organisationen/>
- Københavns Kommune. (2014). *Statistikbanken - tab-Be9-1 befolkningens bevægelser på bydele og bevægelsestype*. Retrieved 1/25/2016, 2016, from <http://www.kk.dk/artikel/statistikbanken-0>
- Lewicka, M. (2011). Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology*, 31(3), 207-230.
- ØkoHub KBHFF. (2014). *ØkoHub - stærkere forbindelser mellem land og by*. Retrieved 12-11-2015, 2015, from http://kbhff.wikispaces.com/file/view/KBHFF_udv.pdf/533668758/KBHFF_udv.pdf
- Olsen, L., Juul, J. S., Andersen, L., & Ploug, N. (2012). *Det danske klassesamfund: Et socialt danmarksportræt*. København: Gyldendal.
- Pahl, R. (2005). Are all communities communities in the mind? *Sociological Review*, 53(4), 621-640.
- Politiken. (2015a). *I haveforeningen kommer naboerne med barselsmad i 2 uger*. Retrieved 1/31, 2016, from <http://politiken.dk/forbrugogliv/boligogdesign/hjemmet/ECE2813573/i-haveforeningen-kommer-naboerne-med-barselsmad-i-to-uger/>
- Politiken. (2015b). *Vi søger i stigende grad det gode naboskab*. Retrieved 1/31, 2016, from <http://politiken.dk/forbrugogliv/boligogdesign/hjemmet/ECE2813563/vi-soeger-i-stigende-grad-det-gode-naboskab/>
- Savage, M., Longhurst, B., & Bagnall, G. (2005). *Globalization and belonging*. London: Sage.
- Savage, M. (2008). Histories, belongings, communities. *International Journal of Social Research Methodology*, 11(2), 151-162.
- Savage, M., Allen, C., Atkinson, R., Burrows, R., Méndez, M., & Watt, P. (2010). Focus article. *Housing, Theory and Society*, 27(2), 115-161.

Sheller, M., & Urry, J. (2006). The new mobilities paradigm. *Environment & Planning A*, 38(2), 207-226.

Simmel, G. (1997). Storbyerne og det åndelige liv. *Hvordan er samfundet muligt? udvalgte sociologiske skrifter* (pp. 191-207) København: Gyldendal.

Simonsen, K. F. (2003). Urban life between mobility and place. *Nordisk Samhällsgeografisk Tidsskrift*, (36), 27-47.

Tanggaard, L. (2003). Forskningsinterviewet som diskurser der krydser klinger. *Nordisk Pedagogik*, 23, 21-32.

Urry, J. (2000). *Sociology beyond societies: Mobilities for the 21st century*. London: Routledge.

Watt, P. (2009). Living in an oasis: Middle-class disaffiliation and selective belonging in an english suburb. *Environment and Planning A*, 41(12), 2874-2892.

Watt, P., & Smets, P. (2014). *Mobilities and neighbourhood belonging in cities and suburbs*. Palgrave Macmillan.

10 Bilag 1: Interviewguide

Dette interview handler om dit medlemskab af KBHFF. Jeg undersøger, hvilken betydning lokale foreninger har for folks tilknytning til det sted, de bor. Så vi starter med at snakke om KBHFF og så vil interviewet også komme ind på andre emner, der handler om, hvor du bor, og hvordan du bevæger dig rundt i dit hverdagsliv. Og jeg vil starte med at sige, at der ikke er noget, der er rigtigt eller forkert. Jeg leder ikke efter et bestemt svar fra dig, så du skal ikke føle, at spørgsmålene på nogen måde er ladede, selvom det nemt kommer til at lyde sådan, når man taler fællesskab og tilknytning. Interviewet vil blive brugt til interviewanalyse, og dine svar vil blive anonymiseret.

Tema	Spørgsmål
Baggrunds-spørgsmål	Hvis du vil starte med at sige, hvor gammel du er, hvor du bor, og hvis du bor med nogen, så med hvem. Hvad er du uddannet, og hvad beskæftiger du dig så med nu?
1. Medlemskab af KBHFF	
KBHFF	Hvornår blev du medlem? Var det i denne lokalafdeling? Har du været i andre lokafdelinger? Hvad var din motivation for at blive medlem? Hvad betyder den bæredygtige sag for dig? Foreningens vision om en bæredygtig fremtid? - Er der noget du gør mere i dit liv? Er der noget du tænker over, når du ellers handler eller i andre sammenhænge? Hvordan har dit engagement i foreningen mere konkret været? Har du altid været aktiv i vagtstrukturen? Eller i arbejdsgrupper? Passiv medlem? Er mængden af frivillige timer vigtig for dig? At det er 3 timer om måneden og ikke 10? Hvad synes du om måden at organisere timerne på laug-/teamstrukturen? Kan du fortælle lidt mere om, hvordan det er at tage vagter? Laver du ting, du plejer? Møder du mennesker, du kender? Hvordan oplever du det at tage vagter? Hvor tit bestiller du poser? Hvor tit er du til arrangementer? - i forbindelse med eller ud over posedagen? Hvordan oplever du mere generelt deltagelsen i foreningen? - Oplever du det som et socialt fællesskab? - Eller er det i højere grad en 'butik', hvor du er kunde? Føler du, at du får noget ud af det, som ikke handler om de økologiske grøntsager? - Har du nogen fornemmelse af, at du arbejder for en større sag? Kan du prøve at sætte lidt flere ord på, hvad du tænker om det. - Føler du, der er et element af, at det også er rart at møde ligesindede? Så man ved at folk, der er med her, de går også op i bæredygtighed.

	<p>Hvad betyder det for dig, at det er organiseret på lokalt niveau – med lokalafdelinger, der hvor man bor? <i>Giver det en særlig praktisk dimension? Social dimension?</i></p> <p>Har du hæftet dig ved foreningens 10 grundprincipper vedtaget i 2010?</p> <p>Et af principperne går ud på, at Fødevarefællesskabet skal være en platform, hvor igennem medlemmerne sammen kan skabe positive tiltag med udgangspunkt i det nærområde, de bor.</p> <p>I hvor høj grad føler du, at det lever op til det? At det er denne platform.</p> <p>Hvordan holder du dig opdateret om, hvad der foregår i lokalafdelingen? Hvis du gør det?</p> <p>Der var en større omorganisering af organisationsstrukturen i 2014. Har det nogen betydning for dig? Er det noget, du har mærket til?</p> <p>Har du erfaringer med foreningsdeltagelse fra andre sammenhænge? – <i>andre steder?</i></p> <p>Hvad med erfaringer fra andet frivilligt arbejde?</p>
<p>2. Stedsrelation</p>	
<p>Bohistorie</p>	<p>Nu skifter jeg smule boldgade og vil stille nogle spørgsmål, der relaterer sig mere til sted. Jeg vil gerne starte med at høre lidt mere om din generelle bohistorie, og her kan vi jo starte med:</p> <p>Hvor er du vokset op? <i>Hvilken slags bebyggelse var det?</i></p> <p>Kan du give et kort rids over, hvor du har boet i dit liv efterfølgende?</p> <p>Hvor bor du nu? Hvor længe har du boet her/der, hvor du bor nu?</p> <p>Hvorfor flyttede du hertil/derhen?</p> <p>Havde du nogen tilknytning <i>stedet</i>, inden du flyttede dertil? <i>Kendte du nogen? ...</i></p>
<p>Kvarteret – området – stedet</p>	<p><i>Hvis du selv skulle sige hvor du bor...? Bydel, område...</i></p> <p>Føler du en særlig tilknytning hertil?</p> <p>Hvad synes du om at bo i området? Hvad kan du godt lide ved at bo her?</p> <p>Er der noget, du ikke så godt kan lide?</p> <p>Har du planer om at blive boende?</p> <p>Vil du sige at området var dit lokalområde? Har du et lokalområde?</p> <p><i>Symbolske kapaciteter:</i> Når du siger, jeg bor i den her bydel, er det så noget, du tænker mere over? Har det nogen særlig betydning?</p> <p>Hvordan tror du, at folk, som bor andre steder, opfatter dit området?</p> <p>Betyder andres vurdering af området noget for dig? Uddyb.</p> <p>Områdets historie, betyder det noget for dit valg af bolig her?</p> <p><i>Socialt:</i> Hvis du skal beskrive området i forhold til de mennesker, der bo her, hvordan er det så? - Synes du, at de mennesker, der bor her, ligner dig, eller hvordan adskiller I Jer fra hinanden?</p>

Hverdagsliv og mobilitet	<p>Jeg vil gerne prøve sådan lidt mere geografisk at skitsere dit hverdagsliv:</p> <p>Hvor ligger din arbejdsplads/studie? <i>Hvordan kommer du til arbejde? Hvor lang tid tager det dig at komme på arbejde? (Rejser du i forbindelse med dit arbejde? Hvor hen og hvor ofte?)</i></p> <p><i>Eventuelle børns institutioner</i></p> <p>Hvor ligger de andre steder du anvender i hverdagslivet?</p> <p>- Går du til fritidsaktiviteter eller deltager du i andre aktiviteter (div. Foreningsarbejde, politisk arbejde mv.) uden for arbejdslivet?</p> <p><i>Eventuelle børns fritidsaktiviteter</i></p> <p><i>Kommer du i andre områder af byen? Er det i bestemte sammenhænge eller med bestemte formål?</i></p> <p>Kommer du meget rundt i dit område i forbindelse med din dagligdag?</p> <p>Er det i nogle bestemte sammenhænge, du kommer rundt i området? (løb, hund, hente børn, til foreningsmøder, fritidsaktiviteter)</p> <p>Hvis vi sådan skal prøve at pege ud, hvad du anvender lokalt her i bydelen... udover din bolig? Kan du så nævne... (KBHFF)</p> <p>Hvilke lokale faciliteter bruger du? (lokale butikker, bibliotek, indkøbscenter, parker, grønne områder og fællesarealer) Hvor ofte?</p> <p>Hvorfor bruger du dem/hvorfor bruger du dem ikke?</p> <p>Har du valgt din nuværende bolig, fordi det er praktisk i forhold til arbejde, indkøb, fritidsaktiviteter? <i>Har det spillet ind? Eller er det noget, der er kommet bagefter?</i></p>
---------------------------------	---

3. Lokale fællesskaber

Sociale relationer	<p>Så vil jeg spørge lidt ind til dine sociale relationer. Kender du dine naboer?</p> <p>Hvilken betydning har naboerne for din hverdag?</p> <p>Vil du gerne være i kontakt med naboer, eller er det fint, at der ikke er kontakt? Kan du uddybe lidt, hvorfor du har det sådan?</p> <p>Har du familie og/eller venner i området? Eller bor de mere andre steder?</p> <p>Hvilken betydning har det for din hverdag?</p> <p>Har du kontakt med andre, som bor i området udover KBHFF? Er det i nogle bestemte sammenhænge? I forbindelse med anden foreningsdeltagelse?</p> <p>Ville du sige, du har fået bekendtskaber i området, siden du er flyttet til? Som du ikke kendte i forvejen.</p> <p>- Engagerer du dig i andre fællesskaber? Har du andre netværk? Hvor du bor og andre steder.</p> <p>I hvor høj grad ses du med andre medlemmer af KBHFF privat? Var det nogen, du kendte, før du blev medlem af KBHFF?</p> <p>Hvordan oplever du fællesskabet med dine naboer og områdets andre beboere?</p>
---------------------------	--

	<p>Føler du, at du i højere grad har en forbindelse til lokale miljøer, efter du er blevet en del af KBHFF?</p> <p>- Har det ændret din opfattelse af fællesskab i området?</p> <p><i>Hvis børn:</i> Har det ændret behovet?</p> <p>I forhold til de grundprincipper vi talte om tidligere, hvor Fødevarerfællesskabet skulle fungere som en platform, så står der, at det herigennem skal få det lokale fællesskab til at blomstre.</p> <p>- Er det noget, du kan nikke genkendende til? <i>Eller er det lige i overkanten?</i></p>
Sted-tilknytning	<p>Føler du dig hjemme her i området? Kan du beskrive, hvad der får dig til at føle dig hjemme?</p> <p>Har medlemskabet af KBHFF på nogen måde været med til at ændre din oplevelse af at bo i området? På at du føler dig hjemme?</p> <p>Vil du sige, at din tilknytning til det sted, du bor, er en ressource i din hverdag?</p> <p>Er der nogen andre steder, du vil sige, er vigtige for dig? Som du har en tilknytning til på den ene eller den anden måde?</p>
Afslutning	<p>Tak fordi du ville deltage. Har du nogen spørgsmål?</p>